MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D.555

LUMEA azi

Nr. 21 24 mai 1990

Sonată pentru 12 mîini
(Din „Die Zeit")

Margaret Thatcher : „Splendida izolare"
(Din „The Times")

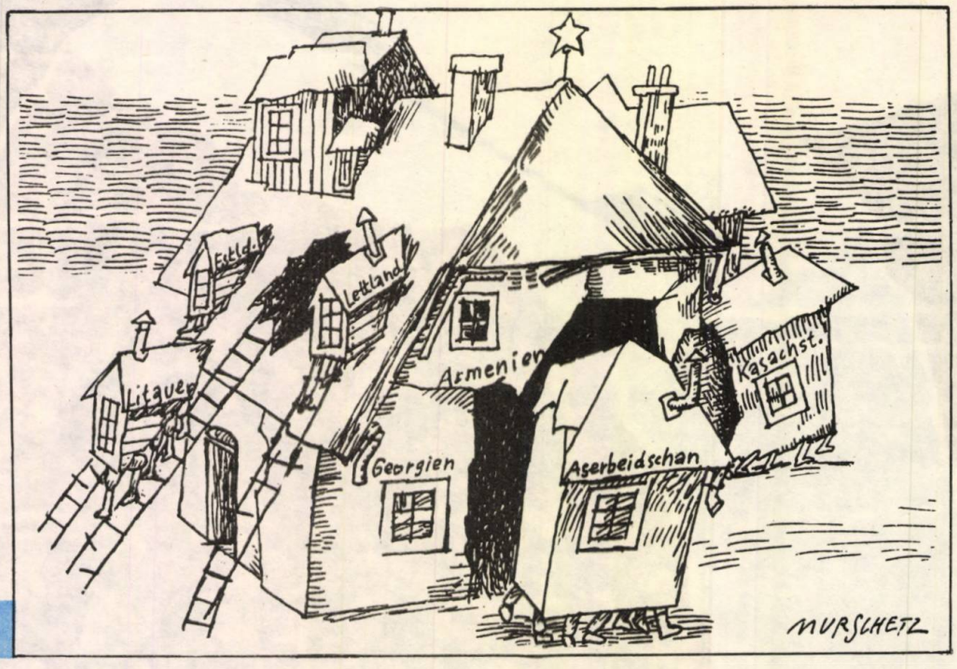

Casa comună sovietică
(Din „Die Zeit")

Degradarea mediului ambiant, o Golgotă a omenirii ?
(Jovan Samardžici, Belgrad)

21 săptămînal independent de politică externă

LUMEA azi

Anul II serie nouă nr. 21 (1384) 24 mai 1990

Într-o frumoasă dimineață, m-am trezit celebru.

Byron

Coperta I
Sorin Turculeț

EDITORIAL
2 ● Primul pas. Stelian Țurlea

ARTICOLE COMENTARII OPINII
3 ● „Preocuparea noastră de a asigura desfășurarea corectă a alegerilor", convorbire cu Ovidiu Zărnescu, președintele Biroului Electoral Central. Aurel Zamfirescu
3 ● Pe culmile majorității. Radu Pascal
4–5 ● Martori la urne. Declarații consemnate de Mihaela Brumă, Rodica Dumitrescu, Anca Voican, Ion Madoșa
6 ● În exclusivitate. Aprecieri ale colegilor noștri
7 ● Trandafir de la Moldova. Boris Marian
7 ● Urma alege. Mihai Scoarță
8 ● Și, totuși, se mișcă... Ecouri. Liana Nichifor
22 ● Spre o economie de piață. Convertibilitatea leului : pro sau contra ? Ioan Popa
23 ● În oglindă. Ultima. Stelian Țurlea

INTERVIUL NOSTRU
24 ● „Esențială e soluționarea prezenței străine în Liban", dialog cu dl. Amin Gemayel, N. B. Dinică

DIN ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ
10 ● Moscova. Activ și pasiv în pregătirea întîlnirii sovieto-americane la nivel înalt. Vasile Crișu
11 ● Washington. „Nodul gordian" în dezbatere la Casa Albă. Stelian Țurlea
12 ● Tirana. Enigme albaneze. Rodica Dumitrescu
14 ● „Operațiunea Bertha" ; dilema persistă... Marin Voinea
15 ● Document. Noul tratat germano-german
19 ● Cuba – prizoniera propriei blocade ? Anca Voican

SERIALE
26 ● Tragedia de la Katyn (5) Dumitru Constantin
28 ● Arhipelagul Gulag (19)

RUBRICI
16 ● 1000+1
30 ● Paradoxuri ? Liana Enescu
31 ● Poșta redacției

Închiderea ediției : marți, ora 12

Stimați cititori,

Din cauza abundenței de materiale, episodul 14 din serialul „Acei bolnavi care au guvernat" se amină pentru numărul viitor.

editorial

Primul pas

Pentru prima oară în fața urnelor — studenți din anul I, A.S.E. București

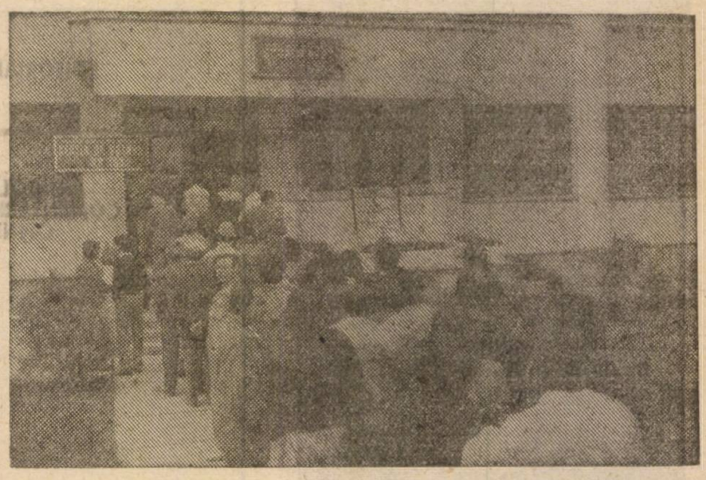

Imagine de la Secția de votare nr. 385, sectorul 4, București

Nimeni n-a pus și nu pune la îndoială importanța crucială a votului din 20 mai, care ar trebui să fie capătul multor decenii de constrîngeri, de distorsiuni, de minciună și de farsă electorală. (Utilizarea optativului în fraza anterioară nu este un accident, pentru că între dorință și realizare se pot întotdeauna interpune obstacole vătămătoare). Dar simplul fapt că se vorbește de un capăt presupune și existența unui nou început. Început spre ce anume ? Nu cumva am putea asemui societatea românească de azi cu un om ieșit dintr-o gravă boală care, pentru a supraviețui, trebuie să reînvețe totul, mișcările și mersul ? Nu cumva, văzînd astfel complexa și complicata situație a țării, alegerile de duminică — bune-rele, cu mici nereguli, dar în general corecte — vor fi fost doar primul pas al convalescentului ?

Cele cinci luni care au separat miraculoasa revoltă de dinaintea Crăciunului și votul din Duminica orbului au trezit țara dintr-o stare numită de unii somnolență letargică, de alții coșmar ; au stîrnit o emulație socială, o năvală spre forme de organizare apreciate de unii drept imaturitate politică, de alții firesc proces al setei de democrație ; au fost martorele asaltului forțelor înnoitoare și al inerției sau spaimei celor incapabili să înțeleagă ori să accepte schimbarea ; au adunat laolaltă într-o încleștare încă fără deznodămînt revoluționari, falși revoluționari, oportuniști, disidenți retroactivi, naivi, lichele și oameni simpli ce nu vor decît bine. Toate acestea au alcătuit o imagine uluitor de vie într-o campanie care a excelat prin lipsă de civilitate, violență, calomnii și intimidări la care o mare contribuție și-a adus presa **tuturor** partidelor. Toate acestea vor continua să coexiste și va trece o vreme pînă la decantarea firească din care vom profita cu toții.

Dar cele cinci luni au mai adus o seamă de elemente fără de care acum este imposibil să concepem viitorul : libertatea cuvîntului, fundamentală, în lipsa căreia toate celelalte libertăți ar dispărea ; legalitatea și nevoia respectării legilor, obligatorii pentru eliminarea oricărei alunecări spre totalitarism ; pluripartitismul și necesitatea existenței unei opoziții reale și puternice ; dialogul social și politic. Tot acest proces al revenirii la democrație și între țările civilizate este prea complex pentru a fi împlinit în cîteva luni, încît primele alegeri libere nu puteau duce decît la alcătuirea unui parlament a cărui legitimitate să nu mai fie contestată. În fața acestuia se deschide o perioadă de cel puțin doi ani de muncă intensă. Însă, nici chiar această aserțiune nu trebuie absolutizată, pentru că ar fi altă eroare să se transfere toate răspunderile pe umerii forului desemnat duminică. Munca celor doi ani următori ne privește pe toți, ca națiune.

Doi ani în care se va stabili viitoarea constituție a României. Doi ani în care trebuie să se accelereze și să se definitiveze procesul de structurare, organizare și maturizare a formațiunilor politice și în care să se impună o idee încă embrionară : nevoia unei opoziții puternice, oricînd capabilă să înlocuiască guvernul în girarea competentă a treburilor țării. Tot în această perioadă, vor trebui să se mai petreacă două transformări radicale pentru ca idealurile Revoluției și opțiunile exprimate de toate partidele, firește în modalități diverse, să capete consistență : trecerea la o economie de piață și transformarea structurală a societății românești.

Cea din urmă trebuie să concentreze mai mult decît orice eforturile noastre, ale tuturor, dacă dorim ca viitorul nostru să nu semene cu trecutul nostru. O țară nouă nu poate exista fără modificarea radicală a structurilor, a sistemului — chiar dacă acest proces este dureros, relativ îndelungat și nedorit de o pătură care fie continuă să profite, fie este conștientă că va fi înlocuită de oameni mai capabili. Mitingurile electorale, interviurile oamenilor politici, declarațiile liderilor de partide, inclusiv ale președintelui ales, marile demonstrații, inclusiv cele care au promovat atît de insistent ideile Proclamației de la Timișoara, au susținut, toate, că fără această transformare radicală însăși revoluția va fi fost inutilă. Înfrumusețările cosmetice în absența bisturiului sînt de prisos și ineficace. A schimba doar uniforma, dar a menține intacte ierarhii sau oameni în ierarhie echivalează, pe termen lung, poate chiar mediu, cu readucerea țării în starea de cumplită criză pe care abia am părăsit-o. Există, surprinzător, voci care încă mai afirmă că revoluția s-a îndreptat împotriva unui cuplu tiranic și nu împotriva unui sistem. Acceptarea acestei opinii ar însemna menținerea condițiilor ca sistemul comunist să genereze alți monștri. O spune istoria unor țări vecine cu experiență cu mult mai bogată. Comunismul, în orice haină s-ar îmbrăca, va însemna suprimarea tuturor idealurilor de acum ; și la fel, oricare alt model utopic.

Autorităților provizorii li s-a reproșat, în primul rînd, menținerea vechilor structuri. Autorităților legitime de-acum li se va reproșa, în primul rînd, menținerea vechilor structuri. Este de înțeles că nu se pot opera schimbări peste noapte, dar întîrzierile nu vor duce decît la sporirea neîncrederii, a confuziei, a temerilor, întrebările rămase fără răspuns vor eroda fundamentul consensului, iar reconcilierea națională, atît de necesară pentru redresarea economiei, va fi mult întîrziată, dacă nu compromisă. Ca niciînd înainte, rolul minorității devine în perioada următoare covîrșitor. O democrație nu poate conviețui cu intoleranța față de cei cu alte opinii și nici într-un climat de teamă și ură. Ca niciînd înainte, rolul intelectualității devine, în perioada următoare, esențial. Nu numai învățarea, ci și asumarea și practicarea regulilor democrației presupun un salt cultural imposibil de obținut fără intelectualitatea minoritară și încă neglijată. Democrația însăși trebuie apărată, pentru că fragilitatea ei poate fi terenul instaurării unui nou totalitarism. Așa s-ar explica spaima de trecut a unora, excesele altora.

Învățarea mersului are legile sale, care devin avantaj pentru noi toți. Primul pas cere îngrozitoare eforturi. Nevoia de echilibru duce la un al doilea pas. De mărimea acestuia depind declanșarea procesului de înaintare sau rămînerea pe loc. Să sperăm că spaima de trecut ne va împinge pe toți, cei mulți, să învățăm să mergem.

Stelian Țurlea

Pe culmile majorității

Răsunătoarea victoria a domnului Iliescu și a Frontului Salvării Naționale în alegerile de la 20 mai a confirmat, încă o dată, drumul singular pe care România înțelege să meargă, în contextul profundelor prefaceri est-europene. În timp ce, în Germania răsăriteană, Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, accesul la democrație se face în condițiile unei pronunțate alunecări spre centru-dreapta a corpului electoral, în România, tendința social-democrată pare să fi întrunit cele mai largi sufragii. Spre deosebire de vecinii lor din centrul Europei, românii s-au arătat refractari la experiența revoluției la urne. Traumatizați după o revoluție violentă în stradă și după o campanie electorală virulentă, tot în stradă, ei au votat stabilitatea pe care le-o promitea o mișcare care avea și botezul revoluției, și exercițiul puterii. Deci, calități a căror împerechere e pe cît de rară, pe atît de seducătoare. Au votat ceea ce cunoșteau. Cunoșteau din cele trăite în decembrie, din cele văzute, zi de zi, la televizor, dar și din cele cu care se obișnuiseră de patru decenii. Românii au votat cunoscutul (și cunoscuții), au respins necunoscutul (și necunoscuții).

Obișnuiți cu personalizarea puterii, au votat, mai întîi, un om care, înainte de revoluție, captase conștiințele prin propagarea clandestină a speranței de schimbare, iar, după revoluție, s-a afirmat prin oficializarea aceleiași speranțe. Cu acest reflex, au votat, apoi, o mișcare care a umplut vidul de putere. A umplut, însă, un vid al puterii de partid, total compromise, nu și al puterii de stat și administrative, menținută — din inerție socială și necesități obiective de funcționare a treburilor publice — în aceleași structuri și, în bună măsură, cu aceiași oameni. Cu abilitatea născută din lupta pentru supraviețuire, puterea de stat s-a aliniat noii puteri de partid, care, la rîndul ei, a folosit — și stimulat chiar — oferta de conlucrare, pentru a face față gestiunii naționale, în dificile condiții de tranziție și provizorat. Între Front și stat s-a forjat un aliaj întărit, pe de o parte, prin investiția de încredere și speranță în schimbare cu care a fost creditată noua mișcare populară, iar, pe de altă parte, prin nevoia de stabilitate pe care numai structurile de stat o puteau asigura. Așadar, votînd Frontul, oamenii au votat, implicit, pentru stat, fie el și în vechile structuri, ca putere garantă a procesului de democratizare.

Cercul vicios ar fi, însă, evident și ruinător de speranțe dacă dinamica declanșată de Revoluție s-ar împotmoli în reproducerea aceleiași confuzii între partid și stat. De la sterila pendulare autoritară între partidul-stat și statul-partid, este, acum, momentul trecerii la crearea statului de drept, eliberat de orice rigori ideologice și partizane. Altfel, alegerile de la 20 mai nu ar demonstra altceva decît inapetența electoratului pentru pluripartitism. Legitimarea pe care F.S.N. a căutat-o în urne nu o poate găsi decît în înțelepciunea de a impulsiona și consolida, cu generozitate, acest unic drum al democrației, ca fundament al consensului național.

Dacă, la 20 mai, românii au ales, mai curînd, statul decît partidele, ei au făcut-o nu atît sub impactul unui înrădăcinat mit al supunerii în fața puterii, ci, mai ales, cu încrederea că, de astă dată, puterea le aparține. Dominant, acest sentiment va trebui să determine și să cenzureze democratic orice acțiune guvernamentală, orice inițiativă sau decizie parlamentară. De la responsabilitatea elaborării noii Constituții, pînă la grăvele probleme economice și sociale. Și mai trebuie avut în vedere că verdictul urnelor nu a anulat diversitatea opțiunilor care, în unele cazuri, poate merge pînă la antagonisme purtînd în sine riscul unor dureroase confruntări — în și în afara noului parlament.

Orizontul e departe de a fi senin, chiar văzut de pe culmile înalte ale majorității cîștigate.

Radu Pascal

„Preocuparea noastră de a asigura desfășurarea corectă a alegerilor"

Convorbire cu dl. Ovidiu Zărnescu

președintele Biroului Electoral Central

Cum apreciază Biroul Electoral Central, al cărui președinte sînteți, condițiile în care s-au desfășurat alegerile pentru președintele țării și parlament?

După părerea noastră, aceste prime alegeri libere, care au avut loc în țara noastră după o perioadă, de 45 de ani, de totalitarism politic și dictatură, s-au desfășurat în condiții normale, corecte. Electoratul — care a cuprins pe toți cetățenii cu drept de vot, inclusiv pe cei născuți pînă la 31 decembrie 1972 — a asaltat, pur și simplu, secțiile de votare, stînd, pe alocuri, la cozi destul de mari. Într-o ținută sărbătorească, în general, alegătorii s-au prezentat la secțiile de votare cu dorința fierbinte de a-și exprima opțiunea pentru candidatul independent, pentru partidul sau formațiunea politică preferată. Aglomerările de la unele centre de votare denotă, însă, și mici defecțiuni în organizarea operațiunilor propriu-zise de vot la circumscripțiile electorale.

Vorbiți de mici defecțiuni. S-au semnalat și fapte deosebite în ceea ce privește corectitudinea desfășurării operațiunilor de votare?

Așa cum spuneam și mai înainte, a fost vorba de mici nereguli de ordin organizatoric, cum ar fi numărul redus de urne la unele centre de votare ori insuficiența ștampilelor, care au creat astăzi stări de aglomerare pe perioade mai lungi sau mai scurte. Ceea ce se impune a fi de subliniat este voința cetățenilor de a-și exprima opțiunea lor politică. Înțelegînd hotărîrea alegătorilor de a-și exercita liber acest drept fundamental, Biroul Electoral Central a acceptat prelungirea operațiunilor de votare după ora 23, stabilită inițial prin legea electorală.

S-ar putea spune că, prin această prelungire, au fost încălcate dispozițiile acestei legi?

Cel puțin din punctul meu de vedere, pot să afirm, în mod categoric, că n-au fost încălcate dispozițiile legii electorale. Iar micile defecțiuni la care m-am referit n-au putut împiedica exprimarea liberă a voinței alegătorului. După cum se știe, la aceste alegeri au asistat observatori și ziariști străini, ele fiind, de asemenea, urmărite de numeroase posturi de televiziune din alte țări. Cred că toți au putut constata preocuparea noastră deosebită de a asigura desfășurarea corectă a alegerilor, posibilitatea fiecărui cetățean de a-și exprima, în mod conștient și corect, opțiunea sa politică.

Se poate aprecia că alegerile noastre s-au desfășurat la nivelul democrațiilor occidentale?

Îmi este greu să fac această comparație. În orice caz, pot să afirm că toate garanțiile stabilite de legea noastră electorală privind cetățenii cu drept de vot, exercitarea liberă a acestuia, ca și operațiunile de numărare a voturilor au fost asigurate. Desigur, la ora convorbirii noastre, operațiunile de numărare și centralizare a voturilor n-au fost terminate. Sînt sigur, însă, că și ele se desfășoară și se vor desfășura în condiții corecte, ceea ce mie mi se pare foarte important pentru reușita primelor noastre alegeri libere. Prezența, și la operațiunile de numărare și centralizare a sufragiilor, a observatorilor și ziariștilor străini constituie o garanție de corectitudine în plus, pe lîngă cele oferite de legea electorală.

Este o mare diferență între modul în care se desfășoară, în prezent, aceste operațiuni și cel de pe vremea dictaturii comuniste, cînd aproape nici unul dintre membrii comisiilor de votare nu se uita la ceea ce cetățeanul a ales, căci, în fapt, nu avea ce alege. Acum, și această ultimă etapă a alegerilor îmbracă o importanță deosebită. Regret că nu pot comunica încă pentru cititorii revistei dumnevoastră, ca și pentru toată lumea, verdictul urnelor.

Într-adevăr, ora de închidere a ediției noastre ne presează. O vom face, desigur, în numărul viitor. Vă mulțumim.

A consemnat
Aurel Zamfirescu

Martori la urne

GARREY E. CARRUTHERS

conducătorul delegației prezidențiale de observatori ai Statelor Unite la alegerile din România

Pe baza observațiilor proprii de duminică, precum și a comunicării cu alți membri ai delegației prezidențiale, care și-au făcut cunoscute observațiile din alte părți ale țării, aș dori să fac următoarea declarație :

Primul pas spre trecerea României de la un regim totalitar comunist la democrație a fost făcut prin Revoluția din decembrie 1989. Cel de-al doilea a fost făcut ieri. Dacă prin alegeri libere înțelegem faptul că oamenii se prezintă la urne prin propria voință și entuziasm pentru a participa la acest proces, atunci putem spune că alegerile de duminică au fost — așa cum am constatat și noi — alegeri libere. Nu a fost un fapt neobișnuit că oamenii așteptau, cu răbdare și în bună dispoziție, ore în șir, pentru a-și exercita dreptul la primul lor vot liber, după 45 de ani de comunism. După ceea ce am constatat noi, ca și după alte păreri, manifestarea votului a fost enormă, entuziastă și voluntară. Acesta este rezultatul cel mai încurajator al alegerilor de duminică în ceea ce privește evoluția procesului democratic în România.

În același timp, delegația pe care o conduc a constatat că alegătorii îi cunoșteau în mod inegal pe candidați și platformele lor electorale, îndeosebi electoratul din zonele urbane, care au fost mai mult expuși unor puncte de vedere diferite decît alegătorii de la sate. În acest sens, campania electorală a fost defectuoasă. Raportul nostru către președintele Bush va reflecta opinia că cea mai importantă contribuție pe care Statele Unite o pot aduce pentru a sprijini România să avanseze în procesul democratic, pe care în mod liber l-au ales, este să o încurajeze și să o ajute la dezvoltarea unui nivel mai ridicat de independență a presei și radioteleviziunii române, iar o astfel de evoluție să aibă loc încă înainte de următoarele alegeri naționale. Acesta este un pas esențial pentru trecerea României dintr-o societate totalitară într-una modernă și democrată.

Permiteți-mi să încheiu cu o părere personală, pe care o fac și în numele delegației. Prietenia pe care românii și-au manifestat-o față de noi, ca observatori la alegeri și cetățeni americani, a constituit pentru munca și prezența noastră în România o experiență personală și profesională.

■ Din declarațiile făcute de dl. Carruthers la conferința de presă organizată de Ambasada Statelor Unite

Referindu-se la atmosfera alegerilor și la primele prognoze asupra rezultatului, Garrey E. Carruthers a declarat că, în procesul electoral, se pot distinge două etape : campania și votul propriu-zis. „Consider că scrutinul de ieri (duminică — n.n.) a constituit o problemă de încredere. Oamenii s-au prezentat la urne în mod liber și și-au dat votul cu încredere. Desigur că se pot ivi imperfecțiuni și pericole la orice consultare electorală, de oriunde. Dar noi considerăm că alegerile de ieri au fost corecte, în cea mai mare parte. Sîntem de părere că la încredere trebuie să se răspundă cu încredere. România a făcut un pas uriaș pe calea democrației. În ceea ce privește avansul considerabil al Frontului Salvării Naționale în sondajele de opinie, pot spune că este explicabil și prin avantajul său de a fi fost pînă acum la guvernarea țării, cu alte cuvinte acesta este atu-ul celui care este la putere".

Făcînd unele referiri la utilitatea vizitei delegației americane în România, guvernatorul a spus : Desigur, vizita noastră a fost utilă, am aflat multe despre România, am fost încurajați și mîndri de ceea ce am văzut aici.

Răspunzînd la întrebarea dacă alegerile au fost libere și pentru minoritățile naționale, domnul Carruthers a precizat că acestea au avut acces liber la vot, egal. Pe întreg teritoriul țării nu a fost îngrădită exercitarea acestui drept. Din dovezile pe care le avem, alegerile au fost corecte.

Privitor la impresia generală despre impactul alegerilor asupra situației actuale din România, conducătorul delegației americane a afirmat că oamenii au votat cu entuziasm și au avut siguranță că alegerile sînt secrete. „Țara merge în direcția bună. Singura cale de urmat este cea a democrației".

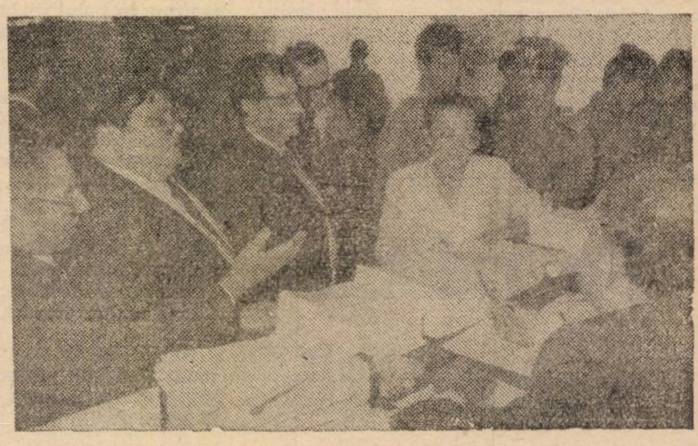

Observatori străini (Italia, SUA) confirmă corectitudinea operațiunilor de votare

SANTIAGO PEREZ GARCIA

senator P.S.M.S. în Parlamentul spaniol, șeful delegației de observatori a Internaționalei Socialiste

Cred — și ceea ce vă voi spune constituie opiniile mele personale — că procesul electoral român nu poate fi apreciat doar prin simplă comparație cu situația și procesele electorale din alte țări democratic consolidate, ci trebuie privit așa cum s-a desfășurat el. În ultimii 10—15 ani, o serie de evoluții democratice din diverse țări au reușit, cu mai puține dificultăți, să instaureze democrații omologabile. Aprecierea procesului electoral român trebuie, totuși, făcută în ansamblu, nu numai referitor la ziua alegerilor.

Există, în acest sens, cîteva elemente esențiale de avut în vedere. În primul rînd, importanța continuității din structurile administrative ale statului, ceea ce poate avantaja pe cei ce guvernează, întrucît respectivele structuri sînt gîndite pentru autoritarism și nu pentru democrație. Față de aceasta, însă, trebuie relevată — ca element favorabil unei aprecieri democratice — existența unei legi electorale aprobate aproape în unanimitate. Nu se poate, pe de altă parte, neglija faptul că partidele politice de opoziție au întîmpinat greutăți în organizarea lor și că s-au aflat în inferioritate în ce privește mijloacele de care au dispus în comparație cu F.S.N. De asemenea, nu se poate să nu observi că legea electorală are trăsături care te fac să gîndești la dificultățile din momentul aplicării ei. Totodată, societatea românească, aflată la începutul unui proces democratic, întîmpină dificultăți izvorîte din gradul de pregătire și maturitate în acest sens.

Date fiind aceste elemente, ca și unele anomalii, incidente în timpul campaniei electorale și în ziua alegerilor, cred că nici F.S.N. nu va obține legitimitatea democratică pe care o caută, nici forțele politice de opoziție — în parte datorită propriilor lor acțiuni, cum ar fi aprobarea legii electorale, participarea la campania electorală — nu vor avea instrumentele necesare pentru a impulsiona procesul democratic. În aceste condiții, trebuie regîndite evenimentele politice din viitorul apropiat, pentru a se obține o calitate superioară, în termeni relativi. Aceste evenimente sînt : elaborarea Constituției, dezbaterea măsurilor în plan economic și, mai ales, alegerile municipale, care vor schimba structura puterii.

De asemenea, F.S.N. trebuie să însoțească oferta sa de colaborare și de consens cu o predispoziție reală de a nu profita de condiția de avantaj. Se impune, deci, o atitudine generoasă. Pe de altă parte, forțele de opoziție sînt datoare să-și demonstreze capacitatea lor politică, astfel ca marile probleme ale țării să se rezolve printr-un amplu acord. Pentru că aceasta trebuie să fie nota comună — un amplu acord, respectiv ceea ce a caracterizat toate țările care au reușit să treacă la democrație. Cred că F.S.N. nu dispune de spațiu de manevră pentru a continua să utilizeze anumite scuze în ce privește persistența structurilor administrative.

Martori la urne

„Un semnificativ pas înainte spre democrație"

Joe Lieberman
senator (S.U.A.)
Roy Haterrsley
deputat al Partidului Laburist din Marea Britanie
Harrison Schmitt
fost senator american și astronaut pe „Apollo", reprezentînd Institutul Democrat Național pentru Afaceri Internaționale (N.D.I.) și Institutul Republican Național pentru Afaceri Internaționale (N.R.I.I.A.)

Din delegație — declară dl. Lieberman — fac parte 60 de deputați, lideri politici, experți în alegeri, din 19 țări din Europa, Asia, Africa și emisfera vestică. Grupul s-a deplasat în zece regiuni din România și împrejurimile Bucureștiului. Multe din aceste echipe sînt încă la fața locului și ne aflăm în contact cu ele. Acest raport este întocmit pe baza analizei noastre efectuate în timpul campaniei electorale și pe baza a ceea ce am văzut în ziua alegerilor și a rezultatelor prezentate în urma sondajelor de opinie. Ne așteptăm să avem un rezultat mai cuprinzător mai tîrziu.

Orice apreciere asupra alegerilor din România trebuie să pornească de la trauma națională provocată poporului român de deceniile de brutală dictatură comunistă.

De fapt, alegerile au avut loc la numai cinci luni de la Revoluția din decembrie, fără o experiență politică, fără pregătirea și infrastructura care ar fi permis alegeri complet libere și corecte.

Ținînd seama de acești factori, scrutinul reprezintă un semnificativ pas înainte spre democrație. Dar mai rămîne atît de mult de făcut ! Responsabilitatea pentru construirea democrației apasă pe umerii noilor reprezentanți aleși ai acestei țări. Dacă se vor face pași normali spre restabilirea democrației, aceasta reclamă garantarea libertății presei și dezvoltarea mijloacelor independente de comunicare în masă. De asemenea, trebuie trecut la un dialog cu grupările de opoziție, în vederea reconcilierii naționale, reconciliere ce reclamă și un dialog cu studenții și respectarea, de către F.S.N., a vocii opoziției. Trebuie încurajată dezvoltarea unui program de învățămînt și educație, care să anuleze efectele celor 45 de ani de dictatură comunistă. Va trebui adoptată o Constituție, care să asigure libertățile politice și drepturile omului în societatea românească. Știm că aceste alegeri introduc o etapă scurtă, de tranziție, pînă la noile alegeri, iar noi vom urmări procesul de adoptare a noii Constituții.

Delegația noastră acordă curajosului popor român solidaritatea și sprijinul său.

„Evoluția este ireversibilă"

André Billardon
prim-vicepreședinte al Adunării Naționale, membru al Partidului Socialist Francez, conducătorul delegației parlamentare franceze

Această delegație este compusă din reprezentanți ai majorităților partidelor politice din parlamentul francez. La București, am întîlnit reprezentanți ai tuturor partidelor, cele care au avut candidați la președinție, precum și alte formațiuni politice. Reprezentanții partidelor istorice ne-au declarat că desfășurarea campaniei electorale nu le-a oferit garanții, că dacă, la orașe, situația a fost relativ normală, la sate condițiile n-au fost satisfăcătoare: un mare număr al reprezentanților lor a fost împiedicat să-și exprime poziția și mulți dintre ei au fost agresați. Am mers în cîteva sate indicate de ei, dar reprezentanții respectivi nu prezentau răniri, ci s-au referit doar la violențe verbale. Campania F.S.N. s-a desfășurat în condiții satisfăcătoare.

Situația la sate e mai complicată. Comisiile electorale au fost, în majoritatea lor, pluraliste, dar, de multe ori, am întîlnit doar reprezentanți ai F.S.N. Cred că vechile structuri economice și sociale ale satelor — structuri venite de departe, încă de pe vremea colectivizării —, precum și o anumită ignoranță au determinat un vot unanimist, foarte puternic majoritar, de care a beneficiat F.S.N. Dacă aș vrea să rezum și să nuanțez, aș spune că n-am sentimentul că tema fricii ar fi fost un argument în decizia votului și nici trecutul dictatorial n-a atîrnat în balanță. Global, se poate detecta un anumit număr de erori, ca, de pildă, două persoane în aceeași cabină, deoarece una din ele nu știa să completeze buletinele. Nu cred că se poate vorbi de o fraudă organizată. Din punct de vedere politic, liderii nu aveau nici nevoie, nici interes s-o facă. Deci, o situație specifică, mai favorabilă decît lăsa să se creadă situația României din ultima perioadă.

Dacă rezultatele sondajului se confirmă, explicațiile acestui rezultat trebuie căutat în altă parte, și nu în organizarea strict materială a alegerilor. Există la sate un comportament colectiv care, ieri, se baza pe frică și care, azi, frînează în continuare spiritul. Desigur, F.S.N. a beneficiat de imaginea pe care și-a creat-o, de forță care a răsturnat regimul lui Ceaușescu. Faptul că, în parlament, F.S.N. a obținut cu 20 la sută mai puțin decît Iliescu, ca președinte, dovedește imaginea charismatică pe care acesta o are.

Oricum, pot declara că aceste alegeri reprezintă un pas înainte. E sentimentul pe care-l avem după ce am petrecut cîteva zile în România. Evoluția e ireversibilă. Multe lucruri se vor mai petrece în viitor, dar aceasta este problema românilor.

„Alegerile au fost libere și corecte"

Gerald Patrick Pratt
șeful grupului de observatori trimiși de guvernul britanic

Am sosit vineri și nu am avut posibilitatea să asistăm la toată campania electorală. O serie de membri ai delegației noastre au stat în București, iar ceilalți s-au deplasat în mai multe orașe din țară — Timișoara, Constanța, Oradea, Craiova, Tîrgu Mureș. Am vizitat cîteva zeci de centre de votare, am stat de vorbă cu mulți oameni, așa încît vom avea posibilitatea să informăm despre modul cum s-au desfășurat aceste alegeri. Din observațiile noastre, ne-am dat seama că alegerile au fost libere și corecte.

Am fost profund impresionați de modul în care s-au desfășurat operațiunile de votare. Oamenii au votat liber, în cunoștință de cauză, iar personalul însărcinat cu buna desfășurare a scrutinului și-a făcut treaba perfect. Și mai mult am fost impresionați de atmosfera de destindere în care s-au desfășurat alegerile. Am văzut cozi lungi, dar oamenii au participat de bunăvoie, nesiliți de nimeni, fără ca asupra lor să se exercite nici un fel de presiuni sau amenințări.

Luni după-amiază, am vizitat din nou o serie de centre de vot și am văzut operațiunile de numărare a voturilor, care se desfășoară în ordine și cu corectitudine. Felicităm poporul român și oficialitățile pentru modul de organizare. Am văzut polițiști și militari pentru ordine, dar oamenii nu se temeau de ei, ci, dimpotrivă, discutau împreună.

Am reprodus un evantai larg de opinii formulate de observatorii străini prezenți la alegerile desfășurate duminica trecută în țara noastră. Am făcut-o din dorința de a oferi cititorilor revistei noastre o imagine cît mai largă asupra aprecierilor și considerațiilor acestor martori oculari neutri — indiferent dacă le împărtășim sau nu — privind cel mai important eveniment politic românesc după Revoluția din decembrie 1989, astfel încît opinia publică să poată judeca, în cunoștință de cauză, diversele interpretări date condițiilor de desfășurare a votului și semnificației lui. Menționăm că aceste declarații au fost luate în primele ore de după terminarea operațiunilor de votare.

Declarații consemnate de Mihaela Brumă, Rodica Dumitrescu, Anca Voican, Ion Madoșa

Aprecieri ale colegilor noştri

ENRIQUE MULLER
„Correo Español" (Bilbao)

Ceea ce am constatat este entuziasmul oamenilor de a participa la aceste prime alegeri libere după 45 de ani în România. Important e că au putut intra liber într-o cabină electorală pentru a vota în secret. Toţi oamenii şi-au dat seama că au posibilitatea şi libertatea de a pune ştampila „votat" acolo unde vor. De fapt, şi-au recuperat un drept pierdut şi sechestrat timp de 45 de ani. Acesta este un început clar de democraţie.

HARRY SCHEICHER
de la „Frankfurter Rundschau"

Desfăşurarea alegerilor a fost corectă. Pentru mine, este o surpriză că România iese din nou din evoluţia generală a statelor est-europene şi va fi considerată, mai degrabă, ca o ţară social-democrată. Cred că este vorba de un fenomen politic ce o deosebeşte de celelalte ţări din răsăritul Europei şi merită o analiză aprofundată. Această realitate românească va fi dezbătută în cercurile politice şi opinia vest-europeană.

CIRYL STEIGER
de la „Neue Zürcher Zeitung"

Am fost în două-trei secţii de votare. Am o impresie foarte bună. Membrii comisiilor de votare mi-au arătat totul. Pe baza celor văzute, pot afirma că alegerile s-au desfăşurat în condiţii de ordine. În comparaţie cu Elveţia, am rămas uimit de faptul că oamenii au stat la coadă să voteze. S-a spus că în unele locuri, la ţară, au fost unele neregularităţi. Se poate, dar nu le consider semnificative atunci cînd încerc o apreciere generală.

NIKOS CHILAS
de la Canalul de televiziune E.T.-2 din Grecia

Iată opinia mea în cîteva rînduri. Cred că alegerile desfăşurate duminică, 20 mai, în România, au corespuns standardului european. Am auzit de la unii oameni că au fost unele neregularităţi, că unii şefi ai comisiilor de votare au încercat să influenţeze alegătorii. În orice caz, asemenea neregularităţi există multe şi în Grecia. Pot să apară şi exagerări în unele cercuri politice ori de presă, dar părerea mea este cea de mai sus. În plus, vreau să vă spun că unii deputaţi greci, veniţi aici ca observatori, au apreciat sistemul român de vot ca fiind mai bun decît cel din ţara noastră. Este foarte important că întreaga diasporă românească a putut vota.

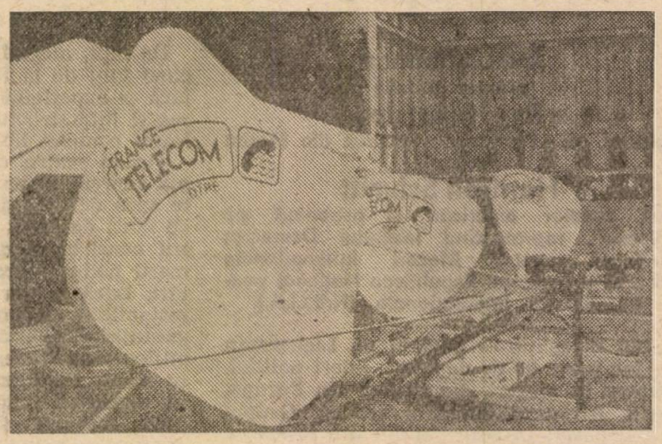

Piaţa Revoluţiei. În vecinătatea Biroului Electoral Central a fost instalată aparatură de transmisie a sunetului şi imaginilor pe întregul mapamond

VICTOR MAYER
de la „Frankfurter Allgemeine Zeitung"

N-am nimic de reproşat modului în care s-au desfăşurat alegerile. Nu cunosc încă rezultatele cînd fac această scurtă declaraţie. Cred, însă, că nu trebuie să te amesteci în treburile interne. În măsură în care mi-am dat seama, alegerile, în linii generale, s-au desfăşurat corect. Micile greşeli şi defecţiuni apărute pe parcurs sînt de natură administrativă şi cred că ele nu vor influenţa rezultatele.

DUMITRU DIAKOV
şeful Biroului din Bucureşti al agenţiei „T.A.S.S."

Am impresii foarte bune despre alegerile de duminică. M-a impresionat entuziasmul poporului român, care a dorit să participe masiv, în mod liber, la alegerea Parlamentului, a noii conduceri a ţării. Fiecare a fost convins de necesitatea, de importanţa votului său.

Sincer să fiu, judecînd după unele aspecte ale campaniei electorale, după tensiunile manifestate, mă aşteptam la unele incidente, la confruntări de sloganе şi opinii opuse. Ei bine, nimic de acest gen. După părerea mea, aceasta arată că poporul este doritor de linişte, de stabilitate, pentru a hotărî asupra problemelor existente nu în stradă, ci în parlament. Regret, însă, ca şi alţi colegi, faptul că au putut apărea unele chestiuni tehnice privind alegerile. După părerea mea, toate acestea puteau fi evitate, deoarece nu este exclus ca, mîine, ele să devină probleme politice. Dar, sintetic vorbind, impresia mea generală despre alegerile din România este, în mod evident, pozitivă.

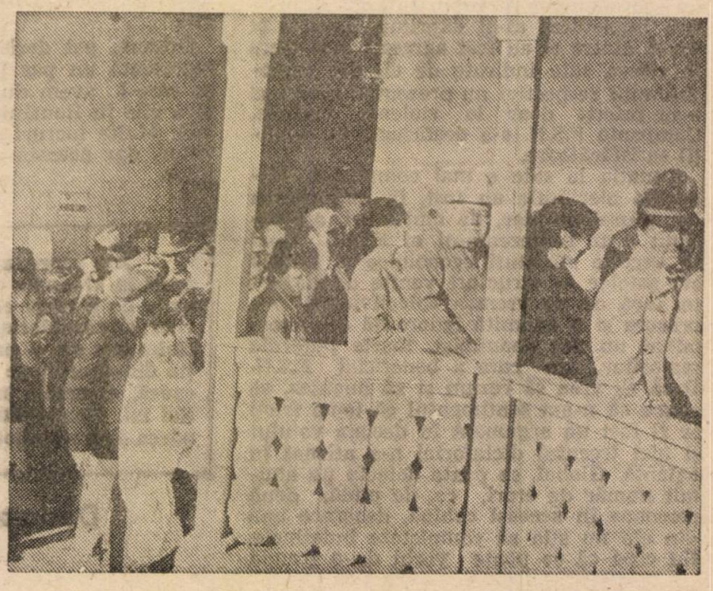

În exclusivitate pentru „Lumea azi"

Trandafir de la Moldova

Boris Marian
scriitor, secretar responsabil al Uniunii Jurnaliștilor din R.S.S. Moldovenească

Cred că, la Chișinău, desfășurarea campaniei electorale din România a fost urmărită cu mai multă pasiune decît în orice alt colț al lumii externe. M-am convins de acest adevăr fiind numit, în plină stradă, „Fesenistule!" Pentru că îmi exprimasem dezaprobarea față de niște manifestări puerile de bîlci și greve gratuite ale foamei din capitala Basarabiei.

Am rămas oarecum contrariat auzind ocara, deoarece, cunoscînd tot soiul de înjurături moldovenești, pe aceasta n-o auzisem vreodată. M-a lămurit în materie o colegă recent înapoiată acasă de la București. Ba m-a și prevenit: în caz că mă îndrăgostesc de vreo bucureșteancă sub 60 de ani, să nu cumva să mă duc la ea cu un buchet de trandafiri, căci o să-mi dea cu el în cap. Trandafirul, zice, este însemnul feseniștilor...

Sfatul colegii mi-a prins bine în capitala dumneavoastră, unde m-am putut convinge că presupunerea ei nu era lipsită de adevăr. Ce e drept, la Iași, Huși, Buzău și alte localități dintre Prut și Siret trandafirii înfloriți nu erau deloc sfidați de către sexul frumos, nici de cel puternic, bărbații oferind fără teamă femeilor buchete „feseniste".

Primul român care ne-a destăinuit preferința sa de alegător a fost nea Colită, un vameș bătrîn din Albița-Leușeni, care ne-a întîlnit pe Podul Florilor cu tradiționalul „Bine ați venit!" Și ne-a petrecut cu o urare neobișnuită: „Să dea Dumnezeu să-l vedem președinte pe domnul Iliescu!"

Astfel că, după o scurtă călătorie prin Moldova românească, puteam presupune care dintre cei trei pretendenți se va înscăuna la președinție și a cui listă de deputați va trage mai mult în balanța electorală. Mai cu seamă, în urma unor întîlniri cu agricultori și specialiști de la țară, cînd am constatat, mirați, că tocmai printre țărani partidul țărănist nu prea are priză și, deci, sorți de izbîndă, sătenii fiind decișI să-i susțină, mai curînd, pe lîngă cei de la F.S.N., pe democrații agrari. Deci, fără să mai apelăm la serviciile vrăjitoarei electronice ale firmei INFAS (R.F.G.), care abia peste o zi urma să-și anunțe previziunea cu privire la rezultatele alegerilor, le ghiciserăm deja.

La București și prin alte localități din preajmă i-am întrebat pe mulți alegători de ce fac coadă, ore în șir, la urne și nu la tejghele, și mai toți ne-au răspuns, precum medicul Gheorghe Sașu, pensionar în vîrstă de 77 de ani, care a spus că

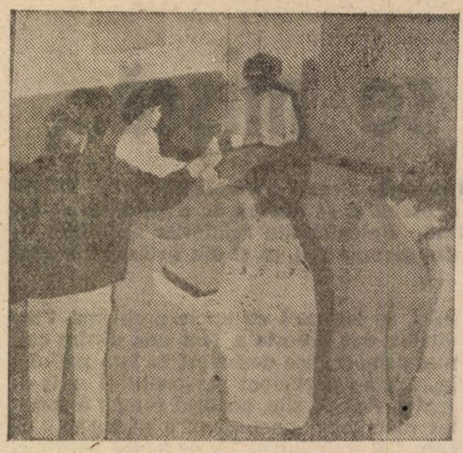

nu vrea să rateze unica ocazie în viață de a-și depune votul cu valoare de lege pentru ceea ce crede și cum vede viitorul țării sale. Cuvîntul „liniște" era pe primul loc în declarațiile tuturor — a familiei de tineri muncitori Munteanu din Pitești, a văduvei, inginer de profesie, Elena Piestrui din București, a minerului Petre Stoiciu din Baia Mare. Pe al doilea loc — cuvîntul „ordine" și abia pe al treilea — „remunerare" și altele. Și ne-am dat seama, în cele din urmă, că majoritatea românilor s-au pronunțat pentru accesul la o viață normală într-un stat democratic, stabil, întărit, votînd pentru cei pe care îi credeau în stare să le asigure această dorință.

Nicicînd n-am avut ocazia să asistăm la un scrutin din lumea liberă. Aflîndu-ne, însă, aici pe 20 mai 1990, la primele alegeri cu adevărat libere, cu o participare masivă, atît de pasionată a întregului popor, ne-am ales cu impresia că ne găseam la mii de kilometri și la sute de ani depărtare de România de ieri.

Urma alege

Mihai Scoarță
ziarist la săptămînalul „Viața satului" din Chișinău

Provenit dintr-o familie de țărani get beget, făcut C.F.R.-ist cu de-a sila în anul de tristă amintire '44, am rămas pentru toată viața cu inima frîntă de toate cîte a avut a-ndura această tagmă ce ne ține, impusă să-și calce pe amorul propriu și să se colectivizeze forțat. Indiferent de apartenența statală, românii de pe ambele părți ale mult pătimitului Prut au prestat, mai ales în anii postbelici și pînă deunăzi, o umilință de speriat a omului simplu, care se mulțumește cu un codru de pîine, un sumar acoperiș deasupra capului și ceva bani de cheltuială. Țăranul își acceptă existența (ori cel puțin a răbdat-o pînă nu demult) așa cum este, oropsită, dorindu-și doar pace și ploaie la vreme, un dram de sănătate, și preferă să se posteze cît mai departe de intemperiile imprevizibile ale vîltorii politice. Lui nu-i prea pasă cine-l ghidează. Oricum, niciodată n-a scandat un moldovean, din toată puterea bojocilor, „Ceaușescu reales" sau „Trăiască Ivan Bodiul". Condițiile vitrege prin care a trecut l-au făcut precaut. Calitatea aceasta mai provine, după mine, și din elementara văduvire de carte și cultură, dat fiind că, în absolut toate regimurile ce s-au perindat pe pămîntul românesc, a fost tratat doar de poet ca „talpa țării".

Ei bine, se mai ajunge și la liman cu această stare poreclită, pînă recent, „echitate și prosperitate". Țăranii, această entitate socială disperată, cu nervii dezgoliți, s-au trezit și nu le mai este frică să-și ceară ce le aparține. Cu vreo lună în urmă, aflîndu-mă într-o delegație de conducători agricoli de peste Prut, la I.A.S. Vetrișoaia, județul Vaslui, am rămas surprins de raționamentele unui mecanizator care căuta să afle de la dl. director Munteanu Petru cam ce garanție i-ar oferi statul dacă el l-ar crede și s-ar avînta în a se împroprietări. Șeful nu s-a pierdut cu firea, mai ales că avea de față niște colegi, deși contingenți, dar, pînă una alta, despărțiți nefast de o apă. L-a asigurat pe țăran că va fi totul bine, dar nu știu dacă l-a convins să accepte, benevol, o argăție fără un sesizabil suport financiar, tehnic și material.

Așadar, oamenii de la sat, din țara noastră, rămasă preponderent agrară în pofida eforturilor anemice ale „celor mai iubiți", își scutură treptat toga de indiferență și nu mai sărută umil mîna pentru o bucată de mălai. Drept dovadă, sper să servească și activismul fără de proptea propagandistică în timpul alegerilor din 20 mai. Am urmărit cu atenție pregătirile pentru această confruntare politică, fără de precedent în istoria neamului nostru, și, pînă la jumătatea zilei din „Duminica orbului", nu eram deloc sigur că nu se merge iarăși pe același stereotip al indiferenței celor mulți. De astă dată, românii n-au fost momiți la centrele de votare cu alămuri și tarafuri, nici nu li s-a dat alcool ca, mai tîrziu, să li se presare (la propriu sau la figurat) sare ori făină pe căciuli și gulere. A votat fiecare după cum i-a fost opțiunea și păsul, legat de ce și-a dorit de la primul președinte ales cu adevărat, de la primul guvern pe care intenționează să și-l pună în slujbă fără rezerve. Observatorii și ziariștii străini au fost, oarecum, dezamăgiți de buna ordine și calmul demonstrat pretutindeni. Unii s-au arătat a fi chiar extrem de nemulțumiți de rezultatele prealabile, afirmînd că o asemenea prioritate a F.S.N. poate provoca motive de învinuire a organismului de votare de a fi recurs la o „măsluire premeditată".

Cert e că nici la centrele de votare, nici la biroul central, unde am discutat cu dl. Ovidiu Zărnescu, nu s-au semnalat abateri de la regulament. Țara și-a ales președintele pe care îl merită. Și chiar dacă unii, destul de mulți la număr, nu salută rezultatele, am înțeles că se poate schimba ceva doar după doi ani.

„La cort", în Piața Universității, în seara zilei de 20 mai, se milita înverșunat prin portavoce pentru formarea de urgență a unor comisii ale cetățenilor, care să fi ținut sub control evaluarea alegerilor. Era tîrziu, deci marea majoritate votase deja.

Urma alege. Să vedem dacă poporul român a beneficiat din plin de libertatea pentru care a vărsat sînge, lacrimi și sudoare, și, la lumina soarelui din Duminica orbului, a fost înzestrat, în sfîrșit, cu dumnezeiasca capacitate de a desluși clar viitorul său.

Şi, totuşi, se mişcă...

Scrutinul din 20 mai — reprezentînd primele alegeri generale libere din ultimii 45 de ani din România — a avut un ecou deosebit şi se bucură de o largă reflectare în mijloacele de informare din întreaga lume. Spicuim din relatările agenţiilor de presă internaţionale, ale unor publicaţii din diverse ţări, ca şi din declaraţiile unor personalităţi politice...

„Alegerile — un pas spre democraţie" şi-a intitulat un comentariu din chiar ziua scrutinului agenţia „Associated Press". „Astăzi — nota agenţia — românii merg la urne pentru a vota în primele alegeri libere pluripartite din ultimii 50 de ani, punînd, astfel, capăt, în mod oficial, monopolului de 44 de ani al partidului comunist în ţara lor. Pentru postul de preşedinte candidează trei personalităţi politice. Principala problemă dezbătută înaintea alegerilor a fost dacă vechiul sistem comunist al României să păşească într-un ritm mai lent către o economie de piaţă sau să fie total abandonat, în favoarea unui capitalism de tip occidental.

O problemă plină de încărcătură emoţională este şi cea a minorităţilor naţionale — mai ales a minorităţii maghiare, de două milioane, care se plînge de discriminări —, problema avînd implicaţii internaţionale serioase.

«Aceste alegeri reprezintă un pas spre democraţie» — a declarat Alexandru Georgescu, care şi-a dat votul pentru Partidul Naţional Ţărănesc, unul dintre partidele tradiţionale din România, desfiinţat de comunişti în 1947. Dl. Georgescu supraveghează desfăşurarea procedurii de votare la un centru din Bucureşti ; el a afirmat că 45 din cei 3 600 de alegători înregistraţi la acest centru au venit în prima jumătate de oră după deschiderea centrului de vot. «Votăm pentru viitorul şi fericirea noastră»" — a declarat corespondentului agenţiei „Associated Press", Vasile Asafiei, pensionar.

„În pofida apelului guvernamental de a degaja Piaţa Universităţii şi a timpului ploios şi rece — consemnează, în contextul reportajului transmis din Bucureşti, aceeaşi agenţie «Associated Press» —, aproximativ 200 de demonstranţi au continuat să strige, duminică dimineaţă, în momentul deschiderii centrelor de votare, lozinci anticomuniste ca : «Poate să plouă, poate să ningă, nu vrem o nouă dictatură» sau «Plouă, ninge, noi vom cîştiga», «Vom rămîne aici pînă cînd se va soluţiona problema democraţiei»" — a declarat Marin Fugaciu, economist, de 46 de ani.

„Democraţia — un exerciţiu dificil"

„După o jumătate de secol de guvernare a unui singur partid, poporul român alege liber parlamentul bicameral şi pe preşedintele României — preciza o corespondenţă a agenţiei «Taniug».

Pronunţîndu-se în mod liber asupra unuia din cei trei candidaţi la funcţia supremă în stat, poporul român îl va alege astăzi, după o jumătate de secol de dictatură, pe preşedintele României, al cărui mandat va fi limitat la doi ani, respectiv pînă la adoptarea noii Constituţii.

În încăperi frumos ornamentate, la sate şi oraşe au fost amplasate 13 000 de urne de vot". În continuare, agenţia iugoslavă prezintă procedura de vot, oprindu-se, în final, asupra semnificaţiei interviurilor luate, în ajunul alegerilor, de către Televiziunea română celor trei candidaţi la preşedinţie : „În ultima zi a campaniei electorale, Televiziunea Română a reuşit să aducă la «masa rotundă» pe toţi cei trei candidaţi la funcţia de preşedinte şi să asculte părerea lor, cu unele mici polemici, în legătură cu unele probleme. Pare ciudat, dar aceasta a fost una dintre cele mai democratice dezbateri în faţa naţiunii la care au participat personalităţi atît de înalte. Ani de zile, poporul român a ascultat monologul unei singure persoane, cu care toţi trebuiau să fie de acord, fără nici

Ecouri

o obiecţie... Acum, în faţa alegătorilor s-au aflat, deci, trei candidaţi, trei concepţii despre atît de dorita democraţie : candidaţii dreptei oferind privatizarea bruscă, ruperea fermă de vechile structuri sociale şi economice, deschiderea României faţă de lumea dezvoltată din Occident, economia de piaţă şi participarea sporită a capitalului străin. Spre deosebire de domnii Cîmpeanu şi Raţiu, domnul Iliescu consideră că România trebuie să parcurgă o perioadă de descentralizare treptată. El doreşte ca naţiunea română, obosită de «epoca de aur a comunismului», să evite «şocul» trecerii bruşte la economia de piaţă, dar mai ales rata înaltă a inflaţiei şi şomajul. Iliescu este adeptul trecerii pas cu pas la economia de piaţă. De aceea, în perioada campaniei electorale, el a fost criticat vehement ca neocomunist. După părerea multor cetăţeni, aceasta reprezintă, însă, alternativa cea mai reală de trecere a României de la socialism la capitalism".

Este „un lucru pozitiv faptul că România votează", chiar dacă nu s-a desfăşurat în condiţii ideale campania electorală — a apreciat ministrul francez al afacerilor externe, Roland Dumas. „Democraţia este un exerciţiu dificil. Un regim democratic nu poate fi creat printr-o mişcare de baghetă magică", a declarat Dumas, la postul de radio particular „Europe 1". „Vor avea loc alte alegeri — a adăugat el, — dar este bine că, începînd de acum, românii vor avea o putere care se va bucura de legitimitate".

După peste 40 de ani de dictatură, cînd nu a existat nici măcar umbra unei posibilităţi de manifestare a vreunei opoziţii, tranziţia este extrem de dificilă, ceea ce explică de ce, în cursul campaniei electorale, au avut loc unele violenţe şi cîteva manifestări întrucîtva brutale ici şi colo — a declarat Roland Dumas.

„Această triplă alegere — o etapă istorică"

„Votul românilor : o etapă istorică" — îşi intitula una din corespondenţe agenţia „France Presse". „Românii au început să voteze, duminică, dimineaţa devreme, pentru a alege un preşedinte al Republicii, deputaţi şi senatori, în cadrul primelor alegeri libere de după al doilea război mondial. Primele indicii culese în centrele de votare ale Capitalei au lăsat să se vadă că participarea va fi importantă. La centrele de vot din Bucureşti şi din provincie s-au format cozi chiar de la deschiderea lor la 6 dimineaţa, ora locală.

Această triplă alegere constituie o etapă istorică pentru România, care s-a eliberat, acum aproape cinci luni, de una din cele mai nemiloase dictaturi din Europa de est. Românii urmează să-l desemneze pe primul preşedinte al României, ale cărui puteri, în timpul mandatului de maximum 18 luni, vor fi, cel puţin teoretic, limitate. Parlamentul bicameral rezultat din vot va trebui să elaboreze viitoarea Constituţie a ţării după 44 de ani de regim comunist.

Preşedintele interimar Ion Iliescu a fost printre primii prezenţi la urne. După cîteva minute de la începerea votării, el a sosit, împreună cu soţia sa, la centrul de votare de pe strada Grădina Bordei. Iliescu nu a făcut nici o declaraţie.

Radu Cîmpeanu a votat la orele 11, la Liceul german, aplaudat de mai multe sute de persoane, care îl aşteptau. «Cooperarea dintre cele trei partide istorice româneşti este asigurată în cazul unei victorii a F.S.N.» — a declarat el, exprimîndu-şi temerile ca nu cumva «rezultatele alegerilor să fie manipulate». «Noi sperăm, pentru viitorul ţării noastre, că opinia publică nu va fi trădată», a adăugat Cîmpeanu.

În afară de dl. Iliescu, mai multe personalităţi au votat la centrul din Grădina Bordei, printre care şi ministrul apărării, generalul Victor Stănculescu, şi Ilie Verdeţ, prim-ministru al lui Ceauşescu pînă în 1982. Toţi au aşteptat, unii aproape o oră, pentru a-şi îndeplini datoria electorală".

„Cei trei copii ai Elenei şi ai lui Nicolae Ceauşescu au votat în incinta închisorii Rahova, unde se află deţinuţi — nota «A.F.P.», citînd surse de la faţa locului. Asemenea celorlalţi demnitari ai fostului regim care aşteaptă în stare de detenţie să compară în faţa justiţiei, ei nu au fost privaţi de drepturile civile. Nicu, apoi Valentin şi, în fine, Zoia Ceauşescu au fost aduşi unul cîte unul într-o încăpere a închisorii — un centru de anchetă al Securităţii, aflat în sectorul 4, unde era instalată urna. După ce şi-au declinat identitatea, ei au trecut în cabină, înainte de a-şi introduce buletinul de vot în urnă. În încăperea în care se afla biroul de vot nu era prezent nici un poliţist.

Valentin, cu barbă şi părul lung, îmbrăcat cu un tricou albastru, a declarat că „nu ştie nimic despre ce s-a întîmplat de la 26 decembrie" (data arestării sale). Răspunzînd la o întrebare pusă de preşedintele biroului de vot, el a adăugat, totuşi, că «este de acord cu sistemul pluripartit, dacă oamenii au timp să afle ce înseamnă acesta».

Zoia, matematiciană, era îmbrăcată cu o bluză de culoare roz şi o pereche de bluejeans. Fără să pară marcată de greva foamei, pe care a declarat-o în închisoare imediat după arestare, ea a zîmbit ziariştilor prezenţi, dar a refuzat să facă vreun comentariu.

Nicu — cel mai tînăr dintre odrasle, în tricou verde, singurul dintre copiii cuplului de dictatori judecaţi şi executaţi la 25 decembrie care a ales o carieră politică — a refuzat şi el să facă declaraţii.

Cei 26 de membri ai Comitetului Politic Executiv ai fostului regim aflaţi, de asemenea, în stare de arest, urmează să voteze în secţiile de poliţie unde sînt anchetaţi" — a consemnat „A.F.P.".

Relatînd despre victoria în alegeri a Frontului Salvării Naţionale — indicată de prognoza calculatorului chiar din primele ore de după scrutin —, agenţia „Reuter" a transmis un amplu articol, cuprinzînd şi declaraţii făcute agenţiei de premierul Petre Roman. Considerînd succesul Frontului ca „o răspundere imensă pentru noi", premierul român declara agenţiei „Reuter" : „Rămîn pe poziţia că este nevoie, dacă nu de o coaliţie, cel puţin de un acord asupra liniilor directoare ale viitorului pro-

gram social și economic, sau cel puțin o opoziție puternică și constructivă. Nu excludem, totuși, ideea de a oferi opoziției posturi în viitorul guvern".

„Sfidarea unei tendințe"

„Victoria evidentă a Frontului înseamnă că România a sfidat o tendință manifestată în Europa de est la începutul acestui an, cînd alegătorii din R.D.G. și Ungaria i-au învins la urne pe comuniștii reformiști și au instalat guverne de centru-dreapta" — a comentat „Reuter" asupra rezultatelor scrutinului de duminică. În continuare, „Reuter" a citat declarațiile liderilor opoziției, Ion Rațiu și Radu Câmpeanu, despre iregularitățile care s-ar fi comis în decursul procesului electoral. O diversitate de păreri despre modul în care s-a desfășurat votul în Timișoara, ca și în alte părți ale țării, reține, într-o altă corespondență a sa, agenția „Reuter", care conchide că, „totuși, pentru majoritatea oamenilor, atmosfera calmă și prima șansă din viața lor de a vota cu adevărat au însemnat o zi însuflețitoare".

Într-un interviu acordat în exclusivitate, duminică seara, unui ziarist de la „BBC", dl. Ion Iliescu a afirmat că, în caz de victorie în alegeri, va cere aderarea României la C.E.E.

Potrivit agenției ungare „MTI", cîteva mii de oameni, în majoritate cetățeni români de origine maghiară, s-au adunat, duminică dimineața, în fața Ambasadei României la Budapesta, pentru ca să participe la primele alegeri libere din România. Căile ferate ungare de stat i-au transportat la Budapesta din toate colțurile Ungariei. Agenția „MTI" a reținut opinia Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, ai cărei reprezentanți s-au aflat la fața locului, și care a considerat foarte importantă participarea la vot a cît mai multor cetățeni români de origine maghiară.

Opinii ale liderilor unor partide de opoziție și ale observatorilor străini privind derularea alegerilor din România au fost menționate de Agenția pentru lumea a treia „IPS", care sublinia participarea foarte ridicată la vot. Erau reținute, de asemenea, declarațiile senatorului american Joseph Lieberman, conducătorul unei delegații de observatori străini din diverse state. La poziția acestuia și activitatea desfășurată pe parcursul scrutinului s-a referit și agenția „France Presse". „Senatorul american Joseph Lieberman s-a trezit duminică, înainte de răsăritul soarelui, pentru a fi la biroul de votare nr. 1 din București, la orele 5,45, cu un sfert de oră înainte de deschiderea scrutinului. Cu o lanternă, el a inspectat interiorul urnei spre a observa dacă nu conținea buletine introduse înainte de sosirea primului votant. A fost un gest simbolic și nu singurul inclus în misiunea sa și demonstrînd preocuparea Washingtonului și a democrațiilor vest-europene pentru desfășurarea corectă a alegerilor" — opinează „AFP", relevînd, în continuare, că „de verdictul lor vor depinde, în parte, admiterea României postcomuniste în forumul democrațiilor occidentale și, mai concret, acordarea unui ajutor de care are nevoie pentru relansarea ei economică. Sosit cu două seri înainte de alegeri, senatorul Lieberman, conducător al unei importante delegații de 60 de observatori din 19 țări, a reamintit că acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate, decisivă pentru ca România să poată exporta în S.U.A., depinde de caracterul liber și cinstit al alegerilor. Delegația Consiliului Europei a susținut aproape același punct de vedere în ce privește admiterea României în Adunarea celor 23, în aceleași condiții cu majoritatea statelor din Estul Europei, inclusiv U.R.S.S.".

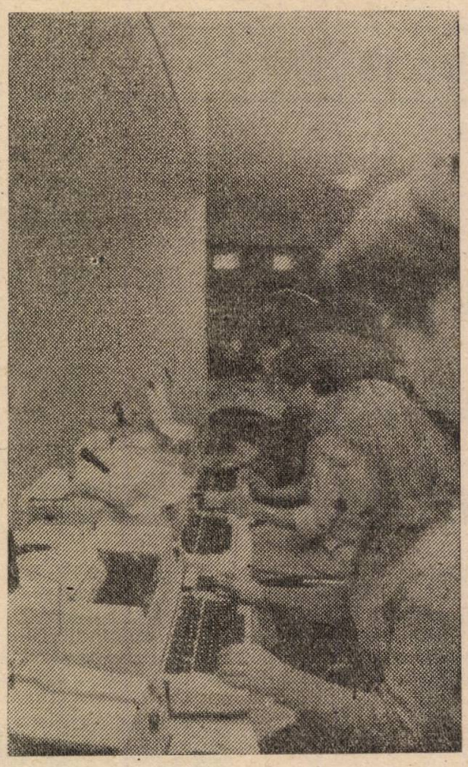

Animație specifică acestor zile — Centrul de presă de la Intercontinental

„Neajunsuri, dar nu atît de importante"

Participarea numărului ridicat de observatori străini a reținut și atenția agenției spaniole „EFE", care a reluat un comentariu al canalului de televiziune francez „TF-1" pe marginea cuantumului posibilului „procent de eroare" în sondajele de opinie „INFAS"—„IRSOP".

Scrutinul — a fost de părere Roy Hattersley, membru britanic al unei delegații internaționale de observatori la alegeri — a avut, desigur, „neajunsuri", dar „nu atît de importante încît să modifice în mod deosebit rezultatul". Într-un interviu acordat postului „BBC-Radio 4", Hattersley, personalitatea numărul doi a Partidului Laburist din Marea Britanie, a afirmat că unele partide de opoziție nu au avut prilejul, în anumite cazuri speciale, să se exprime înaintea scrutinului. Totuși, el a respins informațiile potrivit cărora ar fi avut loc o campanie de intimidare. „În ce mă privește, mă îndoiesc mult" — a arătat el.

„Ultima dintre țările răsăritene în care a avut loc revoluția, singura în care s-a vărsat sînge — România s-a singularizat de la început. Pentru primul său scrutin postcomunist, ea se va singulariza din nou, alegîndu-i pe cei ce promit cele mai puține schimbări — afirmă agenția «France Presse». Spre deosebire de R.D.G. și Ungaria, unde dreapta a măturat vechea putere, în România, opoziția conservatoare nu a înregistrat decît un succes limitat, propunînd schimbări mai radicale decît F.S.N. și o deschidere mai mare spre Occident. Opoziția îl acuză pe Iliescu de neocomunism, denunță violențele și obstacolele cu care s-a confruntat în campaniile ei electorale. Dar este vorba mai degrabă de efecte decît de cauze. Caracterul singular al României se explică prin moștenirea fostului regim: cultul personalității, naționalism, dirijism și ruptură de lumea exterioară — declară factori politici intelectuali și simpli cetățeni întrebați în București și în provincie. Pentru mulți români, problema pluralismului pur și simplu nu se pune — afirmă un ziarist.

Iliescu înseamnă revoluția și aceasta este o primă explicație. «El a apărut la televiziune pe 22 decembrie și a condus revoluția ca un profesor» —, declară Corina Manu, specialistă în domeniul informaticii din Brașov. De atunci, Iliescu și-a confirmat ascendentul datorită experienței sale și unei popularități recunoscute de adversarii săi. «Oamenii au încredere în el» — afirmă Radu Câmpeanu, rivalul său la președinție din partea Partidului Național Liberal. După anii cultului personalității, Iliescu umple un vid. «Oamenii au nevoie de un șef, de un tată», apreciază Dimitrie Hangu, psiholog și conducătorul unui grup de opozanți sub vechiul și sub noul regim.

Un al doilea factor important al succesului F.S.N. și al președintelui său este discreditarea opoziției. Reveniți dintr-un exil îndelungat de la Paris și Londra, cei doi candidați — Radu Câmpeanu și Ion Rațiu — nu sînt cunoscuți de români și provoacă uneori o reacție de respingere. «Unde erau în timp ce noi sufeream de frig și de foame ?» — întreabă unii, în timp ce bogăția unui Rațiu, armator miliardar, suscită invidia. În sfîrșit, opoziția lor față de regimul Ceaușescu creează o situație jenantă pentru majoritatea tăcută, care, înainte de ultimele zile ale lunii decembrie, nu a mișcat sub dictatură.

Cel de-al treilea factor : caracterul închis și rămînerea în urmă a țării. Situată în estul extrem al Europei, înconjurată de țări socialiste, România nu a avut nici o fereastră spre Occident, așa cum au avut celelalte țări socialiste. În loc să-i fascineze, Vestul îi sperie pe mulți. Puterea a exploatat această frică, agitînd spectrul șomajului și cumpărarea țării de către capitalurile străine. O altă față a acestei rămîneri în urmă : numeroși români, mai ales în uzine și în mediul rural, sînt mulțumiți de îmbunătățirea limitată a condițiilor lor de viață : «Ion Iliescu ne-a dat pîine, lumină electrică și căldură» — spune o doamnă mai în vîrstă din Rupea, o comună din Transilvania. Porniți de la un nivel foarte scăzut, românii nu cunosc tentația Occidentului în aceeași măsură ca alți europeni din Est.

În sfîrșit, dictatura Ceaușescu a atomizat oamenii, a împiedicat apariția unei societăți civile, bazate pe o opoziție capabilă să constituie, astăzi, o alternativă. Chiar și asociațiile creșcătorilor de cîini activau în ilegalitate. «Trăim o etapă de infantilism civic. Spre deosebire de alte țări din Est, nu există o continuitate a experienței» — explică Nicolae Dumitru, vicepreședintele F.S.N. România a ignorat reformele politice și economice ale Poloniei și Ungariei și formarea grupurilor de rezistență care le-au însoțit — afirmă el. «Cinci luni de libertate, 45 de ani de dictatură» — rezumă Dumitru Hâncu, intelectual bucureștean. El apreciază că partidele politice de opoziție, cum ar fi P.N.L. și P.N.T., sînt «organisme vii», care pot constitui o alternativă pentru viitor. Paralel, mișcarea contestatară, care a apărut acum o lună de zile, marchează restructurarea unei societăți civile și nașterea unei opoziții mai largi.

România a votat liber duminică — rezumă agenția „France Presse". Democrația va necesita, însă, un timp mai îndelungat".

Grupaj realizat de Liana Nichifor

MOSCOVA

Activ și pasiv în pregătirea întîlnirii sovieto-americane la nivel înalt

Convorbirile prilejuite de vizita secretarului de stat James Baker în capitala sovietică au fost consacrate pregătirii dialogului pe care președinții Mihail Gorbaciov și George Bush îl vor începe, la Washington, la sfîrșitul lunii mai. Agenda acestora a cuprins o largă problematică vizînd aspecte ale raporturilor bilaterale și tematica internațională actuală, principalul efort avînd, însă, drept obiectiv obținerea de progrese în domeniul complexelor tratative menite să conducă la un tratat de reducere a armelor nucleare strategice deținute de cele două superputeri.

Discuții, uneori prelungite, între James Baker și Eduard Șevardnanze, analize, în paralel, ale unor grupe de experți ale părților, în chestiuni concrete legate de prevederile unui viitor tratat, audierea rapoartelor lor, o întîlnire a secretarului de stat cu șeful statului sovietic, reexaminarea, în urma concluziilor degajate a unor puncte în curs de clarificare, iată care ar fi imaginea, schițată sumar, a celor patru zile de negocieri de la Moscova. Rezultatele obținute permit, potrivit aprecierilor făcute de părți, ca, la întîlnirea lor, președinții Mihail Gorbaciov și George Bush să-și poată pune semnătura pe un acord-cadru privind încheierea unui Tratat START de reducere cu 50 la sută a armelor nucleare strategice și pe un acord de reducere spectaculoasă (în proporție de 80 la sută) a stocurilor sovietice și americane de arme chimice.

„Numeroase probleme importante privitoare la arsenalele strategice au fost soluționate în cadrul întrevederii președintelui Mihail Gorbaciov cu secretarul de stat american", declara ministrul de externe sovietic. În cadrul unei conferințe de presă, el afirma, de asemenea, că s-a creat „o bază solidă" întîlnirii sovieto-americane la nivel înalt, la Moscova fiind rezolvate două principale complexe de probleme — al rachetelor de croazieră cu baza în aer și al celor cu baza pe mare. Totodată, a fost, în esență, elaborat acordul privind încetarea producției și distrugerea armei chimice, pînă la intrarea în vigoare a convenției internaționale. Ministrul sovietic, referindu-se la acordurile ale căror proiecte au fost elaborate, acum, la Moscova și pot fi semnate în cursul întîlnirii la nivel înalt de la Washington, a apreciat că ele constituie „un pachet consistent" de documente. Eduard Șervardnadze a subliniat, însă, că, înainte de a fi încheiat un Tratat START, rămîne încă a fi desfășurată „o activitate substanțială". Vor trebui, în acest sens, rezolvate mai multe dosare, îndeosebi cel legat de problema rachetelor mobile, precum și procedurile, destul de delicate, privind verificarea.

James Baker, care a ținut, la rîndul său, o conferință de presă, menționa că „principalul scop" al convorbirilor de la Moscova a fost „de a se ajunge, pînă la *sommet*, la un acord asupra principalelor chestiuni de fond, fiind, acum, în măsură să facem acest lucru". El a arătat că experții sovietici se vor deplasa, în această săptămînă, la Washington, spre a-și continua lucrările. Secretarul de stat a precizat că a fost încheiată activitatea în vederea semnării, la întîlnirea la nivel înalt, a unui acord comercial și a unor acorduri privind livrările de cereale și transporturile maritime, părțile fiind gata, de asemenea, să semneze un tratat privind granița maritimă dintre U.R.S.S. și S.U.A., un acord cu privire la oceanul planetar, altul referitor la deschiderea de centre culturale și de informații sovietic și american la Moscova și Washington.

În ceea ce privește lista acordurilor ce vor fi supuse președinților sovietic și american, la Washington, aceasta este cuprinzătoare. Ne referim la cele mai importante. Astfel, unul din cele mai dificile dosare ale negocierilor START privind dezarmarea strategică, cel al rachetelor de croazieră, a fost rezolvat. Negociatorii sovietici și americani consideră că, pînă la *sommet*, va fi încheiat „un acord asupra principalelor chestiuni de fond" ale respectivului tratat. Numărul rachetelor nucleare lansate de pe submarine va fi limitat la 880, de o parte și de alta, printr-o declarație avînd „obligativitate politică" pe marginea tratatului, neintrînd, însă, sub incidența verificării. Se află în curs de pregătire o declarație comună fixînd obiectivele unei noi serii de negocieri START pentru o reducere și mai mare a armelor nucleare. Au fost puse la punct protocoalele asupra verificării celor două tratate, din 1974 și 1976, limitînd puterea testărilor nucleare la 150 kilotone ; ele vor fi semnate de cei doi președinți, ceea ce va permite ratificarea tratatelor de către Senatul american.

Observatorii consideră că, în convorbirile de la Moscova, americanii au obținut ca rachetele de croazieră lansate de pe submarine (SLCM) să nu constituie obiect al Tratatului START, considerînd ca insolubile problemele verificării în acest domeniu. În schimb, prin declarația de „obligativitate politică" menționată, care, potrivit declarațiilor lui Eduard Șevardnadze, „va avea valabilitate pe toată durata Tratatului START", sovieticii au dobîndit ca numărul rachetelor respective să fie limitat, așa cum arătam, la 880 de o parte și de alta. A intervenit, de asemenea, un acord privitor la raza de acțiune a rachetelor de croazieră lansate de la bordul avioanelor, la modalitatea de contabilizare și distingere a lor (nucleare sau convenționale).

În alte probleme discutate s-au înregistrat, de asemenea, activ și pasiv. Astfel, după întîlnire, s-a remarcat o apropiere sensibilă a pozițiilor celor două părți în problema afgană. Pe de altă parte, ministrul de externe sovietic a reafirmat, într-o chestiune de prim ordin a vieții internaționale, că Moscova consideră inacceptabilă apartenența la N.A.T.O. a unei Germanii unite. James Baker a subliniat, în alt plan al discuțiilor, persistența unor deosebiri de vederi în problema reducerii trupelor și armamentelor convenționale din Europa.

În cursul vizitei sale în U.R.S.S., secretarul de stat american James Baker (în centru) a vizitat, însoțit de omologul său sovietic, Eduard Șevardnadze (stînga), mănăstirea Troițe-Serghiev, , ansamblu arhitectonic cu monumente unice din secolele XV—XVIII, situat în orașul Zagorsk (70 km de Moscova) Drept ghid le-a servit părintele Nikifor (în dreapta *imaginii*)

Într-un discurs rostit la Universitatea din Texas, președintele George Bush a salutat rezultatele convorbirilor de la Moscova, apreciindu-le drept „un important pas înainte" în îmbunătățirea relațiilor americano-sovietice și o „străpungere" în direcția unei reduceri a armelor nucleare. El a declarat : „Această «străpungere» ne va permite să realizăm importantul obiectiv pe care l-am stabilit în Malta : finalizarea prevederilor majore ale unui tratat istoric privind reducerea armamentelor strategice. De asemenea, vom putea realiza și alte măsuri în domeniul controlului armamentelor, inclusiv un acord privind reduceri drastice ale armelor chimice, precum și o serie de acorduri în domeniile tehnic și comercial. Sînt convins că progresul pe care l-am înregistrat ne va permite ca întîlnirea la nivel înalt să constituie încă un pas înainte în direcția îmbunătățirii relațiilor vitale americano-sovietice".

Vasile Crișu

WASHINGTON

„Nodul gordian" în dezbatere la Casa Albă

În ultimele săptămîni, aproape o avalanșă de date au atras atenția observatorilor, din nou, asupra economiei americane, cu posibile implicații politice dintre cele mai grave. Faptul că șeful Executivului a organizat, în mod neașteptat în această perioadă, „un sommet" economic cu liderii opoziției constituie o dovadă.

Spre sfîrșitul anului trecut, un număr impresionant de oameni politici, economiști și observatori americani se temeau că, în scurtă vreme, recesiunea va cuprinde economia americană. Cele mai multe dintre coordonatele economice păreau să justifice îngrijorarea și chiar previziunile Administrației au ținut parțial cont de ele. În cîteva luni, însă, în tabloul economiei americane s-au produs modificări de esență, care, pe de o parte, îndepărtează teama anterioară de recesiune, dar, pe de altă parte, aduc o anume confuzie și obligă la reconsiderări.

Procentul inflației arată acum moderat, spre deosebire de febra ce-l cuprinsese în urmă cu cîteva luni. Ritmul economiei este mai ridicat decît cel preconizat — în primul trimestru s-a înregistrat o creștere de 2,1 la sută. Pericolul recesiunii nu mai există. Business Council, organism din care fac parte conducătorii celor mai mari întreprinderi americane, a mulțumit chiar Băncii rezervelor federale pentru că „e reușit să conducă economia spre o schemă de creștere moderată, cu mari șanse să continue multă vreme" ; același organism cerea, acum cîteva luni, frîne la credite. Există acum o unanimitate de vederi, potrivit căreia, cel puțin pînă în 1991, Statele Unite nu sînt amenințate de spectrul recesiunii.

Concomitent, însă, apare evident că previziunile Administrației, de la începutul anului, au fost prea optimiste și că, deși economia a redemarat, ritmul ei lent naște un lanț de probleme. Profiturile corporațiilor nu sînt cele scontate — ca urmare, impozitele ce li se aplică sînt mai mici, deci și veniturile federale. Ratele dobînzilor și-au continuat ascensiunea, în loc să se înregistreze o scădere, cum se prevăzuse — dar urmarea este că guvernul federal plătește mai mult pentru sumele împrumutate, ceea ce sporește datoria. Pentru anul fiscal curent (care se încheie la 30 septembrie) se prevedea o reducere a deficitului bugetar la 124 miliarde dolari ; toate organismele sînt de acord acum că plafonul acesta nu va fi atins, că deficitul va fi cu mult mai mare, probabil de 151 miliarde dolari. Grav este că, în acest moment, nu se mai poate face nimic pentru reducerea lui.

Însă un asemenea deficit, în acest an, îndeamnă la fireasca presupunere că nici obiectivul pentru anul 1991 nu va putea fi atins și că în acel an ar trebui ca reducerile să fie cu mult mai drastice, pentru a se putea încadra în prevederile legii Gramm-Rudman-Hollings. Legea aceasta, votată în timpul Administrației Reagan, prevede anumite reduceri anuale ale deficitului bugetar, în așa fel încît, pînă în 1993, să fie obținut echilibrul ; în cazul în care Casa Albă și Congresul nu găsesc o cale de înțelegere, legea operează reduceri automate — deci arbitrare — din toate domeniile.

Spre a nu se ajunge aici, cele două părți vor să dialogheze pentru un compromis. Cum însă poate fi obținut acest compromis, pentru bugetul 1991 (în dezbatere acum), cînd legea Gramm-Rudman stabilea pentru acest an reduceri de 36 miliarde dolari, iar directorul Biroului pentru Buget și Management, Richard Darman, afirmă că, date fiind noile coordonate, suma sporește la între 50 și 100 miliarde dolari ? Soluția firească ar fi o împărțire a acestui surplus, sau a sumei totale, între reduceri bugetare (ale programelor sociale și militare) și sporirea impozitelor. Dar cum să fie sporite impozitele, cînd președintele Bush a promis categoric, în timpul campaniei electorale și după preluarea funcției, că nu va recurge la ele ? Există calea impozitelor indirecte, spun economiștii. De pildă, o sporire a taxelor pe tutun și alcool ar putea aduce 10 miliarde dolari ; 72 la sută dintre americani agreează, potrivit sondajelor, o asemenea măsură. Dar ea nu este suficientă. O sporire a impozitelor pe energie (agreată în aceeași proporție, 72 la sută) ar aduce alte 20 miliarde. Dar, pe lîngă faptul că suma tot ar fi insuficientă, ar stîrni nemulțumiri între diferitele zone ale federației. Anume : o benzină mai scumpă n-ar fi pe placul locuitorilor din Vest, obligați să străbată zilnic mari distanțe cu automobilul ; taxe doar pe petrolul importat i-ar dezavantaja pe cei din Nord-Est, care folosesc acest petrol pentru încălzit. Cu reduceri mai mari în programele sociale nu sînt de acord democrații. Cu reduceri mai mari în programele militare nu este de acord Casa Albă. Un fost secretar adjunct la finanțe, Bruce Thompson, a avansat ideea recalculării prevederilor legii Gramm-Rudman, în așa fel încît echilibrul bugetar să nu fie obținut în anul 1993, ci în anul 2000. Riscul pentru candidații prezidențiali poate fi enorm. Și, în plus, nu se poate uita că acest an este electoral — în noiembrie se reînnoiește în întregime Camera Reprezentanților și o treime din senatori se vor prezenta în fața alegătorilor. Orice măsură economică neagreată de electorat îi poate costa mandatul.

Președintele George Bush a propus, conform apelurilor sale, mai vechi, la cooperare cu opoziția, o întîlnire cu liderii democrați, pentru a găsi o soluție pentru deficitul bugetar. Negocieri între cele două părți au loc, de regulă, în ultimul moment, înaintea intrării în anul fiscal ; dar amînarea acestor discuții pentru septembrie, acest an, ar fi riscantă. George Bush i-a chemat la Casa Albă pe liderii democrați. Fiind știută poziția sa potrivnică sporirii impozitelor, democrații s-au arătat reticenți, mai cu seamă că șeful personalului Casei Albe declara că nimic nu se va schimba. Marlin Fitzwater, purtătorul de cuvînt prezidențial, a trebuit să dezaprobe declarația aceluia, iar șeful Executivului să-i telefoneze președintelui Camerei Reprezentanților, Thomas Foley, precizîndu-i că nu se pun „precondiții". Ceea ce înseamă că se va discuta și despre sporirea impozitelor. Însă, iarăși din motive electorale, nici una dintre părți nu a adus în mod clar pe tapet acest subiect, pentru a nu deveni obiectul nemulțumirii alegătorilor. Leon Panetta, președintele Comitetului bugetar al Camerei Reprezentanților, declara : „Democrații nu vor aduce în discuție impozitele. Președintele a convocat acest **sommet**, deci el trebuie să spună cît de mare este criza și ce înțelege să facă". Întrunirea de la Casa Albă abia a început, săptămîna trecută. Reuniuni similare au avut loc în 1987 și în 1989, cu rezultate minore ; practic, ele n-au contribuit cu nimic la reducerea deficitului. De această dată situația s-a complicat. Cine va tăia nodul gordian ?

Stelian Țurlea

Evenimente — premieră

■ Președintele Parlamentului Cehoslovaciei, Alexander Dubcek (în stînga imaginii) a efectuat prima sa vizită la Moscova, la invitația Sovietului Suprem al U.R.S.S.,

după intervenția militară a unor state din Tratatul de la Varșovia, din 1968. Imaginea pe care o publicăm a fost luată de fotoreporteri la sosirea demnitarului cehoslovac în capitala sovietică.

■ Este pentru prima oară, în 40 de ani, cînd un conducător chinez efectuează un periplu în America Latină. Vizita în Mexic a președintelui Republicii Populare Chineze (prima etapă a călătoriei sale) demonstrează că politica externă a Beijingului acordă prioritate dezvoltării relațiilor cu lumea a treia, comentează agenția „Prensa Latina". Președintele chinez, Yang Shangkun, va vizita, în continuare, Brazilia, Argentina, Uruguay și Chile. China dorește să dezvolte și să întărească relațiile politice, comerciale, economice, științifice, tehnologice și culturale cu țările din această zonă.

TIRANA

Enigme albaneze

Imediat după revoluția din România, agențiile de presă, și în special agenția iugoslavă „Taniug", au transmis știri privind manifestații de protest și ciocniri în diverse orașe albaneze, cu morți și răniți, precum și în legătură cu declararea stării de urgență. La Tirana, autoritățile au dezmințit știrile, invitînd ziariști greci, senatori italieni, Televiziunea franceză — Canalul 1 —, pentru a constata, la fața locului, lipsa lor de veridicitate. „În Albania — ne declara, recent, un reprezentant al Ambasadei albaneze la București — n-au avut loc demonstrații. Probabil că mulți au crezut că, după România, și la noi ar fi trebuit să aibă loc tulburări, uitînd că, în concertul țărilor est-europene, a existat și există un specific albanez".

Din păcate, unui comentator străin nu-i este deloc simplu să se descurce printre informațiile apărute, în ultimii douăzeci și ceva de ani, în legătură cu Albania, în general informații de „mîna a doua" sau parvenite din surse apropiate țărilor vecine. Motivul acestui „gol informațional" a fost interdicția prezenței în Albania socialistă a corespondenților de presă străini. „De aceea — constata, la sfîrșitul lui ianuarie, Ghennadi Sisoev, de la revista sovietică «Timpuri Noi» —, reporterii sosiți la frontiera iugoslavo-albaneză nu au alt remediu decît să-i contemple pe grănicerii albanezi și să aibă speranțe în Dumnezeu și în schimbările de la Tirana".

Nici trei luni nu s-au scurs de la această constatare, pentru ca „problema albaneză" să ocupe un spațiu din ce în ce mai larg în presa mondială, iar ziaristul de la „Timpuri Noi" nu numai să sosească la Tirana, ci și să participe la prima conferință de presă a primului secretar al C.C. al Partidului Muncii, Ramiz Alia.

Modificările de atitudine sînt evidente în această țară, considerată, ani de-a rîndul, drept „cea mai enigmatică din Europa" sau „țara contradicțiilor".

Cum n-am trecut niciodată frontiera albaneză, nu-mi este ușor să prezint un tablou veridic al situației. Dar, folosind declarațiile oficiale, știrile transmise de agenția „ATA", impresiile unor colegi care au vizitat această țară și, mai ales, citind printre rînduri — cum cu toții am învățat s-o facem în acești ani de presă comunistă — am putea încerca să reconstituim cîteva momente trecute, pentru a înțelege prezentul.

Este evident că schimbările din estul Europei nu puteau să nu fie resimțite și în Albania, mai ales că posturile de televiziune iugoslave, italiene sau grecești pot fi recepționate în casele albaneze. Liderii din această țară și-au format o idee suficient de clară asupra acestor mutații și par să fi înțeles imposibilitatea menținerii izolării, cu efecte grave, în primul rînd economice. „Sprijinirea pe propriile forțe", devenită ideologie, a funcționat, într-o măsură, în perioada prieteniei Albaniei, mai întîi cu Iugoslavia, apoi cu țările membre ale CAER și, mai tîrziu, cu China, care n-a rupt, ca alții, relațiile diplomatice cu această țară. „Dar — cum semnala un analist al vieții politice albaneze — legile economice dovedesc că nici un stat nu este capabil să asigure un proces de dezvoltare de durată închizîndu-se în intimitatea limitelor sale naționale, fără a participa la economia mondială (acest lucru nu-l permit nici măcar piețe interne vaste, precum cea sovietică sau americană)". Se pare că acest lucru l-a înțeles și Tirana.

De la începuturile anilor '80, Albania a început să restabilească anumite legături economice cu aproape toate statele europene ; relațiilor mai strînse cu România, Bulgaria, Iugoslavia, Cehoslovacia li s-au adăugat, în principal, schimburile cu Italia, RFG, Grecia sau Marea Britanie (aceasta a rupt relațiile diplomatice cu Albania în 1946).

Volumul comerțului exterior continuă să fie modest. În decursul anilor '80, acesta a oscilat între 700 și 800 milioane dolari anual. Se acordă prioritate echipamentului : ziariști occidentali relatează că pe cîmpurile albaneze poți vedea pluguri trase de boi sau tractoare antediluviene, alături de mașini moderne provenite din RFG. Se află în curs de înnoire parcul de autobuze și automobile, s-au cumpărat turbine franceze pentru noua centrală hidroelectrică Koman de pe rîul Drin, se utilizează ordinatoare.

Încă din anul trecut, întreprinderile au primit o mai mare independență în ce privește planificarea și producția. S-au stimulat — material, nu numai moral — inițiativa și munca productivă. S-a declarat război birocrației : un director de întreprindere poate fi ales, acum, prin vot direct și secret, de angajați ; se preconizează ca aparatul CC și, în general, aparatul birocratic să fie înjumătățit. S-a avansat ideea promovării oamenilor capabili și — într-o țară cu o medie de vîrstă de 27 ani și cu 147 000 de membri de partid (la o populație de trei milioane de locuitori) — alegerii, în posturi de conducere a unor persoane neaparținînd partidului comunist și, mai ales, tineri (Ramiz Alia declară că, în prezent, în ministere și instituțiile centrale, comuniștii constituie numai 33 la sută din angajați). La 8 mai, parlamentul albanez a adoptat noi măsuri ce merg în sensul unei descentralizări a economiei. O mai mare autonomie financiară și administrativă acordată întreprinderilor are drept scop relansarea productivității, făcîndu-se apel la inițiativa individuală. În sectorul agricol, noile măsuri adoptate permit țăranilor să vîndă liber pe piață fructe, legume și carne, obținute din cultivarea parcelei individuale, ce nu poate însă depăși 1 500 metri pătrați. Este, se pare, o măsură menită să amelioreze aprovizionarea cu alimente deficitare în magazine, în special carne, produse lactate, unt și brînză.

A fost creat un Minister al Justiției (suprimat în 1965) și a fost restabilită instituția baroului, ca și posibilitatea pentru acuzați de a apela, de acum înainte, la un avocat. Totodată, Codul penal a fost amendat : doar unsprezece articole mai prevăd pedeapsa capitală (față de 34 înainte), iar măsura nu e aplicabilă femeilor. (Potrivit surselor oficiale, anual, 4—5 condamnări

O capitală cu aspect provincial

Cu prilejul vizitei lui Javier Perez de Cuellar, corespondentul „AFP", Nicolas Miletitch, transmitea, la 14 mai, un reportaj, din care reproducem cele ce urmează :

Tirana, pe care secretarul general al O.N.U., Javier Perez de Cuellar, a descoperit-o în cursul primei sale vizite în Albania, este o capitală cu aspect provincial, în care pot fi văzute găini circulînd liber la circa 200 de metri de piața centrală, Skanderberg.

Străzile sînt liniștite, circulația e practic inexistentă, din cauza interdicției de a poseda o mașină particulară. Rarele vehicule autorizate să circule, în afară de camioane și transportul în comun, sînt cele oficiale, ale diplomaților acreditați la Tirana și cîteva automobile ale turiștilor. Se merge mult pe jos ; cei mai favorizați au o bicicletă, un scooter italian sau o motocicletă cehoslovacă...

Pînă seara tîrziu, oameni de toate vîrstele se plimbă pe străzi, în special pe bulevardul Martirilor ce duce în Piața Skanderberg, trecînd printre statuile lui Lenin și Stalin, pentru a ajunge la cea a lui Enver Hodja, fondatorul Albaniei socialiste, decedat în 1985.

Acești trecători fără treabă, ce se încrucișează, în orele de lucru din timpul săptămînii, cu școlarii în bluze negre, guler alb de dantelă și cravată roșie de pionier, sînt oare șomeri ? „Imposibil, căci șomaj nu există" — răspund autoritățile, mărturisind, totuși, că „pauza de cafea" reprezintă o veritabilă instituție, iar asiduitatea muncii — un concept relativ. „Arash, arash" este o expresie ce revine, adesea, în conversație și care înseamnă „încet, încet, nu te grăbi"...

În piață, aprovizionarea este sensibil mai bună decît anul trecut. Magazinele de stat oferă ouă, mazăre, ceapă, spanac, morcovi și salată. Alături, pe piața „liberă", cooperativele agricole vînd surplusul, ca și țăranii care dispun de teren individual cu o suprafață maximă de 1 500 metri pătrați. Se găsesc cireșe, portocale, mure, miere, foi de viță, cartofi. Anul trecut, „particularii" erau alungați de poliție, cum remarcase un ziarist de la „AFP". Azi, sînt în număr mare pe stradă, după adoptarea reformelor economice încurajînd inițiativa privată.

În magazinele din oraș — lumină puțină sau deloc, pentru economie de energie. O pescărie oferă păstrăvi cu 15 leka kilogramul — un lux, atîta vreme cît salariul mediu este de 600 leka. În băcănia alăturată — unt și margarină. Aceste produse sînt raționalizate și fiecare persoană își înscrie cumpărăturile într-un registru al locuitorilor din cartier.

Nu există reclame, nici publicitate la Tirana. Se văd peste tot portretele lui Enver Hodja și ale lui Ramiz Alia, „Glorie marxism-leninismului", „Trăiască tovarășul Ramiz Alia", „Muncă și vigilență" — sînt singurele sloganuri vizibile astăzi la Tirana.

la moarte au fost pronunțate în Albania). „Crima economică" rămîne, în continuare, pasibilă de pedeapsa capitală, ca și crimele „contra statului" (trădare de țară, spionaj, terorism, organizare de bandă armată, genocid). În schimb, „agitația și propaganda contra statului" nu mai sînt pasibile de pedeapsa cu moartea, ci de maximum 25 de ani închisoare. În ce privește delictul de fugă din țară, asimilat pînă acum cu „trădarea de țară" și pasibil de pedeapsa capitală, acesta va fi interpretat drept „o trecere ilegală a frontierei", putînd fi pedepsit cu maximum 5 ani detenție. Acestei măsuri i se adaugă și aceea a dreptului acordat albanezilor de a obține un pașaport pentru a călători în străinătate.

Dar poate măsura cea mai comentată de presa internațională este scoaterea de sub incidența legii penale a „propagandei religioase", considerată pînă acum drept „crimă contra statului", fapt ce făcuse din Albania țara cea mai atee din lume. „Albanismul este religia albanezului" — suna deviza. Adoptată de parlament după 23 de ani de la închiderea tuturor lăcașurilor de cult creștin și musulman și la numai trei zile de la prima vizită în Albania (11—12 mai) a secretarului general al ONU, Javier Perez de Cuellar, această modificare a Codului penal reprezintă o concesie limitată, în măsura în care oficialitățile nu vor autoriza redeschiderea moscheelor și bisericilor ortodoxe și catolice — relevă surse occidentale de la Tirana. Adăugată vizitei Maicii Teresa, din august 1989 (vizită particulară, pentru a se ruga la mormîntul rudelor sale din Albania), această modificare va reda credincioșilor curajul — sînt de părere observatorii.

Progresul în materie de drepturi ale omului s-a concretizat prin autorizarea, de către oficialitățile albaneze, a celor șase membri ai familiei Popa (patru bărbați și două femei, frați și surori, în vîrstă între 45 și 60 de ani), refugiați, timp de cinci ani, în Ambasada Italiei de la Tirana, să părăsească sediul diplomatic și să plece în străinătate. Cei șase, sosiți miercuri 16 mai la Roma, au petrecut 53 de luni (de la 12 decembrie 1985) în localurile ambasadei, în timp ce negocieri diplomatice se succedau între autoritățile italiene și cele albaneze. Acestea din urmă cereau ca refugiații să fie predați, ca fiind „periculoși pentru statul albanez", în timp ce Roma reclama informații suplimentare pentru a putea „analiza faptele".

Timpul a confirmat că problemele economice au avut un impact decisiv și asupra schimbărilor în domeniul politicii externe a Albaniei. Cu sau fără voia ei, cea mai săracă țară din Europa, a cărei Constituție interzice contractarea de credite străine și crearea de companii sau alte entități financiare și economice mixte „cu statele revizioniste, burgheze și capitaliste", a fost nevoită să caute soluții în reluarea și consolidarea contactelor cu lumea. Astfel, Albania — singura țară europeană care, în 1975, nu a semnat Actul final de la Helsinki — a declarat, prin glasul lui Ramiz Alia, că este interesată să participe la procesul CSCE. De fapt, prin prezența la conferința miniștrilor de externe ai statelor balcanice, desfășurată în urmă cu doi ani la Belgrad, Albania lăsase să se înțeleagă, într-o manieră destul de transparentă, că intenționează să-și modifice filozofia politicii sale externe. Și-a intensificat contactele cu țările din vecinătatea ei ; angajată în colaborarea balcanică, ea se declară hotărîtă să stabilească relații și cu vecinii de la Adriatica. Recent, autoritățile de la Tirana au declarat că sînt dispuse să restabilească relațiile cu URSS și SUA. Nu întîmplător, doi ziariști americani (de la „New York Times" și „Vocea Americii") au avut dreptul, în ajunul vizitei lui Perez de Cuellar, la un interviu în paginile organului partidului comunist, iar doi ziariști sovietici (de la „TASS" și „Timpuri Noi") au fost autorizați să intre în țară. (Albania era închisă sovieticilor din momentul ruperii relațiilor diplomatice cu Moscova, în 1961, iar americanilor — din 1946).

Schimbările se produc. Și nimeni nu se îndoiește că ele au fost determinate de evoluțiile est-europene. Pînă unde, rămîne de văzut. Cert este că Partidul Muncii nu intenționează să renunțe la rolul său conducător. Iar sugestiile de renovare sînt, în general, însoțite de referințe la ideile lui Enver Hodja, „a cărui văduvă, Nexhamia Hodja, este considerată liderul vechii gărzi" („AFP"). Ziariștii occidentali care au vizitat Tirana constatau că fostul lider, decedat la 11 aprilie 1985, este mai prezent, în sloganurile acestei primăveri a lui '90, decît actualul lider, Ramiz Alia. Cele trei milioane de albanezi sînt încadrați politic, la nivel local, în Frontul Democratic, condus de Partidul Muncii. „Dar — notează «AFP» — ei trebuie, mai ales, să țină cont de «Securimi», poliția politică internă, care, din relatările celor care au reușit să fugă din țară, dispune de puteri extinse".

Și totuși, semnele unei „decrispări" există. Recent, Ramiz Alia își confirma, într-un discurs, intenția de a „revoluționa" Partidul Muncii, făcîndu-l mai „transparent". Mai există și alte păreri, precum cea a regelui Leka I, fiul regelui Zog, plecat din țară cu mama sa, la vîrsta de... trei zile, și care azi trăiește în Africa de Sud. E prea tîrziu — declară el — pentru a încerca o „perestroika" în Albania.

Autoritățile insistă, însă, asupra specificului reformelor albaneze. Și își iau ca aliat timpul. „Dacă alergi, poți să cazi", afirmă ministrul de externe, Reis Malile.

Rodica Dumitrescu

Evenimente — premieră

■ Președintele Greciei, Constantin Karamanlis, a fost invitat să viziteze Ciprul de către președintele acestei țări, Ghiorghios Vassiliou. Agenția „Associated Press" notează că aceasta va fi prima vizită a unui președinte elen în Cipru. Șeful statului cipriot a subliniat, într-o declarație, importanța, pe plan internațional și pentru raporturile bilaterale, a unei asemenea vizite.

■ La Moscova au avut loc convorbiri între ministrul apărării al U.R.S.S., Dmitri Iazov, și omologul său din Marea Britanie Tom King, aflat în vizită în capitala sovietică. Este prima vizită a șefului departamentului militar britanic în U.R.S.S. în perioada postbelică. Au fost abordate probleme referitoare la securitate, la schimbarea situației politico-militare pe continentul european și perspectiva unificării Germaniei, transmite agenția „TASS". Cei doi miniștri au prezentat pozițiile țărilor lor în problemele reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și au efectuat un schimb de păreri cu privire la viitorul blocurilor militar-politice.

■ Alegerile de la 27 mai, din Birmania, vor deschide calea către pluripartitism, în această țară, pentru prima oară după 30 de ani, declară autoritățile venite la putere în urma loviturii de stat din septembrie 1988. Guvernul militar din această țară a hotărît, însă, interzicerea intrării străinilor pe teritoriul național, după cum au precizat diplomați acreditați la Bangkok, citați de agenția „AFP". Observatori semnalează, de asemenea, că principalii lideri ai opoziției au domiciliu forțat sau sînt închiși.

■ Albania va deschide, în această vară, primul sat de vacanță pentru turiștii străini la Llogora, localitate situată în estul țării, pe țărmul Adriaticii, informează agenția „France Presse" citînd o oficialitate albaneză. În total, în prezent se află în construcție cinci astfel de obiective edilitare, la mările Adriatică și Ionică. Mai multe firme vest-germane și italiene au angajat negocieri în vederea construirii de hoteluri în regiunea Saranda, unde se află plaje de zeci de kilometri, total nelocuite.

Un proces „ireversibil"

Democratizarea Albaniei este un proces „ireversibil" — a declarat personal, pentru prima oară, Ramiz Alia, în cadrul unei conferințe de presă desfășurate sîmbătă 12 mai la Tirana, cu ocazia vizitei lui Perez de Cuellar.

De asemenea, el a subliniat voința Albaniei de a participa la procesul CSCE, adăugînd că e necesară, totuși, „o perioadă pregătitoare sau tranzitorie".

„Sîntem un popor mic și avem nevoie de o mare unitate" — i-a declarat Ramiz Alia lui Perez de Cuellar, frază interpretată de ziariștii occidentali ca o subliniere a faptului că reformele preconizate sînt limitate, nepunîndu-se în cauză rolul conducător al Partidului Muncii.

Răspunzînd unui ziarist francez asupra posibilității ziariștilor străini de a obține o acreditare sau o viză permanentă pentru Albania, Ramiz Alia a declarat : „Cred că da. Dacă aveți interes pentru Albania, țara vă este deschisă".

Evocînd restabilirea relațiilor diplomatice cu Statele Unite, el a precizat : „Va fi bine cînd ele vor fi stabilite, dar să-i lăsăm pe diplomați să decidă". În ce privește relațiile cu Londra, „totul depinde de Marea Britanie". Totodată, Ramiz Alia a subliniat că relațiile cu Grecia „ar trebui să fie mai bune" și a reiterat oferta de „dialog" cu Iugoslavia (o vie polemică opune Belgradul și Tirana în privința soartei comunității albanezo-iugoslave ce trăiește la Kosovo).

Întîlnirea lui Ramiz Alia cu un grup de ziariști din presa internațională (americani, francezi, britanici, germani, japonezi, italieni, portughezi, iugoslavi, greci, sovietici și chinezi) reprezintă o premieră în Albania.

„Operațiunea Bertha": dilema persistă...

De o lună și jumătate, mijloacele de informare în masă transmit știri referitoare la descoperirea unor însemnate cantități de tuburi din oțeluri speciale, piese metalice și hidraulice în diferite localități europene, care urmau să ajungă în Irak pentru a fi folosite la construirea unui așa-zis „super-tun" sau în industria petrochimică. Implicarea multor firme și ministere ale comerțului din diverse țări, numărul mare de ipoteze au stîrnit un viu interes în jurul acestei afaceri, cu atît mai mult cu cît nici una din părțile implicate nu a reușit, deocamdată, să aducă probe de necontestat.

Totul a început în dimineața zilei de 11 aprilie, cînd vameșii din portul Middlesbrough (nord-estul Angliei) au descoperit în cala cargoului Gur Mariner, ce naviga sub pavilion bahamez, opt cutii cu tuburi de oțel care, puse cap la cap, ar fi format o țeavă de aproximativ 40 de metri. Destinatarul era ministerul irakian al industriei petrochimice. „Nu am văzut niciodată țevi de canalizare filetate la capete", au declarat vameșii britanici, care au emis ipoteza că ar fi vorba de piese pentru un tun-gigant. Acțiunea a fost botezată „Operațiunea Bertha", după numele faimosului tun german produs de uzinele Krupp în primul război mondial. „Grosse Bertha" a bombardat Parisul în 1918 de la o distanță de 120 km. Reamintim că, în cel de-al doilea război mondial, germanii au folosit un tun uriaș pe șine, lung de 28,9 m, numit „Gustav".

Odată declanșată, „Operațiunea Bertha" a dat naștere la numeroase supoziții. Unii cercetători în domeniul militar afirmă că noul tun-gigant ar putea trimite obuze chimice sau nucleare cu diametru de un metru și greutatea de 2 pînă la 7 tone la o distanță de 700 km. Tunul ar putea fi folosit și la lansarea rachetelor în stratosferă, propulsoarele lor urmînd să intre în funcțiune abia atunci. Mulți experți consideră, însă, că un „super-tun" ar fi o „armă demodată". Mai mult, el ar sfida chiar legile fizicii în ceea ce privește bascularea unui gigant de 140 tone. Alții afirmă că un tun de două ori mai mic ar putea avea aceleași performanțe.

Presa britanică a lansat și ea diferite ipoteze. Publicația „The Independent" afirmă că tunul-gigant ar fi, de fapt, un simulator pentru încercări în domeniul balisticii. El ar face parte din „Programul Babilon" — un proiect ambițios de cercetări care ar costa 6,4 milioane dolari și ar avea ca scop dezvoltarea unei tehnologii ce ar oferi Irakului o netă superioritate militară în Orientul Mijlociu. „The Independent" opinează că țevile și piesele de oțel, produse de firmele britanice Sheffield Forgemasters și Walter Somers, erau destinate unui institut de cercetări aflat în nordul Irakului, în apropierea orașului Mosul (la 580 km de Bagdad). Cel puțin unul din cele trei „tunuri" destinate „Programului Babilon" funcționează. Este, de fapt, vorba de o rampă experimentală, imobilă și orizontală pentru a studia lansarea unor proiectile de mare viteză. Potrivit unor surse apropiate societății belgiene care l-a proiectat — Space Research Corporation (S.R.C.) — „tunul" nu poate folosi obuze sau rachete, ci numai încărcături oarbe. Sursele amintite consideră că nici Sheffield Forgemasters, nici Walter Somers n-au cunoscut detalii privind „Programul Babilon". În schimb, guvernul britanic, cel american, precum și Mossadul (serviciile secrete israeliene) cunoșteau natura contractului și scopul proiectului de cercetări irakiene. Săptămînalul „Observer" are o altă variantă. Un prototip al „tunului" cu o țeavă de 20 m lungime, livrată de firma Walter Somers, a fost construit de irakieni, dar a explodat la prima încercare, în august trecut. De asemenea, cel puțin șase oameni de știință britanici, un sud-african și doi francezi sînt implicați în cercetarea unor proiectile de dimensiuni neobișnuite necesare acestui tun. Alte publicații britanice leagă afacerea „super-tunului" de uciderea în martie, la Bruxelles, a expertului în balistică, eminentul profesor de origine canadiană Gerald Bull. La începutul anilor '60, Bull a inventat un tun numit „Harp", capabil, potrivit spuselor sale, să lanseze proiectile în spațiu la un cost mult mai scăzut decît al rachetelor. Profesorul a fost susținut de guvernele american și canadian, Statele Unite construind chiar trei exemplare, cel mai mare avînd țeava de 52 m. La sfîrșitul anilor '60, proiectul a fost, însă, abandonat în favoarea rachetelor convenționale. Bull a înființat, apoi, Societatea Space Research Corporation Quebec (SRCQ), care a continuat să lucreze la proiectarea de tunuri de calibru mare, în special pentru Africa de Sud. Ulterior, locul SRCQ a fost luat de Space Research Corporation (S.R.C.) cu sediul la Bruxelles, care lucra la un model modern de tun. Pe 22 martie, profesorul Bull a fost găsit, în apartamentul său, ucis de două gloanțe ce l-au lovit în cap. Publicația britanică „Daily Mail" (cotidian popular de dreapta) afirmă că „acest asasinat poartă masca Mossadului, care era pe urmele cercetătorului de cîtevă luni".

Se presupune că S.R.C. avea legături cu firmele Walter Somers și Sheffield Forgemasters, aceasta din urmă dispunînd de singura forjă din Europa capabilă să producă piese de dimensiuni neobișnuite. Costul ei se ridică la 22 milioane de dolari. O forjă similară se află în Statele Unite, cele două fiind unice în lume. Reprezentantul societății Sheffield, Phillip Wright, a afirmat că firma fabrică, într-adevăr, țevi de tun, „dar acestea sînt ușor de recunoscut". Wright a precizat, în continuare, că „irakienii au cerut firmei echipament de artilerie, dar noi, neavînd acordul ministerului comerțului și industriei, am refuzat. Tuburile pe care le exportăm în Irak nu au nimic de-a face cu o armă". „De altfel, avem de la autoritățile britanice autorizație scrisă", a conchis Wright. Pe de altă parte, într-un comunicat dat publicității, societatea Sheffield a afirmat că, „dacă ceea ce am produs face parte dintr-un tun, atunci noi, ministerul industriei și comerțului, și multe alte persoane am fost victime ale celei mai mari escrocherii din istoria fabricării de arme".

Președintele trustului Eagle, David James, de care depinde firma Walter Somers, a declarat că șase tuburi de 10—12 m lungime și 350 mm calibru au părăsit luna trecută orașul Birmingham încărcate în mai multe camioane ale societății Davies Turner (Northern). Autotrenurile au sosit pe continent în portul Anvers (Belgia) și s-au îndreptat spre Turcia și Grecia pentru a ajunge în Irak. Un camion cu o încărcătură de 31 tone a fost oprit la Istanbul. El a sosit la bordul unei nave ce ridicase ancora din portul Constanța. Un alt autotren cu piese metalice în greutate de 29,5 tone, venit de la Brindisi (Italia), a fost interceptat de vameșii greci în portul Patras (nord-vestul Peloponezului).

Potrivit săptămînalului „To Vima" (independent), serviciile secrete elene au fost informate de sosirea încărcăturii la Patras de către Mossad. Informația a fost confirmată de alte servicii de acest tip. David James a opinat, în continuare, că, prin sechestrarea încărcăturilor celor două camioane, „restul livrărilor riscă să fie fără valoare pentru Irak".

Întrucît afacerea „super-tunului" a luat proporții, opoziția din Marea Britanie a cerut guvernului să dea explicații. Cabinetul a recunoscut, la începutul acestei luni, că deputatul conservator Hal Miller a încercat, de mai multe ori, să informeze ministerul comerțului și industriei, precum și pe cel al apărării de bănuielile sale în ceea ce privește contractul dintre Walter Somers și Irak. „The Independent" a avansat două ipoteze (în cazul în care guvernul de la Londra a cunoscut această afacere, dar n-a luat măsuri împotriva ei) : (1) dorința de a susține industria metalurgică britanică, aflată în dificultate ; (2) sprijinirea discretă a Irakului în 1988, cînd forțele sale armate pierdeau teren în războiul din Golf.

Deocamdată, doi cetățeni britanici au fost învinuiți de infracțiune. Este vorba de Christopher Cowley (51 de ani), om de știință, care a servit ca intermediar între firma belgiană S.R.C. și Walter Somers, împreună cu Peter Mitchell (42 ani), directorul societății Walter Somers. Cei doi au fost eliberați pe cauțiune.

Tot „The Independent" opinează că firme britanice au fabricat și livrat piese pentru modernul tun „Al Fao", prezentat de forțele armate irakiene în urmă cu un an. Componentele au fost montate în Spania și apoi trimise în Irak în aprilie 1989. Tunul „Al Fao" de 210 mm este un autopropulsor și poate trimite proiectile la 45 km, ceea ce constituie o performanță pentru clasa căreia îi aparține.

Cercul privind afacerea „super-tunului" s-a extins și asupra altor țări, agenția „Belga" informînd că o uzină belgiană de armament avea o comandă, înregistrată în 1988, pentru a produce proiectile de „dimensiuni neobișnuite". Vara trecută, fabrica belgiană a fost cumpărată de firma bri-

tanică Astra, căreia i s-au dat asigurări că proiectilele nu aveau să fie livrate Irakului. „Sunday Times" (conservator) relevă că serviciile secrete belgiene au avertizat, cu un an în urmă, serviciile britanice similare, că Irakul semnase un contract pentru fabricarea unui tun gigant.

„Operațiunea Bertha" a generat o adevărată psihoză în rîndul vameșilor europeni. O încărcătură de 18 țevi mici cu destinația Irak a fost oprită în localitatea Harwich (sudul Angliei). După cîteva ore, s-a constatat că tuburile erau destinate exclusiv canalizării.

Întîmplări mai complicate au avut, însă, loc în Italia, Germania federală și Elveția. Societatea metalurgică din Terni (100 km nord-est de Roma) a produs pentru Irak peste 90 tone de țevi din oțel. Ea a primit anticipat suma de 3,5 milioane dolari. În portul Napoli s-au descoperit 75 tone de componente din oțel special, la Terni 15 tone, iar la Brescia (în nordul țării) 1,5 tone. Magistrații din Terni au început examinarea voluminoasei documentații puse la dispoziție de „Societa delle Fucine" din amintita localitate.

Pe aeroportul din Frankfurt, vameșii vest-germani au identificat 17 containere avînd o greutate de 37 tone. Ele sosiseră din Belgia și Elveția și urmau să fie expediate la Bagdad prin compania Irak Airways. Potrivit procurorului Hubert Hart, containerele conțineau piese metalice, mai ales pompe hidraulice. În Elveția, a fost sechestrată o cantitate apreciabilă de cilindri hidraulici de mari dimensiuni, aparținînd firmei Von Roll din Gerlafingen (nord-vestul Elveției), care urma să ajungă în Irak. Purtătorul de cuvînt al ministerului public al Confederației Elveției, Roland Hauenstein, a declarat că „e departe de a stabili" dacă livrarea amintitelor piese este sau nu legală. „Produsele realizate de Von Roll sînt exportate în numeroase țări, fără a fi supuse unei anchete prealabile", a precizat Hauenstein.

„Operațiunea Bertha" a fost aspru criticată de autoritățile de la Bagdad. Un purtător de cuvînt al Ministerului Afacerilor Externe a declarat că „Irakul, care posedă capacități superioare în domeniul fabricării de rachete, nu are nevoie de un super-tun, acesta existînd doar în imaginația vameșilor britanici". Aflat într-o vizită oficială la Roma, vicepremierul și ministrul de externe irakian Tariq Aziz a precizat, după o întîlnire cu omologul său Gianni De Michelis, că „povestea cu supertunul este o înscenare grosolană, care a început la Londra și s-a extins și în alte țări europene. Este vorba, în realitate, de o campanie care încearcă să creeze o imagine negativă Irakului și să-i limiteze posibilitățile de achiziționare de tehnologie avansată pentru dezvoltarea sa economică, acesta fiind un drept legitim. I-am spus dl. De Michelis că noi apreciem poziția Italiei în problemele Orientului Mijlociu și-i cerem să nu se lase atras în această înscenare. De altfel, contractul semnat în 1988 între o întreprindere irakiană și o societate italiană era legal și s-a plătit anticipat. Dacă se consideră că piesele sînt pentru artilerie și se sechestrează, atunci, în conformitate cu obligațiile comerciale, societatea italiană trebuie să returneze toate sumele pe care le-a primit".

După cum se poate constata, afacerii super-tunului nu i se poate pune punct ; deocamdată, doar puncte de suspensie...

Marin Voinea

DOCUMENT

Noul tratat germano-german

Tratatul de uniune monetară, economică și socială semnat, vineri 18 mai, la Bonn, de miniștrii de finanțe din R.F.G. și R.D.G. cuprinde 38 de articole.

În preambul se arată că „cele două părți sînt hotărîte să realizeze în libertate unitatea Germaniei, într-o ordine de pace europeană", și că doresc să realizeze această unificare în baza articolului 23 al Legii fundamentale a R.F.G. (prevăzînd o adeziune automată a părților Germaniei care doresc acest lucru).

Reproducem principalele puncte potrivit relatărilor de presă :

● PRINCIPII GENERALE

– „Cele două părți vor forma, la 1 iulie 1990, o uniune monetară, cu D.M. (deutschemark) ca monedă comună pentru o zonă monetară unificată. Bundesbank (Banca centrală vest-germană) este institutul de emisie din această zonă. Lichiditățile și creanțele R.D.G. vor fi schimbate în D.M. după intrarea în vigoare a tratatului". (Articolul 1)

– „Baza uniunii economice o constituie economia socială de piață (...) Ea se caracterizează, în special, prin proprietatea privată, concurență, formarea liberă a prețurilor și o totală libertate în circulația muncii, capitalului, bunurilor și a serviciilor". (Articolul 1)

– „Prevederile Constituției R.D.G. care vin în contradicție cu uniunea și care constituiau fundamentul societății și statului socialist nu vor mai fi aplicate". (Articolul 2)

– „În cazul unor diferende în ce privește aplicarea tratatului, poate fi constituit un tribunal de arbitraj. Președintele și vicepreședintele său trebuie să fie numiți de cele două guverne. În caz de dezacord, ei sînt numiți de președintele Curții Europene de Justiție din Lùxemburg". (Articolul 7)

● UNIUNE MONETARĂ

– „Bundesbank reglează, cu instrumentele pe care le are la dispoziție, cu toată responsabilitatea, independent de părerile guvernelor R.D.G. și R.F.G., masa monetară și volumul de credit în întreaga zonă monetară, în scopul salvgardării monedei". (Articolul 10)

– „Salariile, bursele, pensiile, chiriile și alte vărsăminte periodice vor fi schimbate la cursul de 1 la 1 (1 D.M. pentru 1 marcă-est)". (Articolul 10)

– „Schimbul (...) nu este posibil decît pentru persoanele sau instituțiile care au reședința sau sediul în R.D.G. și nu se va face decît prin intermediul conturilor bancare". (Articolul 10)

● UNIUNE ECONOMICĂ

– „R.D.G. creează condiții pentru dezvoltarea forțelor de piață și inițiativei private". (Articolul 11)

– „R.D.G. ține seama de principiile unui comerț mondial liber, așa cum sînt ele exprimate în Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT)". (Articolul 13)

Într-o anexă intitulată „Principii directoare", R.D.G. se angajează să privatizeze cît mai curînd posibil întreprinderile care aparțin direct sau indirect statului.

● UNIUNE SOCIALĂ

– „R.D.G. preia principalele principii ale dreptului muncii din R.F.G. : libertatea de asociere, autonomia negocierilor salariale, dreptul la grevă, cogestiunea și protecția împotriva concedierilor". (Articolul 17)

– „R.D.G. instaurează un sistem de asigurări sociale (în caz de îmbolnăviri, pensionări, accidente și șomaj), bazat, în primul rînd, pe cotizații". (Articolul 18)

Bonn, 18 mai : după ceremonia semnării tratatului

– „R.D.G. instaurează un sistem de ajutor social analog celui din R.F.G.".

– „R.F.G. ajută R.D.G., într-o perioadă de tranziție, să acopere cheltuielile de asigurări pentru șomaj și bătrîni". (Articolul 23)

● BUGET

– „R.D.G. suprimă, pe termen scurt, subvențiile pentru produsele industriale, agricole, alimentare, menținînd doar măsurile de sprijin, conform regulilor Comunității europene. Ea suprimă progresiv subvențiile pentru transporturi, distribuirea energiei către particulari și pentru chirii". (Articolul 26)

– „Pentru a contribui la acoperirea deficitului bugetar al R.D.G., R.F.G. furnizează un ajutor de 22 miliarde D.M. în trimestrul al doilea al anului 1990 și de 35 miliarde D.M. în 1991". (Articolul 28)

● DISPOZIȚII FINALE

– „Prezentul tratat nu modifică acordurile semnate de R.F.G. sau R.D.G. cu terțe țări". (Articolul 35)

– Tratatul se aplică și în Berlinul de vest.

1000+1

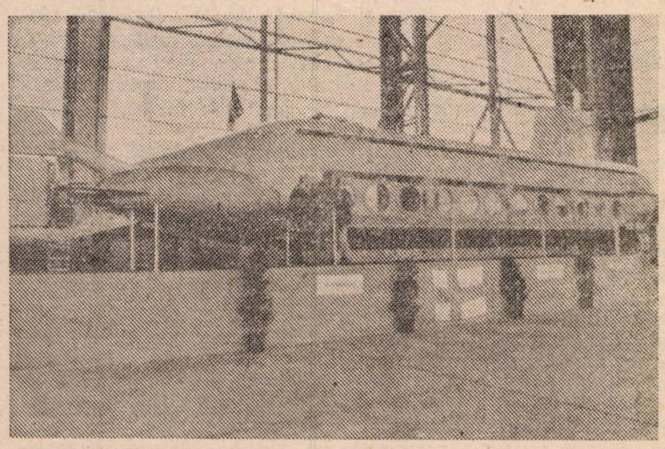

Primul submarin destinat... turiştilor, construit la şantierele navale din Hoboken (Belgia), după un proiect finlandez, a fost prezentat, recent, publicului. El va putea coborî la mari adîncimi, cu 48 de pasageri la bord. Se pare că primul tur de agrement subacvatic va fi efectuat, curînd, cu acest submarin, în apropiere de portul Eilat (Israel), pentru admirarea coloniilor de corali din Marea Roşie

Reprezentanţi

Reprezentanţii celor cinci state membre permanente ale Consiliului de Securitate se vor întîlni, la 25 şi 26 mai, la sediul din New York al O.N.U., pentru a discuta un plan de pace pentru Cambodgia. Va fi cea de-a patra reuniune, din anul în curs, a forului menţionat, consacrată examinării problemei cambodgiene.

Refuz

India refuză rolul de mediator Statelor Unite în conflictul care o opune Pakistanului în problema Kaşmirului, a declarat un purtător de cuvînt al Ministerului indian de externe, citat de agenţia „France Presse". El a făcut această precizare referindu-se la vizita în India a trimisului special american, Robert Gates, purtător al unui mesaj al preşedintelui George Bush adresat primului-ministru indian, Vishwanath P. Singh.

Trupe

Ministrul britanic al afacerilor externe, Douglas Hurd, a declarat că NATO este pregătită să ajungă la un acord prin care să îngăduie trupelor sovietice să rămînă în partea răsăriteană a Germaniei unificate pentru o perioadă prestabilită. Totodată, el a insistat că o Germanie unită va trebui, în cele din urmă, să devină membră a Alianţei Atlantice. În context, el a arătat că demersurile în vederea obţinerii statutului de membru al NATO pentru Germania unificată vor continua, în cadrul negocierilor „doi plus patru".

Rol

Şeicul Zayed Bin Sultan al Nanayan, şeful de stat al Emiratelor Arabe Unite, a cerut Japoniei să joace un rol mai mare în Orientul Mijlociu, oferind, între altele, ajutor umanitar palestinienilor, a anunţat un reprezentant al ministerului de externe nipon. Zayed Bin Sultan al Nanayan a reafirmat, totodată, voinţa ţării sale de a acorda prioritate Japoniei în privinţa aprovizionării cu petrol şi gaze, căreia îi asigură 20 la sută din totalul importurilor. Cererea a fost adresată cu ocazia întrevederii care a avut loc, la Tokio, între acesta şi premierul japonez, Toshiki Kaifu.

Candidatură

Candidatura lui Lech Walesa la preşedinţia Poloniei a fost propusă, pentru prima dată în mod public, de către un grup de 69 de personalităţi politice de diverse tendinţe, între care deputaţi şi senatori — transmite agenţia „AFP". Într-o declaraţie dată publicităţii, semnatarii, grupaţi într-o „înţelegere de centru", afirmă: „Polonia are nevoie de un preşedinte care să fie angajat în aplicarea şi elaborarea unor reforme. El trebuie să fie demn de încredere şi să garanteze că reformele democratice vor fi aplicate riguros. Apreciem că Lech Walesa, care joacă un rol de catalizator în lupta pentru libertate şi solidaritate, răspunde acestor criterii".

„Portretul doctorului Gachet", semnat de Vincent Van Gogh, a devenit, după licitaţia organizată recent, la New York, cea mai scumpă pictură din lume. A fost achiziţionată contra sumei record de 82,5 milioane dolari

Campanie

Firmele nord-americane, ce fac diverse afaceri cu China, au declanşat o campanie pentru ca guvernul SUA să nu retragă acestei ţări clauza naţiunii celei mai favorizate, informează agenţia „EFE". Preşedintele George Bush trebuie să decidă în această chestiune înainte de 3 iunie şi se crede, potrivit agenţiei menţionate, că el ar dori să dea un aviz favorabil, dar va avea de întîmpinat opoziţia unei părţi din membrii Congresului. Oamenii de afaceri americani reamintesc că schimburile reciproce chino-americane s-au ridicat, anul trecut, la 18 miliarde dolari şi perturbarea lor ar avea, sub diverse aspecte, consecinţe negative în SUA.

Tunuri

Ofensiva forţelor armate angoleze (FAPLA) împotriva Uniunii Naţionale pentru Independenţa Totală a Angolei (UNITA — opoziţia armată), iniţiată la începutul lunii mai la Mavinga, în sud-estul ţării, a eşuat graţie „unei arme secrete", în fapt tunuri fără recul de 106 mm, furnizate de S.U.A. — a anunţat UNITA, potrivit agenţiei „France Presse". Fixate pe vehicule „Land Rover", aceste tunuri s-au dovedit a fi decisive în victoria UNITA din perioada 6—8 mai — au precizat presei generali ai mişcării de opoziţie, în cursul unei vizite la Mavinga, ultima linie de apărare a UNITA, înaintea cartierului său general de la Jamba. Armele şi-au demonstrat eficacitatea, în special împotriva vehiculelor blindate ale FAPLA, au adăugat generalii UNITA.

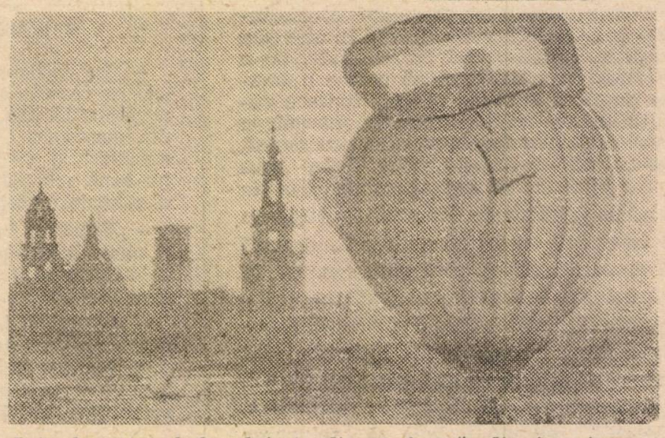

Prin lansarea balonului, inedit ca formă, din imagine, se doreşte să se atragă atenţia locuitorilor Dresdei că, în frumosul oraş de pe Elba, va reapărea „Casa Ceainicului". Este vorba de firma cu acest nume, înfiinţată aici în 1882, şi care, pînă la dispariţie, survenită la încheierea celui de-al doilea război mondial, îşi cîştigase reputaţia de cea mai mare companie a comerţului cu ceai în Germania

Precizare

Purtătorul de cuvînt al Ministerului de externe al U.R.S.S., Ghennadi Gherasimov, a declarat, în cadrul unei conferințe de presă, desfășurată la Moscova, că, pînă în prezent, de pe teritoriul R.D.G. au fost retrase două divizii sovietice de tancuri și o serie de alte unități militare. Referindu-se la decizia U.R.S.S. de a opri retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul R.D.G., Ghennadi Gherasimov a arătat că soluționarea problemelor legate de retragerea trupelor sovietice din această țară va depinde de rezultatele tratativelor de la Viena pentru reducerea armamentelor convenționale în Europa, ca și de soluționarea pe cale politică a problemei germane, menționează agenția „TASS".

Poluare

În ultimele luni, poluarea Mării Nordului s-a agravat în mod dramatic, datorită cantităților mari de apă neepurată deversate de țările riverane — avertizează Asociația vest-germană pentru protecția mediului (BUND). Din studiile efectuate rezultă că, la adîncimi de peste nouă metri, această mare este moartă. Din cele 814 000 tone de reziduuri deversate în fiecare an, mai mult de jumătate provin din Polonia, urmată de Uniunea Sovietică, cu 158 000 tone, și Suedia, cu 83 000 tone.

Submarin

Un consorțiu olandez a obținut contractul de ridicare la suprafață a unui submersibil nuclear sovietic, accidentat în largul coastelor norvegiene — informează agențiile de presă, citînd surse informate din Haga. Este vorba de „Komsomoleț", submarin de atac experimental cu propulsie nucleară, la bordul căruia a izbucnit un incendiu ce a provocat moartea a 42 de persoane. În prezent, el s-ar afla la o adîncime de circa 1 600 metri. Contractul, în valoare de 400—500 milioane de florini (circa 200—250 milioane dolari), preconizează readucerea la suprafață a submersibilului în 1992. Potrivit surselor, acordurile propriu-zise urmează să fie semnate la Moscova, în următoarele trei săptămîni. Pentru obținerea acestui contract, Olanda a trebuit să concureze cu un consorțiu american condus de o filială a societății „General Motors", precum și cu firme din Norvegia, Italia și Finlanda. În legătură cu aceasta se menționează că, potrivit specialiștilor, coroziunea ar putea pune în pericol reactorul nuclear într-un interval de circa cinci ani de la producerea accidentului, în cazul respectiv, din 1994. Pînă în prezent, — se precizează — accidentul, provocat de un scurt circuit ce a dus la apariția unui incendiu, nu a determinat nici o urmă de radioactivitate în zonă.

Bombă

Pe aeroportul din München (RFG) a fost descoperită o bombă americană de 120 kg, neexplodată, din timpul celui de-al II-lea război mondial — transmite agenția „Reuter". Aeroportul a fost închis pentru o jumătate de oră, timp în care efective speciale de geniști au intervenit pentru dezamorsarea acesteia.

• • • de MATTY

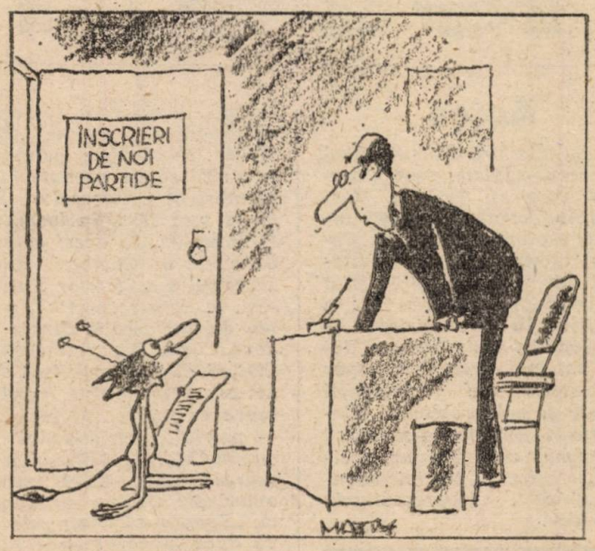

— ...Și care s-ar numi „Partidul Viitorului Imediat" !

Rege

Primul ministru al guvernului interimar afgan al mudjahedinilor, Rasul Sayaf, a declarat că respinge orice rol pentru fostul rege Zahir Shah, afirmînd că acesta nu trebuie să se amestece în treburile națiunii afgane, transmite agenția „China Nouă". Într-o declarație dată publicității la Roma, regele Zahir Shah ceruse grupărilor mudjahedine să renunțe la divergențe și să se unească pentru a netezi calea viitorului în Afganistan.

Anchetă

Procurorul general al Bulgariei, E. Stoimenov, a declarat, în cadrul unor audieri în comisia parlamentară pentru examinarea problemelor urgente, că cercetările în cazul Todor Jivkov continuă. După toate probabilitățile, ancheta va fi încheiată în circa o lună de zile, iar procesul va fi deschis, la el putînd asista ziariști din Bulgaria și de peste hotare. Printre acuzațiile ce i se aduc fostului lider bulgar se numără învrăjbirea diferitelor naționalități și abuz de putere.

Petrol

Rezervele de petrol neexploatate ale Portugaliei sînt estimate la 200 milioane barili, potrivit unui studiu al specialiștilor publicat la Lisabona, citat de agenția „EFE".

Prima doamnă a Statelor Unite, Barbara Bush, într-o situație inedită : legată la ochi, așteaptă să i se confere, conform ceremonialului de la Universitatea Pennsylvania, din Philadelphia, un titlu onorific, cu prilejul împlinirii a 250 de ani de la întemeierea acestui lăcaș de cultură. La manifestare a participat și fostul președintele american Ronald Reagan, care s-a adresat studenților. Îmbrăcat, firește, în tradiționalul costum al Almei Mater

„Furtuna", de Shakespeare, urmează să fie pusă în scenă la Melbourne, într-o viziune originală, de către compania teatrală a acestei mari metropole australiene. Pentru spectacol, Kerry Saxby pregătește o sculptură gigant, înfățișînd un „chip clasic grecesc" (în imagine), cu o înălțime de 3,4 metri și o lățime de 4 metri. În pofida dimensiunilor, scenografii o vor putea deplasa cu ușurință, potrivit cerințelor reprezentației, „chipul" fiind lucrat din polistiren

1000+1

Acces

În cazul elaborării unui acord americano-sovietic pentru cercetări cosmice, SUA ar dori să obțină accesul la stația orbitală sovietică „MIR", a declarat vicepreședintele Statelor Unite, Dan Quayle, citat de ziarul „Space News". „În condițiile în care asistăm la o Europă în schimbare, ce devine tot mai puternică, apar noi aspecte ale răspunderii globale și noi probleme. Colaborarea americano-sovietică în Cosmos este, desigur, posibilă", a afirmat, potrivit agenției „TASS", vicepreședintele american.

Relații

La Dublin s-a desfășurat o reuniune, la care au participat înalți funcționari din Piața comună și din Iran, consacrată examinării mijloacelor de ameliorare a relațiilor bilaterale. La încheiere nu a fost dat publicității nici un fel de comunicat comun, agențiile de presă citind declarațiile conducătorului delegației iraniene, Hussein Moussavian, care a apreciat că întrevederile au fost „constructive, complete și prietenești".

Decizie

R.P.D. Coreeană va preda rămășițele pământești ale unor soldați americani uciși în timpul războiului coreean, în perioada 1950—1953. Această hotărîre a fost adoptată ca urmare a „poziției consecvente" a guvernului R.P.D. Coreene față de „o soluționare umanitară a problemei rămășițelor pământești ale soldaților americani declarați dispăruți în timpul războiului coreean", relatează agenția „China Nouă". Rămășițele pământești urmează să fie predate unor membri ai Congresului SUA la 28 mai 1990, în localitatea Panmunjon. În acest sens, o delegație a Camerei Reprezentanților a Statelor Unite va sosi, la data respectivă, pe linia de demarcație dintre cele două Coreei. Departamentul de Stat al SUA a calificat acest act al autorităților nord-coreene ca un pas pozitiv, dar — potrivit purtătorului său cuvînt, Margaret Tutwiler — soarta altor 8 172 militari americani rămîne necunoscută. „Sperăm că acest prim pas va duce la repatrierea rămășițelor și a celorlalți soldați americani care au luptat sub steagul Națiunilor Unite în timpul războiului din Coreea", a spus ea.

Militari

În această săptămînă, o delegație cuprinzînd militari sud-africani se întîlnește, în capitala Zambiei, cu lideri ai Congresului Național African (ANC), principala grupare politică a populației majoritare de culoare din R.S.A. S-a relevat că discuțiile între cele două părți — care decurg din convorbirile preliminare purtate de guvern și ANC — se referă la alcătuirea și rolul forțelor de apărare națională „reprezentînd toate secțiunile populației".

Tahsi Menem, argentinian de origine siriană, în vîrstă de 65 de ani, a revenit în orașul natal, Yabrud, de lîngă Damasc, pentru a arăta concetățenilor sceptrul prezidențial al vărului său, Carlos Saul Menem, actualul președinte al Argentinei

Sondaj

Un grup de economiști americani au adresat reprezentanților guvernului polonez o întrebare referitoare la suma și perioada care sînt necesare Poloniei pentru ca economia ei să atingă nivelul țărilor capitaliste dezvoltate. Rezultatele calculelor au fost deosebit de șocante, relevînd că, în acest sens, sînt necesare 2—3 trilioane de dolari și o perioadă de 20—30 de ani — relatează agenția „PAP".

Cunoscuta jucătoare americană de tenis Martina Navratilova, sosită într-o vizită în țara în care s-a născut, Cehoslovacia, a fost primită de președintele Vaclav Havel, la reședința acestuia, de lîngă Praga. Avantaj, desigur, pentru șeful de stat deoarece o întîlnire pe un teren de tenis...

Pregătiri, de ordin special, și la Strasbourg, pentru deschiderea campionatului mondial de fotbal din Italia. O minge uriașă, reprezentînd versiunea „Etrusco" a baloanelor ce vor fi utilizate în întrecerea celor mai bune echipe din lume, a fost confecționată în scop, bineînțeles, publicitar. Pe cînd și un bocanc pe măsură ?

Alegeri

Data primelor alegeri cu participarea mai multor partide politice în Mongolia a fost fixată la 29 iulie. Această decizie a fost adoptată de Marele Hural Popular (Parlamentul), odată cu noua lege electorală și garantarea activității altor partide. La aceeași dată se vor desfășura și alegeri în organele locale și municipale. La scrutin vor lua parte actualul partid de guvernămînt — Partidul Popular Revoluționar Mongol — și formațiuni necomuniste — Partidul Democrat Mongol, Partidul Social-Democrat, Partidul pentru Progres Național, Partidul Social-Democrat, Partidul Ecologist.

Contrabandă

Organele vamale est-germane au descoperit, la frontiera dintre R.D.G. și Cehoslovacia, două tancuri provenind din Ungaria, cu destinația Suedia — relatează agenția „Taniug". În documentația însoțitoare, în care se menționează că cele două tancuri sînt „inutilizabile" în scopuri militare, nu au fost precizate expeditorul, destinatarul transportului și nici alte amănunte în legătură cu tipul și țara unde au fost fabricate aceste tancuri, pe care autoritățile est-germane le-au returnat Ungariei.

Declarație

Nizar Hamdoun, secretar general în Ministerul de externe al Irakului, a declarat că autoritățile irakiene continuă să examineze propunerea iraniană privind deblocarea convorbirilor de pace iraniano-irakiene, a anunțat agenția „Kuna", citată de „AFP". Nizar Hamdoun a precizat, totodată, că Irakul va anunța, în următoarele zile, poziția sa față de propunerea iraniană. Iranul cere Irakului anunțarea disponibilității de retragere a trupelor în interiorul frontierelor recunoscute internațional. Propunerea de reluare a discuțiilor de pace, făcute anterior de Irak, includea contacte directe la nivel prezidențial, stabilirea unei date pentru schimburile de prizonieri de război și realizarea unui acord de bună vecinătate.

Rubrică realizată de Vasile Crișu

HAVANA

Cuba — prizoniera propriei blocade?

Insulă din punct de vedere geografic (corectitudinea ne-ar obliga să vorbim de un arhipelag, dar excesul de precizie ar anula asocierea de idei), Cuba este, în același timp, o „insulă de socialism" pe continentul american, situată, în plus, la numai 150 kilometri de Miami. Statutul său aparte se completează prin raporturile, aflate la poli opuși, cu cele două superputeri : veche și declarată ostilitate politică, blocadă economică, presiuni și eforturi de izolare diplomatică din partea Washingtonului ; relații speciale, respectiv un substanțial, de fapt decisiv, sprijin politico-economic și militar din partea Moscovei. Trebuind să se confrunte cu adversitatea S.U.A. și depinzînd excesiv de U.R.S.S., pierzînd, în ultima vreme, partenerii tradiționali — țările est-europene — și orientîndu-se tot mai mult — ca alternativă a relațiilor și soluție de evitare a izolării — spre America Latină, Cuba se străduiește să navigheze printre probleme vechi și noi, fără a face concesii pe plan intern.

Exercițiile militare americane, ce se desfășoară în Caraibe și la baza aeronavală Guantanamo, din estul Cubei, au stîrnit la Havana nu numai proteste, dar și organizarea, în replică, a manevrelor „Scutul cubanez", începute la 2 mai. „Ocean Venture" (exerciții de debarcări aeronavale în Porto Rico), „Defex" (antrenamente de apărare și evacuare a bazei americane de la Guantanamo) și „Global Shield" (manevre aeriene strategice în teritoriul continental al Statelor Unite) sînt cele trei tipuri de manevre ale trupelor S.U.A. Desfășurarea lor concomitentă pare Havanei „stranie și periculoasă". Se vorbește, deci, de o încercare de intimidare și presiune, ce ar putea constitui preludiul unui atac militar prin surpriză. Între argumentele îngrijorării — faptul că la aceste exerciții participă și divizia 82 aeropurtată, utilizată în intervenția americană din Grenada (1983) și Panama (decembrie 1989). La toate acestea, Washingtonul răspunde că este vorba de „exerciții de rutină", care nu vizează Cuba. Reacția Havanei — afirmă diverși purtători de cuvînt — urmărește alimentarea unor sentimente antiamericane în rîndul populației cubaneze și „distragerea atenției de la dificultățile reale interne".

Manevre și „război al undelor"

Exercițiile militare cu numele de cod „Scutul cubanez", care vor dura, se pare, pe tot timpul aplicațiilor americane, au antrenat desfășurări de trupe în apropiere de Guantanamo, aplicații cu participarea militarilor în termen, a rezerviștilor și grupurilor de apărare civilă (teritorială și pe întreprinderi), ca și aparția, pentru prima dată la televiziune, a avioanelor de vînătoare sovietice „MIG-29", livrate recent, în ciuda protestelor americane. „Aici nimeni nu se predă", „Socialism sau moarte" — sînt sloganuri de exaltare ideologică, militară și naționalistă, ce însoțesc antrenamentele. Populația este, astfel, menținută în stare de mobilizare, în cadrul aplicării conceptului privind „războiul întregului popor". Surse occidentale afirmă că, prin acest sistem de pregătire militară la scară națională, pot fi chemate sub arme circa 3,5 milioane persoane, dintr-o populație de 10,5 milioane locuitori.

De mai multă vreme, guvernul cubanez a conceput, pe de altă parte, o așa-numită „perioadă specială pentru timp de pace", strategie elaborată pentru a înfrunta o situație de totală blocadă economică sau de agresiune a S.U.A. și în eventualitatea ca aliatul tradițional, U.R.S.S., să nu poată, datorită unor dificultăți interne, să asigure livrările de produse către Cuba, în special petrol și alimente. Într-un caz extrem, perioada amintită echivalează cu încetarea tuturor activităților naționale, cu excepția apărării și producției alimentare. Cuba se pregătește, astfel, să supraviețuiască — dacă va fi nevoie în autarhie — rupturii, pe jumătate consumate, cu fostul lagăr socialist, eventualității unei diminuări a sprijinului sovietic și pericolului privind o intervenție militară americană. Acum două luni, a avut, de altfel, loc la Havana o primă aplicare de probă a acestei strategii, cînd a fost remarcată prezența mai mare pe străzi a persoanelor în uniformă militară și cînd, în magazine și întreprinderi, au fost luate măsuri de economisire a energiei și combustibililor (întreruperea, de pildă, a ventilatoarelor, deși era o zi foarte călduroasă, folosirea altor surse, decît cele obișnuite, pentru încălzirea hranei etc.).

Ostilitatea Washingtonului incomodează în mod vădit Havana, fără ca perspectiva unei intervenții militare să constituie ,totuși, o amenințare reală, așa cum se pretinde. Desigur, posibilitatea nu este exclusă, dar pentru aceasta ar trebui ca relațiile dintre Washington și Moscova să ajungă la punctul de incandescență, nu cele dintre Washington și Havana. Ceea ce nu împiedică însă regimul cubanez să mențină mereu în actualitate spectrul unei asemenea amenințări, cu atît mai mult cu cît apare rentabil din punct de vedere politic: favorizează pe plan intern, autoritatea lui Fidel Castro și unitatea în jurul acestuia.

Strategia, din ultima vreme, a Washingtonului mizează, însă, pe cu totul alți factori. Divergențe serioase au survenit, începînd din februarie-martie, pe marginea așa-numitului „război al undelor", declanșat de intrarea în faza de probe tehnice a postului de televiziune TV—Marti, cu programe elaborate de serviciile „Vocii Americii". Din 1985, funcționează deja Radio-Marti, cu emisiuni în limba spaniolă destinate locuitorilor insulei în vederea informării lor cu știri necenzurate. Varianta sa de televiziune — purtînd același nume al eroului național cubanez, Jose Marti, poet, eseist și luptător împotriva dominației hispano-americane — reprezintă un proiect finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Informații (USIA), organism al guvernului american pentru propaganda peste hotare și legăturile culturale cu străinătatea. După trei luni de emisiuni de probă care au debutat la 27 martie, TV-Marti ar urma să funcționeze permanent, scop în care dispune de tehnologie de ultimă oră, sateliți de comunicații și o stație releu amplasată la bordul unui aerostat ridicat deasupra lui Gudjoe Key (Florida), în apropierea unei baze militare americane.

Poziția guvernului de la Havana nu a întîrziat să se manifeste. Întîi, printr-un protest față de „un act de încălcare a suveranității" și de nerespectare a prevederilor internaționale în materie de telecomunicații, ceea ce — precizează un comunicat al Agenției Naționale de Informații cubaneze — poate să deschidă „perspectiva unei crize cu consecințe incalculabile în relațiile bilaterale, și așa deteriorate". Concomitent, s-a trecut la măsuri de contracarare concretă, prin intrarea pe rol a unei stații de bruiere a semnalelor radio și TV. Forțele armate cubaneze dispun, pentru aceasta, de unități de luptă radioelectronică. Ele pot realiza interferențe și bruiaje nu numai asupra emisiunilor postului TV și Radio-Marti, dar și a celor aparținînd stațiilor de radio americane din zona continentală a S.U.A. Ceea ce, de altfel, s-a și întîmplat cu probele, efectuate deocamdată în timpul nopții, ale TV-Marti; americanii au constatat, pe de altă parte, pătrunderea, într-o emisiune radio din S.U.A., a unui discurs al lui Fidel Castro, care se transmitea în direct la Havana... Incidentul a reușit să alerteze Asociația Națională de Radiodifuziune din S.U.A., astfel încît, cum și alte organisme și personalități americane critică proiectul TV, acesta a devenit subiect de polemică. Dar Administrația americană este ferm hotărîtă să nu renunțe, chiar dacă problema ar putea implica și alte consecințe. Din Havana au fost evocate, de pildă, „riscurile pentru securitatea traficului aerian în regiune", respectiv posibilitatea de perturbare a instalațiilor radar (aeroportul din Miami, care ar putea fi afectat, este al optulea din lume în ce privește traficul comercial). Proiectul rămîne, totuși, pe rol.

De la o ofensivă verbală anticubaneză — lansată după înlăturarea generalului Noriega în Panama și eșecul electoral al sandiniștilor în Nicaragua —, Washingtonul a trecut, pe de altă parte, la acțiuni diplomatice concrete. La începutul lunii

martie, S.U.A. au propus, în cadrul Comisiei drepturilor omului de la Geneva, o rezoluție asupra nerespectării acestor drepturi în Cuba. Rezoluția a fost adoptată, lăsînd deschisă perspectiva menținerii pe agendă a problemei și la reuniunea de anul viitor. Între timp, o comisie a O.N.U. va vizita Cuba.

Reacția Havanei a fost aceea de respingere categorică a rezoluției, din care, a declarat Fidel Castro, Cuba nu va respecta „nici măcar o virgulă". Dar, dincolo de acest nou element de confruntare, ceea ce a iritat, în plus, Havana a fost faptul că în favoarea rezoluției au votat și patru țări est-europene, respectiv Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria și Ungaria. Fidel Castro a considerat aceasta o „atitudine respingătoare" în sprijinul unei „rezoluții cinice". Dacă S.U.A. vor ataca militar Cuba, a spus Castro, „guvernele care au fost în stare să scrie o pagină atît de infamă a istoriei vor purta, la rîndu-le, responsabilitatea pentru sîngele ce va fi vărsat". Liderul cubanez a elogiat, în schimb, poziția de respingere a rezoluției de către U.R.S.S., China, Iugoslavia, Mexic și India.

În sfîrșit, tot la Washington, pentru prima dată de la „criza rachetelor" din 1962, Congresul american — prin reprezentanții celor două partide, republican și democrat — a adoptat o poziție comună în sprijinul restabilirii democrației și libertății în Cuba. S-au formal două grupuri legislative, care și-au fixat, între obiective, să sprijine condamnarea pe plan internațional a încălcării drepturilor omului în Cuba, să încurajeze emisiunile radio și TV-Marti, să contribuie la elucidarea ajutorului acordat de regimul cubanez traficanților de droguri și grupurilor de gherilă latino-americane, să încerce a consolida embargoul economic impus de S.U.A. la începutul anilor '60 și să stimuleze ideea unui referendum în Cuba, de genul celui chilian, pe tema menținerii la conducerea statului a lui Fidel Castro.

După prăbușirea „lagărului socialist"

Schimbările petrecute în Europa răsăriteană îngrijorează Havana, care își vede, astfel, afectate raporturile cu parteneri pînă acum preferențiali. Vorbind despre „prăbușirea lagărului socialist", Fidel Castro a criticat țările est-europene, care, în opinia lui, se îndreaptă „accelerat și disperat către capitalism". Răceala înregistrată în ultima vreme s-a accentuat, alte elemente confirmînd o atare evoluție. Guvernul de la Havana a decis, de pildă, să repatrieze, pînă la sfîrșitul acestui an, cei 5 300 de muncitori cubanezi aflați încă în Cehoslovacia în baza acordului interguvernamental semnat în 1978. Alți o mie de muncitori au fost deja retrași în primul trimestru al anului. Același lucru se înregistrează în ce privește Ungaria : circa 800 de muncitori cubanezi, aflați aici, vor părăsi țara pînă la sfîrșitul lui '90, întrucît Cuba nu a mai prelungit acordul interguvernamental în acest sens. În sfîrșit, diverse produse ce se importau de mai mulți ani din aceste țări, dar și din altele ale Europei răsăritene, sînt acum considerate la Havana ca necorespunzătoare. Dar altele de unde vor fi, oare, luate ? Și fără a se apela la valută ? Greu de spus.

Date fiind aceste evoluții, ca și incertitudinile cu privire la viitorul C.A.E.R., pentru Havana a sporit, o dată mai mult, importanța decisivă a relațiilor cu Moscova. Fapt evident prin interesul acordat reuniunii, de la mijlocul lunii aprilie, a Comisiei mixte sovieto-cubaneze de cooperare economică și tehnico-științifică, desfășurată la Havana. Cu numai cîteva zile înaintea întîlnirii, ziarul „Pravda" se pronunța pentru o revizuire a relațiilor bilaterale în domeniu, inclusiv a ajutorului sovietic către Cuba. Dificultățile ce se manifestă în cadrul acestor raporturi, preciza ziarul moscovit, se datorează faptului că au fost „transportate peste ocean" nu doar reușitele, dar și carențele economiei sovietice : termene prea lungi de realizare a unor obiective, de aceea uneori depășite, mania proiectelor gigantice, discontinuitățile în livrările de produse. Relațiile bilaterale, consolidate de-a lungul celor trei decenii care au trecut de la victoria revoluției cubaneze, au determinat, în insulă, un sistem economic similar celui existent pînă de curînd în U.R.S.S., respectiv o rigidă planificare centralizată. S-a format chiar un anumit model de colaborare cu alte state, în numele căruia considerentele politice au primat în fața celor de ordin economic. Acum, scrie „Pravda", pentru întreprinderile sovietice, bazate pe autogestiune, cooperarea economică bilaterală a devenit mai puțin stimulatoare, în măsura în care Havana plătește în ruble convertibile statului sovietic și nu direct întreprinderilor. Dar, recunoaște ziarul, în relațiile cu Cuba nu se poate face abstracție de interesele politice. Și, am adăuga noi, strategice, date fiind condiția geopolitică a acestei țări și relațiile sale privilegiate cu Moscova.

Reuniunea Comisiei mixte, desfășurată timp de o săptămînă, s-a soldat cu rezultate încurajatoare : acordul încheiat stabilește o creștere cu 8,7 la sută, față de 1989, a schimburilor sovieto-cubaneze pe anul în curs, valoarea lor ridicîndu-se la 9,2 miliarde ruble (5,9 miliarde dolari). Este cifra cea mai mare înregistrată în cei 30 de ani de colaborare dintre cele două țări, U.R.S.S. urmînd să furnizeze, în continuare, Cubei carburanți, cereale, piese de schimb, diverse echipamente și materii prime. Havana va exporta zahăr, nichel, cobalt și citrice și va începe furnizarea, pentru prima dată, de medicamente și aparatură medicală de înaltă tehnologie. Principalul produs sovietic livrat Cubei rămîne petrolul (12,8 milioane tone, anul trecut), din care o parte este, după cum se știe, reexportat, constituind pentru Havana o substanțială sursă de devize ; U.R.S.S. importă, în primul rînd, zahăr (4,3 milioane tone, în 1989, respectiv o treime din consumul sovietic și peste jumătate din producția totală cubaneză). Pentru sovietici, ponderea Cubei în comerțul lor exterior este de 6—7 la sută ; pentru Havana, însă, schimburile cu U.R.S.S. însumează 70 la sută din totalul comerțului său exterior. Cuba este al șaselea partener comercial al U.R.S.S., dar primul său debitor, cu o datorie de 15,4 miliarde ruble (24 miliarde dolari).

Prietenia și cooperarea economică dintre Cuba și U.R.S.S. rezistă probei timpului și dificultăților, a putut declara Fidel Castro, observînd că se remarcă, din partea sovieticilor, un deosebit efort, în mijlocul propriilor lor dificultăți obiective, de a continua dezvoltarea relațiilor economice cu Cuba. Acordul, a spus la rîndu-i vicepreședintele Carlos Rafael Rodriguez, contrazice campania răuvoitoare din presa occidentală, potrivit căreia partea sovietică urma să impună Cubei o serie de condiții pentru continuarea sprijinului său economic. Există probleme, dar acestea sînt minime, a arătat el. Vicepremierul sovietic Leonid Abalkin a evocat, și el, existența unor probleme, chiar a unor divergențe, care, însă, „nu ne preocupă mult, sînt normale și nu trebuie luate ca o tragedie". U.R.S.S. nu va face presiuni economice asupra Cubei pentru ca aceasta să urmeze drumul restructurării, ci va respecta calea aleasă de Havana. Relațiile economice bilaterale fiind reciproc avantajoase și un factor de stabilitate pentru economia fiecăreia din cele două țări, a spus el, se are în vedere o creștere, chiar substanțială, în viitor. Desigur, vor fi căutate noi forme de cooperare, mai flexibile, în contextul ultimelor înțelegeri stabilite în cadrul C.A.E.R. Sub acest aspect, Leonid Abalkin a arătat că U.R.S.S. se îndreaptă spre o economie de piață, proiect pe care îl au în vedere și ceilalți parteneri europeni din C.A.E.R., dar — a subliniat el — o asemenea perspectivă va trebui nuanțată în ce privește relațiile cu Vietnamul, Mongolia și Cuba.

Revoluția — mit și realități

Divergențele permanente din relațiile cu S.U.A. și evoluțiile politico-economice interne din U.R.S.S. și țările est-europene determină, în ultimul timp, Cuba să lărgească și mai mult legăturile sale cu statele latino-americane. Este, de altfel, o continuare a tendinței de revenire treptată a țării, pe parcursul ultimului deceniu, în marea familie latino-americană, după ce, în anii '60—'70, se crease un hiatus datorită presiunilor S.U.A. : sub impactul acestora, Cuba a fost exclusă din Organizația Statelor Americane (OSA) în 1962, țările membre, cu excepția Mexicului, rupînd relațiile lor diplomatice cu Havana.

Reapropierea s-a produs printr-un proces de acțiune reciprocă, în baza apartenenței la aceeași cultură și istorie, dar și în condițiile în care, în regiune, s-a accentuat ideea de unitate, pe de o parte, și de independență față de S.U.A., pe de altă parte. S-au adăugat dificultățile comune — criza economică și datoria externă, care frămîntă întregul continent. Ca urmare, în cea mai mare parte, relațiile diplomatice dintre Cuba și statele Americii Latine au fost reluate, renunțîndu-se la prejudecăți ideologice și la alinierea la politica americană. Iată și alte confirmări: participarea Cubei la Sistemul Economic Latino-American (1985), propunerea, făcută de „Grupul celor opt", de revenire a sa în cadrul OSA, recenta desemnare a Cubei, de către statele latino-americane, ca reprezentantă a regiunii în Consiliul de Securitate al O.N.U. S-au intensificat, de asemenea, contactele politice : Fidel Castro s-a aflat printre șefii de stat prezenți la instalarea oficială a președinților din Ecuador (august 1988), Mexic (noiembrie 1988), Venezuela (februarie 1989), Brazilia (martie a.c.). „Ceea ce putem noi spune cubanezilor — declara președintele venezuelean Carlos Andres Perez, care nu se află pe ultimul loc între cei care critică regimul castrist — este că America Latină reprezintă lumea și patria lor" ; „deși ne desparte ideologia", a spus el, există în Cuba „un talent extraordinar și o voință de luptă, în ciuda tuturor încercărilor".

Prezent la Brasilia, în luna martie, Fidel Castro a făcut un pas important pe drumul de apropiere față de America Latină. Căci regiunea poate constitui, pentru Havana, un partener firesc și apropiat, în condițiile regîndirii, de către aceasta, a ansamblului relațiilor sale externe politice, dar mai ales economice. Procesul, început de mai multă vreme, este de presupus că va avea, acum, în Cuba un factor mai activ, urmare a dorinței acesteia de a evita o izolare ce se prefigurează la orizont în contextul evoluțiilor mondiale amintite.

Vizita în Brazilia a fost, în același timp, pentru Castro un prilej de a susține pe plan internațional ideile pe care le apără în fiecare discurs rostit la Havana. Observatorii n-au putut să nu remarce voința sa de a nu face nici o economie de argumente în apărarea socialismului de tip cubanez, de fapt castrist. Încercărilor

de a i se sugera necesitatea și oportunitatea introducerii unor reforme și libertăți democratice — ceea ce ar grăbi și integrarea țării în America Latină — le-a răspuns cu aceeași intransigență ideologică.

De altfel, nu demult, Fidel Castro a declarat că, în Cuba, opoziția ar trebui să fie... inventată. Cu toate acestea, în conferința de presă organizată la Havana după revenirea sa din Brazilia, el a avertizat că, în situația actuală, este exclusă orice activitate a „contrarevoluționarilor interni". Nu vom manifesta nici un fel de toleranță față de cei ce sînt încurajați de S.U.A. și se dedică la acțiuni de denigrare a revoluției cubaneze, adăuga el, sugerînd, legat de aceasta, că, dacă situația o va cere, sistemul legislativ al țării va fi revizuit. Cu alte cuvinte, dacă există, totuși, voci refractare, ele s-ar datora stimulării lor de către Washington.

Cultivînd ostilitatea și temerile față de imperialism — noțiune invariabil identificată cu S.U.A. —, regimul castrist nu face, de fapt, altceva decît să folosească o tactică deja verificată pentru a-și menține consolidate pozițiile. Cu atît mai mult, în prezent, cînd evoluțiile internaționale nu-i sînt favorabile, ceea ce se adaugă crizei economice și altor probleme interne. „La tarjeta" („cartela") este, de mai mulți ani, omniprezentă și indispensabilă pentru achiziționarea produselor de strictă necesitate. Funcționează, de la o vreme, și „mercado paralelo" („piața paralelă"), sistemul prin care necesitățile suplimentare din mărfurile raționalizate pot fi satisfăcute, dar la prețuri mai mari. Vicisitudinile vieții cotidiene sînt, desigur, vizibile, la tot pasul, iar elanul revoluționar pare să nu mai poată, singur, compensa lipsurile materiale. Ca urmare, în rîndul populației domnește, cum se exprima un comentator, mai curînd o stare de nemulțumire pasivă. Totuși, nuclee de disidență politică organizată au început să apară, în special sub forma unor comitete și grupări de apărare a drepturilor omului, pe care autoritățile încearcă să le izoleze prin „manifestații de dezaprobare" din partea opiniei publice și să le discrediteze, acuzîndu-le că fac jocul Washingtonului.

Dificultățile interne, mai ales în plan economic, au determinat, în ultimii ani, guvernul să lanseze politica de „rectificare a erorilor și tendințelor negative". Dar „la rectificación", cuvînt atît de frecvent în limbajul politic și al presei cubaneze, nu a însemnat mult așteptatul proces de reforme, ci doar măsuri de corijare în cadrul rigid al sistemului. Raul Castro, fratele lui Fidel și a doua personalitate în Cuba — el este al doilea secretar al partidului comunist și ministru al apărării —, definea rectificarea drept o recuperare a esenței revoluției cubaneze, la adăpost de mimetismul extern (aluzie la perestroika), și ale cărei obiective sînt dezvoltarea economică și implementarea unor metode și stiluri de muncă mereu mai democratice. În optica Havanei, acest proces trebuie continuat și perfecționat cu prilejul celui de-al IV-lea Congres al P.C. din Cuba, programat să aibă loc în primul semestru al anului viitor.

Se merge, deci, pe ideea continuității „modelului clasic de socialism"; se propune, totuși, evitarea „încorsetării" economiei planificate, cum declara recent Fidel Castro, dar se condamnă orice evoluție spre economia de piață. Sînt mai mult ca oricînd susținute sistemul partidului unic și rolul conducător al acestuia. Cultul personalității lui Fidel Castro este, bineînțeles, o altă constantă bazată pe nimbul său clădit în revoluție și consolidat ulterior prin poziția de „lider maximo" în aparatul de partid și în armată. O poziție întărită, între altele, prin epurările și procesele intentate, anul trecut, unor înalți militari, care, acuzați oficial de trafic de droguri și corupție, au fost fie condamnați la moarte, fie la ani îndelungați de detenție.

„Socialismul cubanez nu poate muri, deoarece el s-a născut din revoluție, spre deosebire de cel din Europa de Est, impus de URSS", argumentează Fidel Castro, adăugînd: „Revoluția noastră nu a fost importată". Într-adevăr, revoluția a fost a lor, a cubanezilor, dar îndreptată împotriva dictaturii lui Fulgencio Batista. Socialismul a fost proclamat un an și ceva mai tîrziu — caracterul socialist al revoluției cubaneze a fost declarat la 16 aprilie 1961, exact în primele momente ale intervenției americane de la Playa Giron — și a beneficiat, în fapt, de elanul unei revoluții care, însă, nu și-l propusese inițial. Acel elan al tinerilor „barbudos", care a alimentat, de altfel, și idealurile utopice ale lui Che Guevara, dar și mai pragmaticul export de revoluție.

Azi, regimul castrist nu mai poate conta doar pe entuziasmul originar al adepților săi, după atîția ani de practicare în exces a stimulentelor morale în locul celor materiale, de lipsuri, de obligatorie îndoctrinare ideologică, după trauma produsă de pierderile de vieți tinere ale soldaților căzuți în Angola și eșecul sandiniștilor în Nicaragua, resimțit ca eșec propriu. Regimul devine, de aceea, tot mai intransigent cu oamenii care-l critică; pe de altă parte, simțind necesitatea consolidării bazei sale de masă, promite, între altele, revizuirea situației credincioșilor cubanezi care sprijină revoluția, oferindu-li-se posibilitatea de a adera la partidul comunist. Interdicția de pînă acum nu a fost o dogmă — se precizează —, ci o necesitate impusă de alianța dintre biserica catolică și dușmanii revoluției. Incompatibilitățile și divergențele sînt localizate, în consecință, doar la nivelul ierarhiei catolice — suspectată a împărtăși intențiile yankee, pentru a se opune revoluției —, deși această focalizare poate fi, și ea, nerentabilă politic, știut fiind rolul bisericii în general, cu atît mai mult într-o regiune a fervenței religioase, cum este America Latină. În plus, Havana speră demult într-o vizită a Papei, care amînă mereu evenimentul.

De aici, a nu se trage, totuși, concluzia că la Havana se trăiește într-o atmosferă apăsătoare; presa scrisă și vorbită critică multe, bineînțeles nu puterea și regimul; libertatea este permisă pînă la limita cînd ar putea intra în contradicție cu precepte și idealurile oficial proclamate. De altfel, chiar o serie de analiști americani recunosc sprijinul popular de care beneficiază Fidel Castro, iar, pe de altă parte, angajamentul marilor mase de cubanezi față de socialism. Președintele Comisiei de politică externă a Camerei Reprezentanților, Dante Fascell, admite, de pildă, că, dacă s-ar organiza în Cuba alegeri libere ca în Nicaragua, Fidel Castro probabil ar cîștiga. Sociologul de origine cubaneză Lisandro Perez, de la Universitatea Internațională din Florida, aprecia, în „The Washington Post", că opinia potrivit căreia, în ideea înlăturării lui Fidel Castro, tot sistemul s-ar prăbuși, este eronată. În Cuba, a declarat el, adeziunea față de socialism este mai puternică decît își imaginează opinia publică din S.U.A. De asemenea, referindu-se la faptul că, în ultimul timp, mulți membri ai comunității cubaneze din S.U.A. se pregătesc să revină în țară — pornind de la speranța unei schimbări nu prea îndepărtate a regimului —, sociologul amintit este de părere că aceste proiecte nu fac decît să consolideze poziția lui Fidel Castro, întrucît, arată el, populația insulei nu dorește să vadă întorcîndu-se la Havana vechea clasă dominantă, alungată de revoluție. Dar, pe această temă, nu trebuie uitat, în fond, nici numărul mare al exilaților din perioadele recente, sau exodul masiv, de acum zece ani, prin portul Mariel, a mii de persoane, ceea ce a sporit, în continuare, dimensiunile exilului cubanez și a provocat numeroase drame în rîndul așanumiților „marielitos".

În acest timp, însă, în Cuba este liniște. „Liniștea de dinaintea furtunii, ca în România", avea să scrie, imprudent, în decembrie, un ziarist ceh. A fost expulzat imediat din Havana.

Anca Voican

STOP CADRU

În continuarea turneului său european, președintele Republicii Sud-Africane, Frederik de Klerk (al doilea din stînga), *a sosit la Bonn, fiind întîmpinat de președintele von Weizsaecker* (stînga). *El a conferit succesiv cu șeful statului vest-german, cu Helmut Kohl, cancelarul federal, și cu ministrul de externe, Hans-Dietrich Genscher, asupra relațiilor bilaterale și a unor aspecte ale vieții internaționale*

SPRE O ECONOMIE DE PIAŢĂ

Convertibilitatea leului: pro sau contra? 3

Ioan Popa

Într-un plan mai concret şi imediat, stabilirea unui curs real al leului este de natură să descurajeze expansiunea puternică a pieţei duble pentru moneda naţională, a operaţiunilor de speculă cu întregul lor cortegiu de consecinţe, atît pentru economia naţională, cît şi pentru viaţa socială. În condiţiile unui curs sensibil supraevaluat sau ale sferei restrînse de utilizare a acestui curs, raportul dintre cererea şi oferta de valută se va transfera în bună parte pe piaţa neagră. Un exemplu : un turist care poate să schimbe, în mod oficial, un dolar cu 21 lei, va prefera cursul de 5—6 ori mai mare care i se oferă pe stradă, cu atît mai mult cu cît laxitatea legii nu oferă protecţii împotriva acestui gen de operaţiuni. De aici decurge o tendinţă de creştere a ecartului între cursul oficial şi cursul acestei pieţe (cel din urmă fiind „preluat" şi la unele bănci occidentale, cum sînt cele din Viena), fără ca nici una dintre aceste extreme să reflecte puterea de cumpărare reală a leului.

Convertibilitatea trebuie să consacre o anumită putere de cumpărare a monedei naţionale ; în lipsa ei, aceasta este artificial redusă, sporind proporţional şi nejustificat puterea de cumpărare a valutei în ţara respectivă (Am aflat din ziare de un anunţ matrimonial dat de un cetăţean american, într-unul din cotidienele noastre centrale şi plătit cu 10 dolari, ceea ce, consideră solicitantul, ar ajunge pentru 3—4 apariţii).

Dar ce riscuri implică trecerea la convertibilitatea leului ?

Punerea directă în confruntare a economiei naţionale cu piaţa externă, prin trecerea la un leu convertibil poate, desigur, genera în plan intern fenomene grave, greu de controlat. Este vorba, în primul rînd, de transmiterea directă a fluctuaţiei preţurilor externe în sistemul intern al preţurilor, risc cu atît mai important cu cît, după cum se ştie, piaţa mondială se caracterizează, la o serie de produse, printr-o accentuată instabilitate ; în plus, piaţa valutară cunoaşte evoluţii contradictorii, asupra cărora factorul de decizie naţional nu are posibilităţi de intervenţie. Efectul cel mai frecvent este tensiunea inflaţionistă prin costuri, în condiţiile unor majorări importante de preţuri la factorii primari de producţie (să ne reamintim de „şocurile" petroliere). Iată de ce măsurile de trecere la convertibilitate trebuie să fie nu numai treptate, ci şi consolidate prin intervenţia directă a statului pentru a atenua asemenea consecinţe negative. Astfel, la import se poate practica în paralel un sistem de preţuri fixe, dar ajustabile, la produsele primare de importanţă deosebită pentru economie (într-o primă etapă se va avea în vedere un nomenclator mai larg de produse care va fi, apoi, restrîns treptat). Un număr de preţuri stabile este necesar datorită cerinţei de a asigura, în perioada de tranziţie, un nivel al preţurilor pentru o serie de importuri de bază, atenuarea şi compensarea impactului fluctuaţiilor excesive de pe piaţa externă în procesul aprovizionării ritmice a economiei cu factori primari de producţie, precum şi pentru eliminarea efectelor negative ale preţurilor externe asupra pieţei bunurilor de consum. Pe de altă parte, se vor folosi în mod conex alte instrumente de politică comercială, cum sînt : taxele vamale, măsurile netarifare pentru reducerea impactului preţurilor externe asupra economiei naţionale.

Pe de altă parte, trecerea la convertibilitate înseamnă punerea în concurenţă directă a întreprinderilor din ţară cu firme din străinătate, multe din acestea din urmă, după cum ştim, dispunînd de un important atu competitiv în raport cu firmele româneşti. Ca atare, va fi necesară utilizarea mai largă, în prima fază, a măsurilor tarifare şi netarifare pentru protejarea producătorilor naţionali, vizînd, însă, competitivizarea acestora şi nu o subvenţionare neeconomică.

Cu serioase probleme se vor confrunta şi producătorii pentru export, în condiţiile în care decontarea livrărilor la extern se va face la un curs realist şi nu la unul

STOP CADRU

O imagine inedită la Berlin. A fost deschis, la sfîrşitul săptămînii trecute, primul Casino. Imaginea a fost luată de la masa ruletei

Criminalitate şi democratizare

Toate ţările din Est cunosc, după căderea regimurilor comuniste, o creştere a criminalităţii, ca revers al liberalizării şi democratizării — apreciază, într-un comentariu, agenţia „France Presse".

„Creşterea criminalităţii în Răsărit este un preţ al democratizării", a declarat Jean Paul Millaud, şef de secţie la direcţia centrală a poliţiei judiciare franceze, însărcinat cu cooperarea operaţională internaţională. Dl. Millaud a participat, la Viena, la reuniunea şefilor de poliţie din douăzeci de capitale europene, la care au fost reprezentante, pentru prima dată, poliţiile din trei metropole est-europene — Moscova, Budapesta şi Praga.

„Trebuie să recunoaştem că criminalitatea a crescut la noi", a subliniat şeful poliţiei din Praga, Pavel Hofman. Au fost comise zece crime de la începutul anului, faţă de şapte, cîte s-au înregistrat pe întregul an 1989. „Liberalizarea moralei" şi o noţiune greşit înţeleasă a „noii democraţii redobîndite" sînt, în opinia lui Hofman, două din numeroasele motive ale acestei evoluţii îngrijorătoare. Un alt motiv ar fi recidiva prizonierilor de drept comun amnistiaţi. Agenţia cehoslovacă „CTK" a anunţat, recent, că 70 la sută din persoanele arestate de poliţie sînt ţigani, dar şi vietnamezi — în Cehoslovacia lucrează 35 000 de vietnamezi — şi recidivişti amnistiaţi în ianuarie. 140 din cele 4 000 de persoane amnistiate, în ianuarie, în Bulgaria, au fost arestate din nou. În închisorile bulgare şi cehoslovace s-au desfăşurat rebeliuni ale deţinuţilor.

Banii sînt principalul mobil al noilor crime şi delicte înregistrate în ţările din Est. „Delincvenţii vor să se îmbogăţească", a declarat dl. Hofman. Sutele de mii de turiştii occidentali, de la Praga, trezesc lăcomia lor. În alte cazuri, ei sînt îndemnaţi la delincvenţă de agravarea condiţiilor de viaţă.

Detestate de populaţie din cauza legăturilor lor cu fostul regim politic, poliţiile din ţările din Est par să se confrunte cu o criză de identitate. 230 de agenţi au părăsit poliţia ungară, în ianuarie, din motive etice, arată ministrul de interne ungar. În Polonia, unde numeroşi poliţişti descurajaţi au preferat să demisioneze, sînt ocupate, în prezent, doar puţin peste 80 la sută din cele 92 000 de posturi.

În timpul comunismului, chiar dacă criminalitatea era omniprezentă, subiectul era, practic, tabù în mijloacele de comunicare în masă, fiind incompatibil cu morala oficială. „Această situaţie s-a tradus, adesea, prin statistici înfrumuseţate", relevă şeful poliţiei pragheze, ca explicaţie la creşterea delincvenţei.

Ca şi în cazul economiei, poliţiile est-europene caută ajutorul colegilor occidentali. Ţările din Est „sînt dornice de sfaturi în domeniul organizării poliţieneşti", a constatat dl. Millaud, la sfîrşitul reuniunii poliţiilor, desfăşurată la Viena.

serios supraevaluat (cum era cazul sistemului cursurilor de revenire), fără să mai vorbim de formula irațională a decontării la prețul intern. Din această cauză pot să apară nu numai efecte economice nedorite, dar și probleme de ordin social. O serie de exporturi — cele care în trecut beneficiau de cursuri de revenire mari, iar în prezent se decontează la prețuri interne excesiv „umflate", vor fi „derentabilizate", cu consecințe directe asupra unităților producătoare. În legătură cu această problemă se poate discuta modul de stabilire a cursului efectiv, limitele sale fiind de altfel trasate de cele două extreme : actualul curs unic, ce pare încă supraevaluat, și cursul de pe piața paralelă, excesiv devalorizat. Este greu, în faza inițială, să se opteze pentru un curs marginal, care implică rentabilitatea tuturor operațiunilor de export. În schimb, cursul mediu impune o intervenție încă masivă a statului, prin pîrghii economice, cît și, după caz, prin unele mijloace administrative, pentru reglarea schimbului. Formula subvenționării unor exporturi — ca și la import — paralel cu liberalizarea prețurilor prin cursul unic efectiv prezintă însă — atît față de situația din perioada anterioară, a utilizării cursului de revenire, cît și față de varianta actuală — avantajul cunoașterii exacte a cuantumului subvențiilor pe ramuri și unități producătoare, ceea ce permite luarea de măsuri în vederea apropierii performanțelor acestora și reducerii progresive a volumului finanțării bugetare.

Contrafața profitabilă a posibilelor efecte negative la nivelul întreprinderii ale unui curs de schimb efectiv este, însă, din punct de vedere economic, mult mai importantă decît riscurile arătate. Întreprinderea producătoare din țară este pusă în condiții reale de concurență, se confruntă pe baze proprii cu partenerii externi, justificîndu-se astfel nu numai ca entitate organizatorică, ci și ca unitate economică. În fond, ea trebuie să aducă profit pentru a exista din punct de vedere economic, iar pentru a determina corect acest profit trebuie să avem un sistem de prețuri corect, bazat pe corelații economice, atît pe plan intern, cît și în raporturile cu străinătatea. Fără un curs de schimb, această cerință nu se poate realiza. Foarte important este faptul că această orientare impune la nivelul aparatului operativ de comerț exterior o adevărată activizare a funcției comerciale, implicarea directă a producătorilor în încheierea, negocierea și derularea tranzacțiilor externe, creșterea rolului specialistului în probleme financiar-valutare. Trecerea la cursul de schimb efectiv este un mijloc de stimulare a preocupării producătorilor și exportatorilor pentru comercializarea de mărfuri competitive, pentru obținerea unor prețuri externe remuneratorii, pentru creșterea profitului și consolidarea situației financiare.

Consacrarea unui curs de schimb efectiv trebuie considerată ca un pas clar în direcția declarării convertibilității externe a monedei naționale. Dar un leu convertibil înseamnă — cu necesitate — asigurarea convertibilității interne a monedei naționale, adică a unui volum suficient de important de mărfuri și servicii pentru ca leul să aibă o putere reală de cumpărare pe măsura expresiei sale valorice nominale. Numai în aceste condiții moneda noastră va fi acceptată ca mijloc de plată în tranzacțiile internaționale, va constitui obiectul unei cereri corespunzătoare pe piața valutară. Cu alte cuvinte, în măsura în care leul are „în spate" o economie performantă, cu un volum ridicat și o mare diversitate a ofertei, cu mecanisme economice care asigură o activitate eficientă în plan microeconomic, o productivitate ridicată a muncii, el va fi într-adevăr convertibil, adică cerut efectiv pe piața valutară.

După cum se arată într-un studiu al Institutului Național de Cercetări Economice, garantul principal al convertibilității leului va fi acoperirea deplină în mărfuri și servicii de talie internațională, prin producție internă competitivă și un comerț exterior eficient și echilibrat. În plus, este necesară o rezervă valutară care să permită intervențiile operative pe piață pentru a apăra leul de fluctuațiile excesive, inclusiv de presiunile speculative. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să așteptăm pînă cînd aceste condiții se „coc" în mod natural. Se impune să favorizăm și, ținînd seama de urgența acestei probleme, ca și de cadrul extern relativ favorabil, chiar să-l „forțăm", să adoptăm decizii vizînd crearea unui mecanism economic stimulativ pentru realizarea lui.

Alături de alte opțiuni de politică economică, cum ar fi de exemplu organizarea în țară a unor activități de tip bursier, trecerea la convertibilitate devine o opțiune care depășește abordarea simplistă a problemei cauzelor și efectelor în acțiunea economică, viziunea mecanicistă asupra realității economice sociale. Sîntem în situația de a crea condițiile în același timp cu valorificarea lor rapidă pentru punerea pe baze noi a sistemului economic. Iar, în acest context, opțiunea pentru convertibilitate devine o cerință majoră.

Pentru că, în ultima instanță, a avea un leau convertibil înseamnă a avea o economie de piață.

Ultima

Prin forța lucrurilor, rubrica aceasta, începută în primele zile ale lui ianuarie, ar trebui să se încheie cu însemnarea de-acum. Aproape cinci luni în care s-a străduit să fie o oglindă a cîtorva din gîndurile, frămîntările, nedumeririle, confuzia care ne-a cuprins pe toți sau pe cei mai mulți dintre noi, a modificărilor survenite de la o săptămînă la alta în mentalitatea noastră prea puțin obișnuită cu firescul. Brusc descătușați dintr-o dictatură mai veche decît vîrsta multora dintre noi, ne-am trezit ca într-un imens platou egal întins pînă spre toate zările și nimeni să ne arate calea cea dreaptă. Cine afirmă că a știut-o din prima clipă și că inima nu i-a tremurat de nesiguranță înclin să cred că se înșeală. Ori eu continui să fiu un naiv ?

Întrebarea aceasta mi-o pun întrucît nedumeririle m-au asaltat pînă în clipa dinaintea votului de duminică. Un vechi prieten încerca să mă determine să accept că, indiferent de convingerile mele, ar trebui să votez nu cu presupusa majoritate, ci cu oponenții ei, pentru ca o opoziție puternică să se nască și să oblige lucrurile să se schimbe. Doar o oră mai tîrziu, o prietenă absentă multă vreme din țară îmi spunea exact contrariul, susținînd că, pînă și însemnările acestea ar fi manipulate și ar semăna derută printre cititori. Și atunci, fără să mă justific, mă întreb în oglindă : să nu reușim să înțelegem ideile celuilalt cu toleranță ? să nu-și fi avut rubrica aceasta rostul ? să continue să existe în noi atîtea tare ceaușiste sau totalitare, încît să ne sufoce capacitatea de a-l simți aproape pe celălalt, mai ales în măsura în care argumentele lui sînt diferite de ale noastre ?

N-am asistat și nu asistăm la un spectacol și, ca atare, nu puteam fi, nu trebuia să fim indiferenți. Ce s-a petrecut de cinci luni în această țară ne privește în mod direct pe toți. S-a spus aproape pînă la sațietate că, prin aceste alegeri libere, societatea românească a intrat, după cinci decenii, pe drumul pluralismului politic. Și totuși, de ce au existat (mai există ?) atîtea întrebări, nesiguranță, îndîrjire, teamă ?

Ultimele cinci luni n-au avut pereche în istoria deceniilor din urmă. Între atîtea cîștiguri ale revoltei populare din decembrie, la care am aspirat însetați, unul primordial este libertatea cuvîntului, fără de care n-ar exista nici una din celelalte libertăți. Faptul că pot scrie despre cum văd eu adevărul mă uimește în continuare, deși continui să cred că adevărul e multiplu. Oare și în cazul acesta ? Știu bine că libertatea despre care scriu acum este îmbătătoare și e nevoie de de măsură, pentru că excesul va duce la efectul opus celui dorit. Dar orice risc trebuie acceptat, dacă vrem să învățăm a folosi cuvîntul. Treaptă a doua este (va fi) să înțelegem democrația — și, dintr-odată, lucrurile se complică.

Nu de jocul de-a democrația avem nevoie, ci de o democrație reală, care presupune intrarea într-o lume nouă, ce nu poate fi clădită fără sinceritate și adevăr. Primul mare test acesta va fi. Libertatea de care ne-am bucurat pînă acum a fost însoțită și de imaturitate, demagogie, oportunism, încercări destabilizatoare, calomnii, violență și lipsa dialogului. Nimic trainic nu se poate construi fără dialog, care presupune conlucrare. Nimic nu se poate construi pur și simplu. Opiniile evoluează, desigur. Dar trebuie scotocit dincolo de aparențe, trebuie acceptat că sînt mulți cei cuprinși de beția puterii, care nu vor renunța ; cei care scuipă acolo unde au lins mai ieri ; cei ce se bat cu pumnii în pieptul umflat cocoșește pentru merite imaginare ; cei ce sînt siguri că vor obține totul, strigînd mai tare decît alții, cum făceau și mai ieri ; cei incapabili să pună întrebări și să răspundă ; cei nedoritori să se știe adevărul ; cei neinformați ; cei înfricoșați de schimbare ; și, poate cei mai primejdioși — cei pregătiți deja să reprezinte interese străine, ce ne-ar vîri într-un marasm similar celui de pînă acum, eventual diferit colorat. Sînt mulți ? sînt puțini aceștia ? Dar, dacă recunoaștem cu toții că nu mai există posibilitate de întoarcere, de ce sîntem neliniștiți ? Nu cumva nu reușim să acceptăm că argumentele interlocutorului pot fi mai juste decît ale noastre ? E atît de greu de acceptat că împreună trebuie să căutăm o soluție, chiar dacă, în teorie, soluțiile există deja ? Nu este răvășitor gîndul că s-ar putea ca lupta ideologică să continue cu aceeași înfierbîntare și să se pună la fel în dubiu bunul simț al poporului ? Doamne, cine ar putea spune că temerile acestea sînt fără temei și nu mai este nevoie să privim în oglindă și să ne întrebăm asupra sorții noastre ? Fărădelegea față de sîngele vărsat și față de noi înșine ar fi cumplită.

Stelian Țurlea

interviul nostru

„Esenţială e soluţionarea prezenţei străine în Liban"

Dialog cu dl. AMIN GEMAYEL

La doi paşi de mine, chipul arămiu bine ştiut din imaginile oficiale vehiculate de reviste şi televiziune. N-am nici un dubiu : la doi paşi de mine, luat în stăpînire de ziarişti, este fostul preşedinte al Libanului, domnul Amin Gemayel. Tînăr, la fel de tînăr ca pe timpuri, distins – nimic pierdut, în această privinţă, de trecerea anilor –, explicînd cu pasiune, gesticulînd, cît să-şi sublinieze cuvintele, ideile. Sînt răbdător. Încă un ziarist, şi încă unul îmi vor lua înainte. Cînd crede că îşi poate permite un răgaz, apar eu. După amiază ? sună propunerea sa. Stăm la acelaşi hotel şi am putea încerca. Sînt prea mîncat de şanse ratate pe seama aminărilor. Prefer să insist. Îmi solicită un sfert de ceas, răgaz pentru a termina o discuţie întreruptă cîndva.

Va reveni ?

Va reveni, căutînd locul de unde ne depărtasem.

Prevăzător, îl scot din acest viespar unde oricînd o voce din „off" sau o privire interesată l-ar putea descoperi şi revendica. Fotoliile în care ne aşezăm sînt parcă special făcute pentru a nu fi zăriţi. Doar noi, deci, ceva întrebări şi cam tot atîtea răspunsuri.

Subiectul – un subiect, în care omul din faţa mea excelează. Libanul, cel de azi şi, poate, cel de mîine.

■ Excelenţă, ce s-a întîmplat în Liban după ce v-aţi retras din funcţia de şef al statului, de preşedinte al ţării ?

■ Eu nu m-am retras. Nu este o decizie care să-mi aparţină. În Liban, conform sistemului constituţional, eşti ales pe o perioadă de şase ani şi nu ţi se permite reînnoirea mandatului, pentru a preveni instaurarea unei dictaturi. Deci, regula este că poţi rămîne în funcţie timp de şase ani, dar, după şase ani, trebuie să organizezi alegerea unui alt preşedinte. Aşa că, după şase ani, în funcţia de preşedinte, la terminarea mandatului, am părăsit funcţia ce îmi fusese încredinţată.

■ Acum, că termenii sînt precizaţi : ce s-a întîmplat după acel moment al încetării mandatului prezidenţial ?

■ După aceea, deoarece era dificil, chiar imposibil de numit un nou preşedinte, am hotărît să desemnez un Consiliu Militar, o instituţie oficială administrativă a armatei libaneze, ca guvern de tranziţie, interimar. Consiliul Militar este o instituţie care reprezintă toate facţiunile din Liban ; toate comunităţile şi toate grupările libaneze sînt reprezentate în el. Conform Constituţiei, Consiliul Militar acţionează de sine stătător. Nu se manifestă preferinţe pentru unii sau alţii. Preşedintele guvernului, care nu este altul decît preşedintele Consiliului militar, nu are prerogative deosebite. El trebuie să asigure interimatul preşedinţiei republicii pînă la alegerea unui nou preşedinte al ţării. Eu am procedat în acest fel. Am desemnat Consiliul Militar, iar, ca membri ai guvernului, au fost numiţi membrii Consiliului.

■ Să revenim la autoritatea lăsată la putere prin plecarea dv.

■ Un general de armată deţine funcţia de preşedinte şi şef al Consiliului Militar. Aceasta nu constituie o inovaţie în Liban. În 1952 fusese o situaţie asemănătoare. Preşedintele ţării, Becharel Curie, a demisionat şi a desemnat pe comandantul şef al armatei drept şef al guvernului de tranziţie. Deci, aceasta nu reprezintă o noutate. În Liban, în 1952, funcţiona un astfel de preşedinte acceptat de toată lumea, de toţi deputaţii şi de către toate partidele politice. Toţi au acceptat această formulă. Din păcate, de astă dată, s-a întîmplat ceva : membrii musulmani ai Consiliului, care au fost desemnaţi ca miniştri, dacă iniţial îşi dăduseră acordul, după plecarea mea au decis să plece şi ei, să demisioneze din guvern. Astfel că guvernul a fost ciuntit. El dispune de legitimitate, dar nu mai este reprezentativ. El a fost numit în mod legal şi constituţional, dar, după demisia membrilor musulmani, a devenit neavantajos pentru o anumită facţiune din populaţie.

■ Ce credeţi, excelenţă, va reuşi acum poporul libanez, va reuşi Libanul să devină, să redevină o ţară, acea ţară căutată pe hartă şi la ea acasă ?

■ Problema ne depăşeşte pe noi, libanezii. Nu libanezii pot găsi o soluţie. Libanul este ocupat. Se află mai multe armate străine pe teritoriul nostru. Poporul libanez, evident, are îndatoriri şi responsabilităţi, dar el nu este, în prezent, liber să se pronunţe. Ştiţi bine, atît timp cît România era dirijată de securitate, era dificil să te exprimi. În Cehoslovacia, după intervenţia armatei sovietice, evident, nimeni nu putea să-şi spună părerea. Cînd preşedintele Gorbaciov a avansat perestroika şi a hotărît ca Uniunea Sovietică să nu se mai ocupe de afacerile altor ţări, Cehoslovacia a putut să-şi decidă singură soarta. Din păcate, însă, în Liban, se menţine tot timpul aceeaşi situaţie.

■ În acest moment, cum s-ar putea proceda pentru a scoate poporul libanez din această situaţie ?

■ Este o responsabilitate a comunităţii internaţionale – să se întrunească la O.N.U. şi să asigure retragerea forţelor străine din Liban. Şi, în cazul în care sînt necesare forţe din exterior, O.N.U. însăşi să-şi asume această responsabilitate, pentru că O.N.U. nu are alte interese decît ale libanezilor. Trebuie ca O.N.U. să vadă dacă este necesară o forţă interimară. Trebuie negociată retragerea forţelor străine, dar, mai întîi, trebuie creată o structură de negocieri – care nu există în prezent – şi în cadrul căreia să se înceapă discutarea retragerii forţelor străine din Liban. Şi Siria trebuie să-şi reconsidere poziţia, pentru a se reveni la un spirit de fraternitate şi de sinceritate, de relaţii amicale între cele două ţări. Prezenţa siriană nu ar mai pune probleme în cazul în care cordialitatea şi fraternitatea ar reveni în relaţiile libanezo-siriene. Iată procesul care trebuie lansat. Nu poate exista nici o baghetă magică. Trebuie creată, în acest scop, o structură, un mecanism potrivit. Cînd acest lucru va fi pus la punct, se va ivi şi speranţa, iar armele vor înceta să mai fie folosite. Oamenii nu se vor mai exprima prin arme, ci prin dialog.

■ Cum vă explicaţi situaţia, situaţia actuală, aceea de a avea două guverne ?

■ Este, din păcate, o anomalie, rezultat al acestei prezenţe străine pe teritoriul nostru. Poporul libanez, care se află sub dominaţie străină, nu poate să-şi exprime poziţia decît deviat, prin intermediul ocupanţilor. Dv. ştiţi foarte bine acest lucru pentru că aţi cunoscut o astfel de perioadă de ocupaţie şi puteţi să înţelegeţi foarte bine poporul libanez pentru că aţi trecut prin situaţii de acest fel. Acum sînteţi liberi, puteţi să vă exprimaţi. Din nefericire, noi nu sîntem încă liberi pentru a ne exprima. Dv. aţi cunoscut perioada de ocupaţie, aţi cunoscut perioada de emancipare. Deci, puteţi să faceţi diferenţa.

■ V-aţi referit la Naţiunile Unite. Mai exact cum vedeţi rolul O.N.U. în problema libaneză ?

■ În ce priveşte rolul secretarului general al O.N.U., acesta este un rol politic. El trebuie să trimită o misiune de constatare la faţa locului. O.N.U. trebuie să servească drept forum pentru amorsarea dialogului naţional şi a dialogului regional în favoarea Libanului. O.N.U. are şi un rol militar, prin intermediul UNIFIL trebuind să asigure forţele interimare în perioada în care forţele oficiale militare libaneze se restructurează. UNIFIL poate asigura, în vacuumul creat, puterea militară.

■ Ce rol ar putea juca, acum, Parlamentul în Liban ?

■ Această problemă depăşeşte posibilităţile poporului libanez. Nu este esenţial, acum, dacă există sau nu Parlament. Desigur, structurile parlamentare sînt indispensabile, dar acum nu se pune această problemă, pentru că, atît timp cît ţara se află sub ocupaţie, Parlamentul nu se poate exprima. Această problemă devine marginală, în raport cu celelalte care o covîrşesc.

■ Să nu ne depărtăm, totuşi, de perioada care s-a scurs din septembrie 1988. Cum o puteţi caracteriza ?

■ Din nefericire, a avut loc o prăbuşire totală. Este o situaţie teribilă şi trebuie căutată posibilitatea de a păstra, cel puţin, această legitimitate, de a apăra acest spirit, de a apăra coeziunea Libanului, de a nu se recurge la arme, la limbajul armelor, de a menţine dialogul, relaţiile intercomunitare, relaţiile politice. Era, cîndva, un singur preşedinte, un singur prim-ministru, un singur

comandant șef al armatei, se transmiteau instrucțiuni unice pentru un ambasador unic, reprezentant al întregului Liban. Din păcate, după ce am plecat, a dispărut acest centru de gravitate. Ceea ce este lamentabil. Un lucru foarte important, cînd eram eu încă acolo, era dialogul între Liban și Siria – foarte serios, foarte conștient și foarte sincer ; acționăm împreună cu Siria pentru a ajunge la un consens. Și chiar și cu Israelul am încercat, mult timp, să găsim un „modus vivendi" pentru sudul țării. Din păcate, după ce am plecat, nu a mai avut loc nici un fel de astfel de dialog. Dialogul care a urmat nu a mai fost purtat în mod liber, nu a mai fost un dialog de structură, ci unul artificial. Aceasta este o dramă. Și toate au dus la drama și catastrofa la care asistăm, acum, în Liban.

■ **Cunoașteți atît de bine situația din țară. Ce vă așteptați să se întîmple în viitorul foarte apropiat, în următoarele zile ?**

■ Acum trebuie reluat dialogul, trebuie reluat pe o bază nouă. Nu trebuie să fie un dialog impus și nu trebuie să se impună nimic poporului libanez. Problema esențială, absolut esențială, o constituie soluționarea prezenței străine pe teritoriul Libanului. Dacă nu se rezolvă această problemă, nici pentru celelalte nu există o soluție. Este foarte important că șefii statelor arabe își manifestă preocuparea față de Liban și se ocupă de Liban. Acordul lor reprezintă primii pași importanți, foarte pozitivi. Dar nu se va realiza nimic atîta timp cît o armată străină ocupă teritoriul țării și libanezii înșiși nu se pot exprima în mod liber. În Liban sînt două armate străine de ocupație. Deci, aceasta este problema. Încerc să explic aceasta și să pledez pentru adoptarea unui curs pozitiv în Liban. Am avut o discuție în care am încercat să explic acest lucru foarte amical, foarte deschis și foarte sincer președintelui Gorbaciov. I-am spus că perestroika nu îi mai aparține, nu mai aparține doar Uniunii Sovietice, ci întregii lumi, aparține păcii. Perestroika trebuie aplicată și în Liban. Îl asigurăm că sîntem hotărîți să o facem în cadrul creat în urma retragerii forțelor străine din țară. Trebuie ca Uniunea Sovietică să ne ajute să evacuăm forțele străine din țară. Uniunea Sovietică a adoptat o poziție pozitivă față de acordurile de la Taif. Sîntem impresionați de atitudinea Uniunii Sovietice – o atitudine sănătoasă, corectă. Poziția noastră este clară, netă și precisă în această chestiune. De aceea, i-am explicat președintelui Gorbaciov că nici un acord nu poate fi aplicat atîta timp cît în țară se mai află o armată străină. De aceea, toți trebuie să acționăm pentru a determina evacuarea acestor forțe. Știu că nu se poate apăsa pe un buton, ca aceste trupe să se retragă mîine. Trebuie elaborat un mecanism pentru retragerea trupelor străine.

■ **Dumneavoastră concepeți problema libaneză ca parte a problemei Orientului Mijlociu ?**

■ Sigur. S-a depus mult efort pentru planul Baker, iar Arafat a acceptat rezoluția 242 a Adunării Generale a O.N.U. prin care recunoaște dreptul la existență al statului Israel. Faptul că O.E.P., Arafat și organizația sa recunosc acest lucru este foarte important. Acum, în Israel poate să vină un guvern care să pună la punct structura de negocieri. Dar rămîn – dacă nu neapărat sceptic – cel puțin ezitant cu privire la reușita acestor negocieri, pentru că palestinienii și israelienii sînt situați pe poziții foarte îndepărtate în legătură cu chestiunile de principiu și rămîn divizați asupra acestei probleme.

Dar încercarea lor de a realiza un mecanism de negocieri este foarte importantă. Așteptăm cu speranță ca acest mecanism să funcționeze ; nu importă pe baza căruia dintre planuri – fie planul Baker, fie planul Shamir, fie planul Peres, fie ale lui Arafat sau Mubarak, nu contează ; oricum, trebuie să fie instituită o structură de negocieri.

■ **Ajunși la sfîrșitul convorbirii, mi-ați îngădui să vă întreb dacă pot afla ceva despre viitorul politic al fostului președinte al Libanului ?**

■ Personal, mă știu angajat cu totul în serviciul țării mele. Am fost angajat în calitatea mea de președinte și rămîn angajat și în continuare, după președinție. Trecutul, prezentul și viitorul meu sînt, în întregime, dedicate slujirii intereselor Libanului și realizării păcii în țară.

Îi mulțumesc, desigur, cu gîndul la cititorii rîndurilor ce se vor alinia în zimții plumbului tipografic. Îi mulțumesc și îi promit ca textul, odată apărut, să ia drumul adresei sale, pe care mi-a lăsat-o notată pe fața catifelată a unei cărți de vizită.

N. B. Dinică

Riscuri est-europene

Într-un raport al C.I.A., citat de agenția „Associated Press", se apreciază că democrațiile în curs de afirmare în țările Europei răsăritene se vor confrunta cu probleme economice copleșitoare, ce vor obliga cetățenii să accepte ani de inflație acută și penurii de bunuri de consum.

Raportul, dat publicității de membrii Comitetului Economic Mixt al Congresului S.U.A., estimează că aceste țări vor trebui să îndure mari dificultăți financiare în încercarea lor de a trece de la economiile centralizate la sisteme economice orientate spre piață. Dacă est-europenii devin neliniștiți datorită condițiilor spartane impuse lor, noile guverne ar putea să se confrunte cu o instabilitate. „În măsura în care aplicarea agresivă a politicilor de austeritate este însoțită de penurii de bunuri de consum, va exista riscul protestului public, ce poate împiedica reforma și redresarea economică" — sînt de părere analiștii raportului. Ei nu știu, însă, cît timp va dura această situație deprimantă.

„Cu toate că numeroși est-europeni au dat dovadă de curaj și îndrăzneală impresionante în promovarea reformelor, îmbunătățirea și creșterea substanțială a nivelelor de trai în regiune vor necesita un număr de ani" — consideră autorii raportului, adăugînd că noile democrații au demarat cu grele moșteniri. Dificultățile lor se leagă de „o creștere lentă sau stagnantă, scăderea productivității, industrii grele învechite și mari consumatoare de energie, datorii externe, împovărătoare, produse de calitate inferioară și exporturi necompetitive, grave probleme de mediu și infrastructuri ce se deteriorează — pentru a menționa doar cîteva".

O mare dificultate va fi șomajul acut în țările în care angajarea deplină a forței de muncă a fost o problemă curentă. În schimb, restructurarea industriilor lor va genera șomaj.

Europa răsăriteană va fi confruntată și cu alte probleme. De pildă, marea povară a datoriilor și perspectivele sumbre de creștere a veniturilor din exporturi vor face dificile achitarea acestora și modernizarea economiilor țărilor din regiune. În plus, ele vor trebui să-și stabilească modalitatea de repartiție a bogăției. Lupta în jurul problemei privatizării ar putea fi acută, muncitorii cerînd să devină proprietarii fabricilor.

Cheia stabilității o constituie măsura în care publicul este dispus să tolereze privațiunile, în schimbul libertăților politice nou dobîndite — se apreciază în raport. „Toleranța publicului la o austeritate prelungită va fi cheia succesului reformelor, dar ea rămîne, în mare măsură, netestată chiar în Polonia".

Statele occidentale vor juca un rol important în consolidarea noilor democrații, acordîndu-le ajutor financiar prin investiții particulare întreprinderile mixte fiind considerate de însemnătate crucială în această privință Cu toate că guvernele occidentale par dornice să ajute Europa răsăriteană dezvoltarea lor economică pe termen lung va depinde de afluxul investițiilor particulare în regiune Creditele bancare pentru țările est-europene încep deja să se epuizeze — se spune în raport

STOP CADRU

După ce a condamnat ferm „actele barbare, rușinoase, care lezează conștiința umană", comise în ultimele zile, în Franța, împotriva cimitirelor evreiești, președintele François Mitterrand și soția sa, Danielle, au plecat într-o vizită de trei zile în Polinezia Franceză. În imaginea noastră apar însoțiți de o tahitiană la Point Venus din Tahiti. După întoarcerea, la 19 mai, la Paris, președintele Franței va întreprinde o altă vizită : el este așteptat, la 25 mai, la Moscova

serial

„O eroare fatală"

Tragedia de la Katyn (V)

MĂRTURII. Vom continua să redăm interviul pe care contele Jozef Czapski l-a acordat, în 1981, revistei „Historia magazine". Azi în vîrstă de 94 de ani, el trăieşte în afara Poloniei, iar, în urmă cu cîtva timp, şi-a publicat un volum de memorii („Terre inhumaine" — Pămînt inuman, Editions „L'Age d'homme", Lausanne — Elveţia) bine apreciat de istorici, ca şi de publicul larg, cu detalii numeroase privind prizonieratul său în U.R.S.S., acţiunile vizînd descoperirea camarazilor săi ofiţeri aflaţi în aceeaşi situaţie cu el în diverse lagăre, luptele eroice purtate, apoi, de armata poloneză, refăcută pe sol sovietic şi comandată de generalul Wladyslaw Anders în Orientul Apropiat şi în Italia, îndeosebi în faimoasa bătălie de la Monte Cassino. Aceasta, întrucît, în . evoluţia evenimentelor, după atacarea, mai mult sau mai puţin neaşteptată a U.R.S.S., la 22 iunie 1941, de către trupele hitleriste, din „prizonieri indezirabili", militarii polonezi — şi, întîi de toate, ofiţerii — au devenit, brusc, „aliaţi utili". Schimbarea la faţă nu mai ţinea seama de probleme de ideologie sau de alte considerente.

Dar să revenim la interviul amintit. După ce contele Jozef Czapski a răspuns unei întrebări privind eventualele sale contacte cu mai marii peste gulagurile sovietice şi tratamentul rece, dacă nu indiferent, la care a fost supus din partea acestora, el a fost chestionat dacă nu s-a implicat în evocarea mai multor ipoteze privind dispariţia camarazilor săi.

A răspuns : „Bineînţeles, existau mai multe ipoteze şi rapoarte contradictorii pe care le primeam. Ne gîndeam că, probabil, ei fuseseră deportaţi în Siberia, mai cu seamă în regiunea Kolîma, unde condiţiile de detenţie erau deosebit de atroce. Am primit mărturii asupra prezenţei prizonierilor polonezi în acest infern. Mai credeam, de asemenea, că s-ar putea afla în lagărele de pe insula Franz-Iozef sau pe insulele Novaia Zemlia. Am primit un raport care spunea că ar fi putut fi îmbarcaţi la bordul unor mari şalande şi înecaţi în Marea Albă..."

„N-aţi primit niciodată răspuns oficial, în ce-i priveşte ?"

„Nu. M-am dus la Moscova spre a obţine o întrevedere cu Beria sau Merkulov, demnitarii cei mai înalţi ai NKVD (primul era şeful, iar al doilea adjunctul lui, n.n.). Am fost convocat de generalul Reichmann, al cincilea din ierarhia NKVD, care m-a primit foarte rece. Ancheta mea se împotmolea în neant..."

„Aţi aflat, totuşi, un punct foarte important".

„Da. Mi s-a relatat o conversaţie care avusese loc, în octombrie 1940, între mai mulţi ofiţeri de stat major prizonieri, între care colonelul Berling (ulterior, acesta va fi acceptat — sau determinat — să colaboreze cu Armata Roşie ; nu se va alătura armatei Anders, rămînînd pe sol sovietic şi alcătuind o altă armată poloneză — o divizie —, ce va lua numele eroului naţional polonez Tadeus Kosciuszko şi se va lupta pe frontul estic, n.n.) şi Beria şi Merkulov. Atunci, se discuta deja despre crearea unei armate poloneze destinate să lupte împotriva nemţilor. Berling s-a declarat gata să meargă pe această cale, cu condiţia ca toţi polonezii prizonieri să poată fi încorporaţi în această armată, fără să se ţină seama de opţiunile lor politice. El făcea aluzie la excelentele cadre pe care le-ar fi reprezentat, pentru această armată, ofiţerii din lagărele Starobielsk şi Kozielsk. Atunci, Merkulov a lăsat să-i scape o frază semnificativă : «Nu, nu aceştia. În ce-i priveşte, am comis faţă de ei o mare greşeală». Această informaţie i-am raportat-o generalului Anders, care mi-a răspuns : «Ştiţi, îi consider pe toţi drept camarazi, prieteni pe care i-am pierdut într-o bătălie»".

Manifest clandestin polonez din timpul războiului — „Linia Curzon este cea a celei de a treia împărţiri a Poloniei" Lordul Curzon (secretar de stat la afaceri externe) propusese, în 1919, frontiera orientală a Poloniei, neacceptată de sovietici şi fixată ulterior (prin Tratatul de la Riga, 1921) la o distanţă de 150—200 km est de „linia Curzon"

„Nu aveaţi prea multe speranţe în acel moment ?"

„Nu, şi descoperirea coşmarului de la Katyn, în aprilie 1943, n-a fost o surpriză, ci teribila confirmare a ceea ce noi ştiam deja. La Katyn au murit ofiţerii din lagărul Kozielsk, dar n-am ştiut niciodată nimic despre soarta prizonierilor din celelalte două lagăre..."

„În ce condiţii s-a organizat armata generalului Anders ?"

„În condiţii foarte dificile. Eram cazaţi în cabane de vară şi a trebuit să suportăm temperaturi de minus 30—35°C. Armata noastră se mărea de la o zi la alta. Părinţii ne trimiteau fiii lor, rugîndu-ne să-i luăm cu noi ca să-i salvăm. Mulţi dintre soldaţii noştri erau bolnavi şi condiţiile au fost de asemenea manieră, că nu puteam să stîrpim, cu adevărat, aceste epidemii. Bineînţeles, nu primeam decît puţin material de la sovietici şi deloc arme. Generalul Anders şi-a dat repede seama că Stalin voia să facă din noi carne de tun, fantoşe la ordinele lui. El a făcut totul pentru ca noi să putem părăsi teritoriul sovietic. În primăvara lui 1942, un prim contingent a reuşit să părăsească U.R.S.S. şi, în iulie 1942, cu forţa tenacităţii sale, Anders a obţinut, în sfîrşit, autorizaţia de a evacua armata sa spre Orientul Mijlociu, luînd cu el familiile soldaţilor săi. Această plecare din U.R.S.S. a fost, pentru noi, o fericire extraordinară. Generalul Anders a acţionat împotriva opiniei lui Sikorski (şeful guvernului polonez în exil, la Londra, n.n.), care voia ca noi să ne luptăm cu sovieticii ; de fapt, noi pierdusem, acolo, orice speranţă de colaborare valabilă cu armata sovietică".

„Care era rolul dv. în acel moment ?"

„Generalul Anders mă numise în fruntea serviciului de propagandă. Eram desemnat să public un ziar, «Vulturul alb», destinat să menţină moralul trupelor noastre, să redacteze comunicate cotidiene, să difuzeze broşuri culturale etc. Voiam, astfel, să dăm soldaţilor să «mănînce» şi cultură, nu numai pîine. Armata noastră a trecut în Iran, apoi în Irak. Civilii care ne însoţeau au plecat spre Indii sau Africa de Sud. După război, au putut ajunge, de acolo, în Marea Britanie. Am continuat spre Palestina, Egipt, apoi am debarcat în Italia, lîngă Tarente. Am rămas la postul meu, pînă după bătălia de la Monte Cassino. În acel moment, generalul Anders mi-a cerut să merg la Paris să pledez cauza Poloniei. Era momentul insurecţiei de la Varşovia (care fusese declanşată sub comanda amintitei Armia Krajowa, la 1 august 1944, ora 17) şi capitala noastră agoniza sub bombe, în timp ce sovieticii se încălzeau la soare, aşteptînd ca totul să se termine. Am scris o scrisoare deschisă lui Jacques Maritan şi lui François Mauriac, cerîndu-le să lanseze un strigăt (de alarmă, n.n.). Un singur om a făcut-o : George Bernanos. Ştiţi, era o perioadă teribilă, dar, pentru francezi, ceea ce se petrecea în Polonia era deja departe..."

„Credeţi că, dacă generalul Sikorski ar fi trăit, lucrurile s-ar fi petrecut altfel ?" *(Fără a anticipa, spre a lămuri sensul întrebării, precizăm că generalul Sikorski a murit în iulie 1943, în Gibraltar, în condiţii misterioase).*

„Era un om eminent şi avea grele responsabilităţi. Îi ceream să solicite cît mai mult aliaţilor, dar nu ne dădeam seama că era neputincios. La Teheran, noi, fusesem deja vînduţi".

Terminîndu-se aici interviul cu Jozef Czapski, să notăm că există unele fapte pe care el le anticipează şi asupra cărora n-am intervenit cu lămuriri în paranteză, spre a nu le minimaliza, explicîndu-le sumar — şi de ce nu ? — spre a menţine interesul cititorului. Oricum, în ce priveşte referirea la Teheran, trebuie, totuşi, precizat că Jozef Czapski are în vedere întîlnirea (28 noiembrie — 1 decembrie 1943) pe care au avut-o, în capitala iraniană, I.V. Stalin, F.D. Roosevelt şi W. Churchill,

Un grup de prizonieri polonezi

prilej cu care s-au pus la punct detalii ale colaborării forțelor aliate împotriva fascismului. Au fost decizii anunțate opiniei publice, precum 1) deschiderea celui de-al doilea front în Europa, ca modalitate principală de terminare a conflagrației ; 2) problema frontierelor poloneze : W. Churchill, care se înțelesese, în prealabil, cu I.V. Stalin, propunea ca teritoriul Poloniei să fie cuprins între Oder și așanumita linie Curzon, cu eventuale mici modificări în funcție de situația demografică. Cu acest prilej, guvernul sovietic revendică porturile Königsberg și Klaipeda (Memel) etc. (cf. Leonida Loghin în vol. amintit).

Este clar că au fost tranzacții care pavau drumul spre acordurile de la Ialta. Între acestea, după opinia lui Jozef Czapski se află și cele care au tratat problema poloneză cu toate implicațiile ei : guvernul în exil la Londra, armata populară (Armia Krajowa), care intrase în acțiune împotriva ocupantului, rezistența populației, cei peste 200 000 prizonieri care fuseseră în U.R.S.S., precum și rolul lor în bătălia antifascistă.

Înainte de a reveni la problema Katynului, să deschidem o scurtă paranteză, de natură să sublinieze faptul că, și în țara noastră, încă din anul 1943, au existat preocupări de a semnala adevărata față și implicațiile tragediei ofițerilor polonezi făcuți prizonieri de Armata Roșie. Astfel, la 5 iulie 1943, deci la trei luni de la anunțarea oficială a descoperirii osuarelor din pădurea Katyn, Ministerului Propagandei Naționale al României i se semnala, de către generalul Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat Major al Armatei române, că, „în ultimul timp, presa civilă... publică din ce în ce mai puține articole de contrapropagandă, prin care să se combată propaganda defetistă bolșevică făcută prin posturile de radiodifuziune ; de asemenea, se publică foarte puține articole de contrapropagandă referitoare la temeliile luptei noastre în Răsărit. Cum aceste ziare sînt trimise trupelor de pe front, ostașii sînt rău impresionați de faptul că în țară se vorbește foarte puțin, sau deloc, de lupta noastră contra comunismului". Aducînd la lumină aceste lucruri, publicistul Mihai Pelin semnalează că, „din 75 articole trimise Direcției Presei (din Ministerul Propagandei Naționale, n.n.) de secția de propagandă din Marele Stat Major, numai 24 au fost publicate". Între cele care n-au intrat în vederea ziarelor, lucru cel puțin ciudat, se află și articolul avînd titlul „Păduricea din Katyn"...

În ce privește misterul care înconjura, încă din 1941, soarta militarilor polonezi prizonieri în Uniunea Sovietică, sovieticii Iuri Zaria, candidat în științe militare, și Valentina Parsadanova, doctor în istorie, arătau, în revista moscovită „Novoe Vremea", că, „de la sfîrșitul anului 1939, echipe de judecători de instrucție, veniți de la Moscova, au început să lucreze direct în lagăre. Ele formau dosare asupra prizonierilor pe care le supuneau spre examinare Consiliului special de pe lîngă NKVD".

După cîte se pare, în martie 1940, în „înaltele sfere" sovietice se dezbătuse problema existenței ulterioare a lagărelor, iar documentele menționează că internații aflați în Donbas și bazinul Krivoi Rog au fost expediați în nordul sovietic și în vest, spre frontiere, spre a fi folosiți la construcția unor obiective militare și a drumurilor. Acolo erau utilizați cei ale căror cereri de eliberare din lagăre „proclamau atașamentul lor la socialism și dorința de a servi noua patrie spre a-și acoperi vorbele prin fapte. Tot acolo era trimis personalul medical spre a fi utilizat în conformitate cu profesia sa.

Cum arătam cu un alt prilej, și ofițerii internați au fost mutați : din Kozielsk, primul convoi pleca la 3 aprilie 1940 ; al doilea — trei zile mai tîrziu, din Starobielsk, la 5 aprilie, comisarul acestui lagăr știa că grupurile mergeau spre... Harkov. Cel de la Kozielsk a anunțat că prizonierii știau că erau duși la Smolensk (lucru dovedit de inscripțiile făcute de polonezi pe vagoane). Instructorul politic Fedorov, un ofițer sovietic ce însoțea convoiul, a fost pedepsit, întrucît le spusese prizonierilor adevărul : erau duși la Smolensk. În schimb, despre cei din Ostașkov nu s-au găsit documente privind desfășurarea și direcția evacuării prizonierilor. Se știe — susține Valentina Parsadanova — că 6787 bărbați au fost evacuați, iar 112 au rămas pe loc. (Din Kozielsk — 4404 expediați și 205 reținuți din Starobielsk — 3896 și, respectiv, 78). În total, din cele trei lagăre au fost expediați, în 1940, în alte părți, 14.587 bărbați. O altă precizare foarte importantă în evoluția cercetărilor ; nu s-au găsit nici un fel de ordine privind expedierea și lichidarea prizonierilor din aceste trei lagăre. În consecință, s-a emis ipoteza — îndreptățită și de alte cazuri similare —, potrivit căreia s-au dat ordine verbale. „Este posibil ca ofițerii să fi fost executați ca «dușmani de clasă», prin verdicte date de Consiliul special al NKVD" (V. Parsadanova). În aceeași ordine de idei, Iuri Zaria susține că „totul se efectua în secret. Cu o lună înaintea expedierii deținuților din lagăre, s-au dat ordine privind : interceptarea scrisorilor primite sau trimise de prizonierii de război, înăsprirea regimului interior și întărirea pazei. Către finele lui iunie 1940, în cele trei lagăre, evacuarea prizonierilor se terminase. După această perioadă nici unul dintre ei nu mai este menționat nici în rapoartele statistice, nici în listele de nume".

De ce ? Aceasta e întrebarea. Revenim la mărturiile lui Jozef Czapski :

„În lagărul Starobielsk, în ziua evacuării — 5 aprilie 1940 — erau, în total, 3920 bărbați. Dintre toți acești prizonieri de război, 70 au scăpat : sînt unul dintre ei. Alții au dispărut fără a lăsa urme, în pofida tentativelor repetate și insistente întreprinse spre a afla locul unde se găseau...

Am plecat din Starobielsk, la 12 mai, cu un grup de alți 16. Pe plafoanele și pereții vagoanelor erau inscripții de dată recentă : «Trebuie să coborîm în împrejurimi, la Smolensk», «Sîntem trimiși la Smolensk»... La capătul unui lung traseu, via Harkov și Tula, am ajuns la Smolensk. Am fost plasați într-un lagăr situat într-o mare pădure. Se numea Pavlișțev Bor și era înconjurat de arbori magnifici. Aici, am întîlnit 200 de camarazi din Kozielsk, 120 din Ostașkov și 63 din Starobielsk. Aceștia din urmă au fost evacuați la 25 aprilie, separat de restul convoiului. Li s-a dat ordinul strict de a se ține de-o parte de alții, căci trebuiau evacuați în condiții speciale. Acest grup de 63 plus al nostru, de 16 și circa zece ofițeri evacuați în iarnă, era tot ce rămăsese din cei 4000 prizonieri de la Starobielsk.

În lagărul Pavlișțev Bor eram circa 400. După cîteva săptămîni am fost duși la Griazovet, lîngă Vologda, și ținuți pînă în septembrie 1941. Aveam dreptul de a scrie o dată pe lună familiilor noastre. Din conținutul scrisorilor am înțeles că, după vara lui 1940, eram singurii prizonieri din cele trei lagăre de la care existau știri în țară, după aprilie 1940.

După încheierea acordului polono-sovietic, în iulie 1941, și după «amnistia» din luna august, a fost anunțată formarea unei armate poloneze pe teritoriul U.R.S.S. Noi ne-am oferit, toți, să facem parte din ea. Am ghicit, încă de atunci, că beneficiam de o soartă privilegiată. Din acel moment am compus, din memorie, o listă de nume. Era prima listă cu cei internați la Starobielsk, Kozielsk și Ostașkov. Ea cuprindea 10 000 nume...

Armata poloneză a început să se constituie în septembrie 1941, la Taliștșevo. Pe atunci, guvernul sovietic eliberase toți polonezii, chiar și pe cei care fuseseră condamnați la moarte ; au sosit din regiunile cele mai îndepărtate ale Rusiei, și chiar din Kolîma, de unde, în general, nimeni nu mai spera să revină. Toți ofițerii și soldații din miile de lagăre răspîndite în întreaga Rusie, de la Cercul Polar pînă în Kamciatka, cei ce nu muriseră încă de foame și frig, au constituit cadrele armatei poloneze. Erau, de asemenea, polonezi din noile lagăre Kozielsk-2, Starobielsk-2. De îndată ce s-a abordat problema organizării armatei, generalul Anders s-a adresat guvernului sovietic, cerîndu-i să-l informeze asupra prizonierilor care nu fuseseră găsiți, dar n-a primit, ca răspuns, decît promisiuni amabile, echivoce și vagi..."

Am reprodus din amintirile lui Czapski, întregind, astfel, cele afirmate de el în interviul prezentat anterior, spre a reveni la răspunsul plin de încărcătură privind „grava greșeală" comisă față de prizonierii polonezi, răspuns care i s-a dat și colonelului (ulterior generalul) Berling de către Beria. **(Va urma)**

Dumitru Constantin

serial

Arhipelagul Gulag 19

Aleksandr Soljeniţîn

Corăbiile Arhipelagului

Şi, desigur, nu pentru a-l chinui pe deţinut, după scrumbia aceea nu i se dă nici apă fiartă (asta niciodată), nici apă chioară. Trebuie înţeles că efectivul escortei este limitat : unii fac de gardă pe coridor, alţii la scări, coboară în gări şi se uită sub vagon, urcă pe el să vadă dacă nu cumva a apărut pe undeva vreo gaură, alţii curăţă armele, ba mai trebuie să facă şi învăţămînt politic, să studieze regulamentele... Iar schimbul trei doarme, la opt ore de somn au drept prin lege, războiul s-a terminat. Apoi, să cari apă cu găleţile e cam departe şi cam înjositor : adică de ce ar trebui ostaşul sovietic să care, ca un măgar, apă pentru duşmanii poporului ? Cîteodată, pentru triaj, vagonul e lăsat cîte o jumătate de zi mai departe de gară, mai la fereală, aşa că nu-ţi ajunge apa nici pentru propria bucătărie de campanie. Există, e drept, şi o soluţie : să iei apă din tenderul locomotivei : galbenă, tulbure, cu urme de unsoare, deţinuţii o beau fără moşturi, aşa cum e, n-are nimic, în compartimente n-o văd prea bine — fereastră nu, bec — nu, numai lumina strecurată a coridorului. Şi apoi, e tevatură mare cu împărţitul apei, deţinuţii nu au căni. Dacă cumva au avut, li s-au luat, aşa că trebuie să-i adapi pe toţi din cele două aflate în dotarea vagonului, să stai mult şi bine lîngă ei pînă se satură (Ba se mai şi ceartă, cică mai întîi să bea cei sănătoşi, apoi tuberculoşii, apoi sifiliticii. De parcă în compartimentul de alături nu ar începe totul de la capăt : întîi cei sănătoşi...).

Şi asta nu ar fi nimic, le-ar fi cărat escorta şi apa şi i-ar fi adăpat, dacă porcii dracului nu s-ar lăcomi şi nu s-ar cere apoi la privată. Rezultă în felul următor : nu le dai o zi apă, nu se cer nici la privată. Dacă-i adapi o singură dată pe zi — o singură dată se cer ; dacă ţi-e milă de ei şi le dai de două ori — de două ori te poartă. Mai bine nu-i adapi — şi ducă-se naibii.

Nu că ţi-ar părea rău de privată, dar dusul şi adusul deţinuţilor este o operaţie de răspundere, chiar de luptă. Un fruntaş şi doi soldaţi sînt scoşi din dispozitiv pentru o groază de vreme. Se pun două santinele — una la uşa toaletei, a doua în coridor — pe partea opusă (ca să nu se repeadă într-acolo), iar fruntaşul trebuie să tot deschidă şi să închidă uşa compartimentului, ba pentru cel întors, ba pentru cel abia pornit. Regulamentul nu-ţi dă voie să-i scoţi decît pe rînd, cîte unul, ca să nu se repeadă la santinele şi să înceapă răzmeriţa. Uneori, cel scos la privată ţine în fierbere alţi treizeci de deţinuţi, în compartimentul lui şi o sută douăzeci, în tot vagonul, băsca pe soldaţii din escortă. Aşa că fruntaşul şi soldatul îl tot zoresc, pe drum el se grăbeşte, se împiedică, fistichi, de parcă ar sta să jefuiască statul de ochiul acela de closet. În 1949, într-un stolîpin de pe ruta Moscova-Kuibîşev, un neamţ, invalid de un picior, pe nume Schultz, familiarizat deja cu înjurăturile ruseşti, a ţopăit într-un picior pînă la WC şi înapoi, în timp ce escorta se prăpădea de rîs, îmboldindu-l să sară mai repede. La un moment dat, pe coridor, împins de soldat, Schultz a căzut. Neizbutind să se ridice sub loviturile lui, neamţul s-a strecurat tîrîş în closetul murdar. Escorta hohotea. (Asta se cheamă, pare-se, „cultul personalităţii lui Stalin"?)

Pentru ca în secundele petrecute în closet deţinutul să nu evadeze, precum şi pentru accelerarea circulaţiei, uşa WC-ului nu se închide. Supraveghind defecarea, santinela zoreşte. „Dă-i bătaie. Gata, ţi-o fi ajungînd, ce naiba !" Uneori, de la bun început, ordin : numai treabă mică ! — caz în care nu ai nici o şansă să te uşurezi şi altfel. Cît despre spălatul mîinilor, nici vorbă. Apa din rezervor oricum nu ar ajunge, iar timpul nici atîta. Dacă deţinutul îndrăzneşte să atingă robinetul, santinela răcneşte din culoar : „Nu pune mîna ! Ieşi afară !" (Dacă vreunul are în boccea vreo bucăţică de săpun, sau un prosop, nici nu le scoate de jenă). Closetul este murdar de nu se mai poate. „Mişcă ! Mişcă !" — şi, luînd pe tălpile încălţărilor mizeria udă, deţinutul se înghesuie în compartiment, căţărîndu-se peste mîinile şi umerii oamenilor, iar apoi încălţările sale murdare vor atîrna, picurînd.

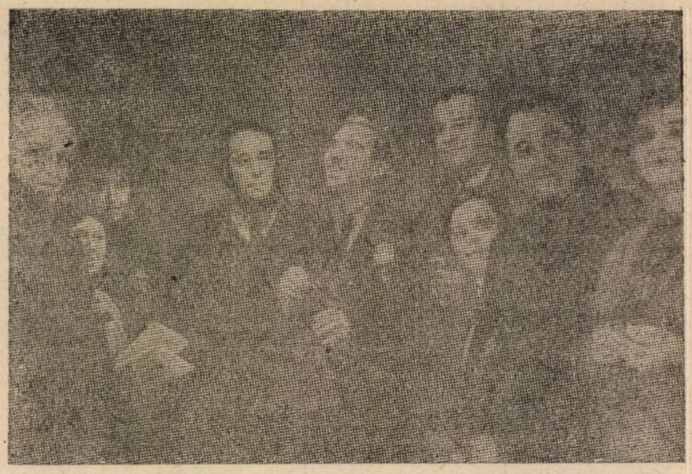

Aleksandr Soljeniţîn în mijlocul unor actori moscoviţi

Nici cînd sînt duse la closet femeile, regulamentul nu permite închiderea uşii, dar nu orice soldat va insista asupra acestui lucru şi unii mai închid ochii : „Fie, trage uşa !" (După întrebuinţare, una din femei trebuie să spele closetul, aşa că stai mult şi bine lîngă ea, să nu fugă).

Ei bine, chiar în acest ritm accelerat, pentru a duce la closet o sute douăzeci de oameni îţi trebuie peste două ore, mai bine de o pătrime din cartul celor trei santinele. Şi tot nu-s mulţumiţi ! Şi, peste vreo jumătate de ceas, vreun moşulet ramolit începe să se vaiete din nou şi iar se cere, şi, bineînţeles, nu e scos, drept care face pe el în compartiment. Altă tevatură pentru santinelă : să-l oblige să strîngă totul cu mîinile şi să arunce mizeria afară.

Aşa că mai rar pe la WC. Ceea ce înseamnă apă mai puţină. Şi mîncare mai puţină. Ca să nu mai strice aerul, că oricum atmosfera e irespirabilă.

Cît mai puţină apă. Iar scrumbia să fie dată. A nu le da apă e o măsură raţională, a nu le da scrumbia e o încălcare a regulamentului.

Nimeni, nimeni nu şi-a pus în gînd să ne chinuie ! Acţiunile escortei sînt întru totul chibzuite. Dar, precum creştinii din vechime, sîntem ţinuţi în cuşti şi pe limbile noastre rănite se presară sare.

Escortele nu pot fi suspectate că-i amestecă dinadins pe deţinuţii condamnaţi potrivit articolului 58 cu cei de drept comun (cîteodată, însă, o fac). Pur şi simplu, sînt peste măsură de mulţi, vagoanele şi compartimentele puţine, timpul strict limitat, cînd să-i mai sortezi ? Unul din cele patru compartimente e rezervat pentru femei, pentru celelalte trei, dacă-s împărţite, criteriul e staţia de destinaţie, ca să meargă mai repede descărcarea.

Şi oare de aceea a fost Christos răstignit între tîlhari pentru că Pilat voia să-l umilească ? Era ziua răstignirilor, Golgota era una singură, timp puţin, şi pus a fost între nelegiuiţi !

Laolaltă cu criminalii

Mă cuprinde spaima numai la gîndul că ar fi trebuit să împărtăşesc soarta deţinuţilor de rînd... Escorta şi ofiţerii de la etape s-au purtat cu mine şi cu tovarăşii mei cu destulă amabilitate prevenitoare... Fiind deţinut politic, am călătorit spre ocnă în condiţii de relativ confort, am fost ţinut separat de deţinuţii de drept comun la etape, am mers cu căruţa pe care erau aşezate şi bagajele...

P.F. Iakubovici, în cartea sa, reeditată de curînd, descrie situaţia deţinuţilor politici din ultimul deceniu al secolului trecut. Aflăm că deţinuţii aveau cameră separată pe şleapuri, iar pe punte un spaţiu special pentru plimbare. (În „Învierea" lui Lev Tolstoi, prinţul Nehliudov poate lua fără greutate contact cu deţinuţii politici.) Şi numai pentru că, pe o listă, în dreptul numelui Iakubovici, fusese „omis cuvîntul magic «politic» (textual), la Ust-Kar... inspectorul ocnei îl întîmpină ca pe un deţinut oarecare, de drept comun, vorbindu-i grosolan, provocator şi obraznic". Situaţie care, de altfel, se lămureşte în chip cît se poate de fericit.

Ce timpuri neverosimile ! A-i confunda pe politici cu cei de drept comun era aproape o crimă ! Deţinuţii de drept comun erau goniţi pe trotuare, în rînd, politicii puteau călători în trăsură (Olminski, 1899). Politicii nu erau hrăniţi de la cazanul comun, li se dădeau bani pentru hrană şi li se aducea mîncarea de la popotă. Bolşevicul Olimski a refuzat să primească pînă şi raţia de spital — i s-a părut prea proastă. Un gradat de la Butîrki îi cere lui Olminski scuze, pentru că temnicerul îndrăznise

să-l tutuiască (vedeți, la noi vin rar politici și temnicerul nu știe...).

La Butîrki vin rar politici !... Ce-i asta ? Visăm ? Atunci unde naiba erau ? Căci Lubianka și Lefortovo cu atît mai mult nu existau încă !...

Radișcev fusese scos la etapă în cătușe și, pentru că era prea frig, aruncaseră pe el „o șubă grosolană", luată de la un paznic. Drept care, Ecaterina a dat numaidecît dispoziție să fie scoase cătușele politicilor și să fie asigurați cu toate cele necesare pentru drum. Dar Anna Skripnikova a fost etapizată, în noiembrie 1927, din Butîrki la Solovki, într-o rochie de vară și cu o pălărie de paie pe cap (fusese arestată vara, odaia ei era sigilată și nimeni nu i-a permis să-și ia lucruri de iarnă).

A face distincție între deținuții de drept comun și cei politici înseamnă a-i respecta pe aceștia din urmă ca pe niște adversari egali, a recunoaște că oamenii pot avea concepții. Astfel, chiar un deținut politic sesizează libertatea politică !

Dar, de cînd sîntem cu toții contrarevoluționari, iar socialiștii nu au reușit să se mențină în categoria celor politici, protestînd că ești confundat tu, deținut politic, cu unul de drept comun, puteai stîrni cel mult hohotele pușcăriașilor și nedumerirea temnicerului. „La noi, toți sînt de drept comun", răspundeau cu sinceritate temnicerii.

Acest mixaj, această primă și năucitoare întîlnire are loc ori în dubă, ori în vagonul pentru deținuți. Pînă în clipa aceea, oricît te-ar fi chinuit sau torturat la anchetă, totul era opera caschetelor albastre, pe care nu le-ai identificat cu omenirea și în care ai văzut doar un oficiu al silniciei. Iar colegii de celulă, chiar dacă se deosebeau radical de tine, prin dezvoltare și experiență, chiar dacă uneori te turnau, făceau parte din aceeași omenire familiară, păcătoasă și banală în mijlocul căreia îți petrecuseși întreaga viață.

Străcurîndu-se anevoie în compartimentul vagonului, te aștepți să întîlnești numai tovarăși întru nenorocire. Toți dușmanii și asupritorii au rămas dincolo de gratii, dincoace de ele nu-i aștepți. Și, deodată, ridici fruntea spre deschizătura dreptunghiulară din polița de mijloc, spre acest unic cer deasupra ta, și vezi trei-patru — nu, nu chipuri !, nu, nu mutre de maimuțe, căci maimuțele au o față mai blîndă și mai gînditoare, ci niște rîturi crude și mîrșave, care te privesc cu lăcomie și batjocură, ca niște păienjeni, gata să se năpustească asupra unei muște. Pînza lor e alcătuită tocmai din aceste gratii și ești prins în ea. Își schimonosesc gurile, vrînd parcă să te muște hulpavi, vorbesc șuierînd, găsind în șuierul acela mai multă desfătare decît în vocalele și consoanele limbii, de fapt însăși limba lor aduce numai prin desinențele verbelor și substantivelor cu rusa, căci este un idiom babilonic.

Acești stranii goriloizi, de cele mai multe ori, stau în maieuri, căci în vagon atmosfera e înăbușitoare, cu cefele lor, ale căror vine purpurii răzbat în afară, cu umerii lor în care joacă mușchii, cu piepturile tatuate, tuciurii, n-au încercat niciodată torturile temniței. Cine sînt ? De unde vin ? Zărești atîrnînd dintr-un grumaz de taur — cruciulița, da, o cruciuliță de aluminiu, prinsă cu un șnur. Ești uimit, dar resimți și o anume ușurare : sînt printre ei credincioși — mișcător ! — deci nu te așteaptă nimic îngrozitor. Dar, tocmai acel „credincios" trîntește numaidecît una de cruce și de dumnezei (înjură în parte pe rusește) și-ți înfige o tiflă între ochi — nu, nu te amenință, e gata să ți-i scoată pe loc. În gestul acela — „îți scot ochii, lepădătură" — e toată filozofia și credința lor ! Și, dacă-s în stare să-ți strivească ochiul fără nici o ezitare, ce vor cruța din tine ? Cruciulița atîrnă de sus, tu încă te mai holbezi la mascarada aceea sălbatică și-ți pierzi orice sistem de referință : cine și-a pierdut mințile ? Cine abia urmează să și le piardă ?

Într-o clipă, trosnesc și se năruie toate deprinderile comunicării dintre oameni, deprinderi cu care ai trăit o viață întreagă. În tot trecutul tău, — mai cu seamă înainte de arest, dar chiar și după, în parte și la anchetă — ai comunicat cu alți oameni prin cuvinte, ei ți-au răspuns prin cuvinte și aceste cuvinte produceau un efect, puteai convinge, respinge ori aproba prin ele. Îți amintești felurite demersuri umane — rugămintea, ordinul, mulțumirile —, dar ceea ce s-a abătut asupra ta aici e dincolo de cuvinte și dincolo de condiția umană. În chip de trimis al cimpanzeilor, coboară de pe polița aceea cineva, de cele mai multe ori este un tip pirpiriu, a cărui neobrăzare este de trei ori mai jignitoare, și acest drac îți dezleagă bocceaua și-și vîră mîinile prin buzunarele tale, cu o dezinvoltură de proprietar. Din clipa aceea, nimic din ce-i al tău nu mai e al tău și tu însuți nu ești decît un manechin pe care atîrnă niște lucruri în plus, care pot fi smulse. Nici acestui dihor de-o șchioapă, nici bestiilor de sus nu le poți explica nimic prin cuvinte, nu poți nici refuza, nici interzice, nu-i poți nici ruga să te cruțe. Ei nu sînt oameni, de acest lucru ți-ai dat seama din primul moment. Poți doar să-i lovești. Fără a mai aștepta nici o clipă, fără să-ți mai pierzi vremea articulînd cuvinte — să-i lovești !

Dar cum să ajungi la cei de sus ? Or, pe puștiul acela, cu toate că-i un dihor gretos, parcă tot nu-ți vine să-l altoiești — îl împingi ușor cu palmele... Dar nu-l poți nici îndepărta, pentru că o să te muște chiar în clipa aceea de nas, ori cei de sus îți vor sparge numaidecît craniul (au și cuțite, numai că n-o să le scoată, să și le murdărească de tine).

Arunci o privire vecinilor, colegilor — haideți, ori ne împotrivim, ori chemăm escorta ! —, dar toți colegii tăi, condamnați în baza articolului 58, jefuiți, unul cîte unul, încă înainte de apariția ta, stau neclintiți și supuși, uitîndu-se în cel mai bun caz pe lîngă tine, pentru că te pot privi direct, nedumeriți, de parcă ceea ce se întîmplă n-ar fi o silnicie, un jaf, ci un fenomen al naturii : crește iarba, plouă.

Pentru că e prea tîrziu, domnilor, tovarăși și frați ! Așa că-l lași să-ți scoată paltonul, iar din căptușeala vestonului e smulsă „cu carne" ultima bancnotă de douăzeci, sacul ți-e azvîrlit sus, cotrobăit cu minuțiozitate, și tot ce sentimentala ta nevastă ți-a pregătit după sentință, pentru drumul cel lung, rămîne acolo sus, iar în săculeț ți se aruncă înapoi periuța de dinți...

Poate nu toți s-au supus cu atîta ușurință în anii '30 și '40, dar nouăzeci și nouă la sută au făcut-o. Mi s-au relatat puține cazuri, cînd cîte trei bărbați (bine legați și sănătoși) au rezistat în fața deținuților de drept comun, dar apărînd nu solidaritatea generală, apărîndu-i nu pe toți cei jefuiți alături de ei, ci apărîndu-se exclusiv pe sine — o neutralitate înarmată. Cum s-a ajuns pînă aici ?

Ca să se bată cu îndrăzneală, omul trebuie să fie pregătit pentnru luptă, trebuie s-o aștepte, să-i pătrundă sensul. Or, aici sînt încălcate toate condițiile : aflat la primul contact cu lumea interlopă, omul nu se așteaptă la această luptă și, mai cu seamă, nu-i înțelege rostul, continuînd să-și închipuie că singurii lui dușmani sînt caschetele albastre. Trebuie să facă școală încă multă vreme, pentru a înțelege că piepturile tatuate nu sînt altceva decît fundurile caschetelor albastre, pînă a avea revelația pe care epoleții n-o dezvăluie deschis : „mori tu astăzi, eu rămîn pe mîine". Deținutul novice vrea să se considere politic, cu alte cuvinte el s-a ridicat pentru popor, iar adversarul e statul. Și, brusc, din spate și din flancuri, e atacat de niște lepădături agere și toate hotarele se întrepătrund și nimic nu mai e limpede. (Și va trece încă mult vreme, pînă-și va da seama că pleava aceea e complicea temnicerilor.)

Ca să se bată cu îndrăzneală, omul trebuie să-și simtă spatele asigurat, trebuie să se simtă sprijinit de cineva, trebuie să simtă pămîntul sub picioare. Toate aceste condiții sînt încălcate pentru art. 58. Trecînd prin mașina de tocat carne a anchetei politice, omul e distrus trupește : e flămînd, nedormit, a înghețat în carcere, s-a prăbușit stîlcit în bătaie pe podele. Și dacă i-ar fi fost distrus numai trupul, dar e zdrobit sufletește. I s-a explicat și demonstrat că și concepțiile, și comportarea, și relațiile lui cu oamenii au fost greșite, ducîndu-l la pierzanie. În bulgărul de carne azvîrlit din sala mașinilor tribunalului spre etapă, a rămas numai foamea de a trăi, nici o certitudine. Distrugerea și desocializarea absolută — iată sarcina anchetei în sfera articolului 58. Condamnații trebuie să priceapă că vina lor cea mai grea din anii de libertate a fost încercarea de a comunica și de a se uni, peste capul organizatorului de partid, de sindicat și al administrației. În temniță, acest lucru generează teama de orice fel de colectivitate : a formula în doi una și aceeași cerere, ori a sémna în doi o petiție. Înspăimîntați de orice gen de unire, deținuții pseudopolitici nu sînt capabili să se unească nici împotriva celor de drept comun. Întocmai cum nu le vine în minte să-și pregătească pentru vagon un șiș ori un box. Adică pentru ce ? Împotriva cui ? În al doilea rînd, dacă te folosești de el, tu, cel condamnat potrivit articolului 58, prin rejudecare, poți fi chiar împușcat. În al treilea rînd, încă mult înainte, cu prilejul percheziției, tu poți fi pedepsit pentru șișul acela, nu ca ceilalți : șișul lui e o glumă, o tradiție, un act de inconștient — șișul tău înseamnă teroare.

Și, în fine, marea majoritate a celor condamnați potrivit art. 58 sînt oameni pașnici (adesea bolnavi și bătrîni), care s-au descurcat toată viața cu ajutorul cuvintelor, fără pumni și tot atît de nepregătiți pentru ei ca și înainte.

Or, cei de drept comun n-au trecut printr-o astfel de anchetă. Toată instrucția lor s-a rezumat la două întrebări, un proces ușor, un termen ușor, pe care nici măcar nu trebuie să-l execute, pentru că o să li se dea drumul înainte : ori sînt amnistiați, ori evadează. V.I. Ivanov (azi la Uhta) a încasat de nouă ori 162 (tîlhărie) și de cinci ori 82 (evadare) : în total, 37 ani de pușcărie, pe care i-a „executat" în cinci-șase ani. Nimeni nu i-a tăiat deținutului de drept comun pachetele admise de lege, iar, în timpul anchetei, pachete îmbelșugate, expediate de găștarii rămași liberi. El n-a slăbit nici cu un gram, iar acum, pe drum, se ghiftuiește pe seama fraierilor. (Fraier — adică unul care nu e hoț, și, deci, nici Om (cu literă mare). Pe scurt — fraierii sînt ceilalți, omenirea nemanglitoare.) Articolele de lege vizînd tîlhăria și banditismul nu numai că nu-l frîng sufletește, dar constituie chiar un motiv de mîndrie, mîndrie alimentată de toți stăbii cu epoleți și vipuști albastre : „Ești tu bandit ori asasin, dar nu ești trădător de patrie, ești de-al nostru, o să te îndrepți cu timpul". (va urma)

Traducere și adaptare Mircea Podină

Paradoxuri?

„MISS AFGANISTAN". *O stewardesă, în vîrstă de 20 de ani, a devenit „Miss Afganistan", în cadrul primului concurs de frumusețe organizat de la izbucnirea conflictului afgan în urmă cu 12 ani. „Încoronarea" sa a reprezentat un fastuos spectacol de „sunet, lumină și muzică-pop", „bruiat", însă, de exploziile rachetelor lansate, cu tenacitate, asupra capitalei de luptătorii afgani din rezistența islamică. Toate concurentele s-au prezentat în rochii de seară, proba costumului de baie fiind interzisă.*

Juriul — a explicat un membru al acestuia — acordă mai multă însemnătate studiilor decît datelor fizice ale concurentelor. Spectacolul a fost organizat chiar a doua zi după o declarație a președintelui Najibullah, susținînd că regimul de la Kabul nu este comunist. Potrivit unui diplomat, recentul concurs de frumusețe ar releva dorința guvernului de a „îndulci" imaginea rigidă a regimului.

DOLARI ȘI GUANO. *Minuscula insulă Nauru, din Pacific, a cerut fostei puteri coloniale, Australia, importante daune-interese pentru exploatarea, vreme îndelungată și în mod abuziv, a bogatelor resurse de fosfat, datorate depozitelor sale de guano. În fața Curții Internaționale de Justiție de la Haga, Nauru a prezentat un voluminos dosar, de zece volume, cerînd compensații în valoare de 72 milioane dolari australieni (circa 55 milioane dolari S.U.A.). Australia, Noua Zeelandă și Marea Britanie au exercitat o tutelă comună asupra acestei insule aflate la 4 000 km nord de Wellington, și, începînd, din 1919, au exploatat sistematic cele mai bogate terenuri din Nauru. Încă nu se știe dacă Nauru intenționează să ceară compensații și celorlalte două state amintite, dar o anchetă — cu rezultate prezentate în parlamentul naurian, în 1988 — a apreciat la 216 milioane dolari australieni (165 milioane dolari S.U.A.) costul refacerii terenurilor exploatate. Australia a cerut un răgaz, pînă la 21 ianuarie 1991, pentru a răspunde solicitărilor fostului teritoriu tutelat.*

DACĂ UN RĂZBOI... *ar fi izbucnit în anii '70, guvernul elvețian intenționa să se exileze în Irlanda, abandonîndu-i pe miniștrii socialiști din componența sa. Cel puțin așa susține un fost ofițer al serviciilor secrete elvețiene (GRS). Într-o convorbire cu un reprezentant al agenției telegrafice elvețiene, ofițerul afirmă că șeful GRS, colonelul Albert Bachmann, se îngrijise, în anii '70, de aranjarea unei reședințe pentru „guvernul în exil" în apropiere de localitatea Skibbereen, în sudul Irlandei. Dar — arată ofițerul — acest refugiu nu era conceput pentru a-i adăposti pe toți cei șapte consilieri federali (miniștri), ce alcătuiesc, în mod tradițional, guvernul elvețian, colonelul Bachmann excluzînd, din oficiu, miniștrii socialiști. „Ce-ar fi făcut cu ei?" — a întrebat reprezentantul agenției. „Probabil că i-ar fi părăsit" — a fost răspunsul. Aceste informații au fost, totuși, parțial dezmințite de un purtător de cuvînt al Partidului radical, membru al coaliției guvernamentale, care a afirmat că cel puțin un ministru socialist din vremea respectivă, Willi Ritschard, „influent om politic, capabil de mobilizarea maselor", ar fi trebuit să facă parte din acest guvern în exil.*

REVELAȚIE STÎNJENITOARE. *Cotidianul „Sun", una din publicațiile britanice de mare tiraj (4 milioane exemplare), dezvăluie că o verișoară a reginei-mame este femeie de serviciu în Israel. Potrivit ziarul „Sun", Jennifer Bowes-Lyon — de 46 de ani, căsătorită și mamă a doi copii — nu dispune nici măcar de posibilitatea de a-și întreține, în mod decent, copiii. După ce, în urmă cu doi ani, magazinul său a dat faliment dna Bowes-Lyon a fost nevoită, pentru a-și plăti datoriile, să facă menajul unor familii din Tel-Aviv. Disperată, a scris verișoarei sale, regina-mamă Elizabeth Angela Marguerite Bowes-Lyon (90 de ani), pentru a-i cere ajutorul, dar, relevă ziarul londonez, Palatul Buckingham a refuzat să primească „solicitarea".*

U.R.S.S. ÎN N.A.T.O.? *La un recent colocviu, la Potsdam, în R. D. Germană, un expert sovietic s-a referit la posibilitatea ca U.R.S.S. să adere la N.A.T.O., în condițiile în care această organizație „s-ar transforma și s-ar elibera de vechi scheme de gîndire". O asemenea ipoteză — reținută de cotidianul vest-german „Die Welt" — a fost evocată de Valentin Koptelțev, director de secție a Departamentului de relații internaționale al C.C. al P.C.U.S., care ar fi declarat, potrivit ziarului amintit, că, „personal, ar fi de acord ca o propunere, în acest sens, să fie adresată" de Occident Moscovei. Totuși, reprezentantul sovietic a subliniat că nu poate „garanta că această propunere nu ar fi contestată în țara sa", mai cu seamă de liderii militari. Potrivit afirmațiilor lui Koptelțev, citate de „Die Welt", aderarea Uniunii Sovietice la un N.A.T.O. reformat ar prezenta trei avantaje: ar constitui un sprijin politic intern pentru președintele Gorbaciov, ar contribui la eliminarea temerilor populației sovietice față de evoluțiile germane și ar indica germanilor că U.R.S.S. nu este o frînă în calea reunificării lor. „N-avem nimic împotriva prezenței americanilor în Europa" — a declarat Koptelțev. De remarcat că el a făcut aceste afirmații tocmai la Potsdam, localitatea unde, în 1945, fostele forțe aliate în cel de-al doilea război mondial (U.R.S.S., S.U.A., Franța, Marea Britanie), victorioase, au decis împărțirea Germaniei înfrînte.*

SMOKINGUL LUI HITLER. *Opt obiecte, care au aparținut lui Adolf Hitler și altor lideri naziști, au fost vîndute, la o licitație desfășurată de curînd la München, pentru suma de aproape 100 000 mărci vest-germane (62 500 dolari). Pentru un smoking al lui Hitler s-au plătit 10 000 mărci — cu 2 500 mai mult decît prețul de la care s-a pornit licitația. O acuarelă, pictată de fostul Führer, a fost achiziționată pentru suma de 31 000 de mărci vest-germane, iar pe unul dintre manuscrisele sale s-au oferit 16 000 de mărci. În sfîrșit, o ediție de lux a profesiunii de credință a fostului dictator, volumul „Mein Kampf", a fost vîndută cu... numai 9 000 de mărci, în timp ce, pentru o pudrieră a metresei sale, Eva Braun, s-au dat 4 200 mărci.*

CONCILIERE? *„Dacă ar izbucni un război nître Israel și Irak. Teheranul s-ar situa de partea irakiană" — a declarat, fără a face alte precizări, Sayed Hossein Musavian, secretar general al Ministerului de externe iranian, într-un interviu acordat cotidianului austriac „Standard". În legătură cu producția irakiană de armament modern, Musavian a afirmat că ambițiile Bagdadului „nu sînt chiar așa de periculoase" și a precizat că Occidentul se face vinovat de livrarea acestor arme în timpul războiului din Golf.*

JOGGING PE „MARELE ZID". *Sally Miller Perdue, care a deținut titlul de „Miss Arkansas", în anul 1958, a anunțat, recent, triumfătoare, că, după cereri insistente adresate, în ultimii zece ani, autorităților de la Beijing, a obținut, în sfîrșit, aprobarea de a efectua o cursă de „jogging" de-a lungul „Marelui Zid" chinezesc. Într-un comunicat, fosta regină a frumuseții — azi, în vîrstă de 51 de ani — a precizat că va porni, în temerara sa încercare, în luna august anul acesta, urmînd să parcurgă circa 40 km pe zi, timp de patru luni. Ea declară că intenționa să-și realizeze „visul", încă de anul trecut, dar că planurile i-au fost zădărnicite de evenimentele „primăverii de la Beijing". Susține că „Marele Zid" o obsedează de la vîrsta de 4 ani, cînd a văzut pentru prima oară o fotografie a monumentalei construcții, și că e convinsă că inițiativa sa „va constitui o sursă de inspirație pentru chinezii și americanii de toate vîrstele".*

DIAMANTE DIN TROTIL. *Explozivii aflați în stocurile militare ar putea fi transformați în diamante. Pentru aceasta, este suficient să fie făcuți să explodeze, pe baza unei metode puse la punct de savanții din Siberia — menționează publicația „Sovietskaia Bielorusia". În laborator, acest lucru pare simplu. Este făcută să explodeze o bucată de trotil într-un soi de butoi metalic, care este deschis apoi, pentru a lăsa să se scurgă mici cristale de carbon, atît de necesare în diverse ramuri ale industriei. Un kilogram de exploziv „furnizează" circa 80 grame nisip diamantifer, de zece ori mai ieftin decît alte tipuri de diamant sintetic. Metoda de sinteză a mineralului extradur sub formă de praf foarte dispersat, descoperită de savanții siberieni, este fundamental nouă.*

Liana Enescu

STOP CADRU

Cele două anvelope Michelin simbolizează, în concepția artistului, „înrobirea" artei de către tehnică. Este prezentată, la expoziția „Dali — sculptor și ilustrator", deschisă în R.F.G.

poșta redacției

„Plan Marshall" pentru ocrotirea mediului înconjurător

Constantin Tomescu, București. Sînteți bine informat. Recent, la Washington, s-a desfășurat conferința interparlamentară asupra mediului înconjurător, organizată sub egida Congresului SUA, cu participarea reprezentanților din 42 de țări. Încercăm să venim în întîmpinarea solicitărilor dumneavoastră, prezentînd unele date despre această conferință, oferite de agenția „Associated Press":

La sfîrșitul conferinței, a fost adresat un apel la acțiuni imediate pentru reducerea agenților poluanți care creează „efectul de seră" și a fost recomandată adoptarea unui „Plan Marshall la nivel mondial" pentru a ajuta țările în curs de dezvoltare să facă față problemelor legate de protecția mediului înconjurător. Delegații prezenți la conferință au cerut tuturor țărilor să treacă neîntîrziat la reducerea poluării care amenință să încălzească atmosfera cu 50 la sută în următorii 20 de ani.

Conferința interparlamentară asupra mediului înconjurător nu a prezentat decît propuneri pentru o politică în acest domeniu, iar recomandările sale nu au caracter obligatoriu pentru nici o țară reprezentată la lucrări. Mulți dintre participanții la discuții au declarat, însă, că vor depune eforturi pentru a obține adoptarea, în țările lor, a unei legislații corespunzătoare recomandărilor făcute la Washington.

Participanții la conferința interparlamentară la Washington — reprezentînd URSS, SUA, majoritatea statelor europene, Japonia și mai multe țări în curs de dezvoltare — au convenit asupra unei largi game de obiective vizînd protecția mediului înconjurător, inclusiv acțiuni menite să protejeze stratul de ozon, să combată diminuarea suprafețelor împădurite și să asigure alocarea de resurse sporite pentru controlul demografic.

Cu privire la încălzirea globală, — au declarat participanții — „trebuie acționat fără întîrziere. Orice amînare ne expune pe noi, pe copiii noștri și pe copiii copiilor noștri unor calamități care vor deveni irevocabile, dacă nu acționăm în prezent".

Declarațiile adoptate conțin, însă, puține elemente concrete în legătură cu modalitatea în care vor putea fi alocate fonduri pentru aceste eforturi, inclusiv pentru proiectul statelor industrializate de a ajuta țările în curs de dezvoltare.

Acest așa-numit „Plan Marshall la nivel mondial pentru o dezvoltare susținută și protecția mediului înconjurător" ar urma să fie conceput după modelul eforturilor de asistență economică depuse de Statele Unite, după cel de-al doilea război mondial, pentru a ajuta la redresarea Europei occidentale —, au explicat oficialitățile.

I. Vlad, Tîrgoviște. Chiar dacă au depășit demult vîrsta altor zboruri spațiale, astronauții americani din urmă cu două decenii rămîn, în continuare, în atenția publicului fie întrucît dețin funcții publice (directori ai unor institute sau firme, consultanți, ș.a.), fie pentru că s-au implicat în viața politică. Ne este dificil, pentru moment, să întocmim o listă cu toți astronauții și îndeletnicirile lor actuale. Totuși, vă oferim **imaginea** alăturată, cu cinci faimoși astronauți la o conferință de presă la Titusville, Florida. Între ei, la mijloc, John Glenn, Scott Carpenter și Gordon Cooper, nume intrate în istoria zborurilor spre Lună.

profil

Borisav Iovici

președintele Prezidiului R.S.F. Iugoslavia

Dr. Borisav Iovici s-a născut la 19 februarie 1928 în localitatea Nikșici, comuna Batocina, din R.S. Serbia. Este de naționalitate sîrb. Are studii superioare în domeniul științelor economice, luîndu-și doctoratul în materie. În 1951, a intrat în rîndul Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia.

A ocupat postul de director al Oficiului pentru planificare al Serbiei, deținînd ulterior numeroase funcții de răspundere : director general al Oficiului federal de planificare, director al Uzinelor „Steaua Roșie", secretar al Camerei Economice a Serbiei, adjunct al secretarului republican pentru industrie, membru al guvernului republican și federal (Consiliul Executiv Federal), reprezentant permanent al R.S.F. Iugoslavia în C.A.E.R., ambasador al țării sale în Italia, delegat în Consiliul republicilor și provinciilor al Adunării R.S.F.I., președinte al Consiliului social pentru dezvoltare și politica economică a Serbiei, ca și alte importante posturi, între care pe cel de secretar al Uniunii Comuniștilor din Serbia și de membru al Consiliului economic al guvernului federal iugoslav.

Din 1984, a ocupat funcția de vicepreședinte al Adunării R.S. Serbia, fiind apoi ales președinte al acestui organ legislativ republican.

În perioada 30 mai 1986 — 23 octombrie 1989, a fost membru al Prezidiului C.C. al U.C. din Serbia. De la 15 mai 1989, a ocupat funcția de vicepreședinte al Prezidiului R.S.F. Iugoslavia.

La 15 mai a.c., în cadrul ședinței Prezidiului R.S.F.I., desfășurată la Belgrad, în Palatul Federației, Borisav Iovici a fost ales și proclamat președinte al acestui organ colectiv de conducere al Iugoslaviei, mandatul său în fruntea statului urmînd să expire peste un an (la 15 mai 1991).

A preluat prerogativele de președinte al Prezidiului R.S.F.I. de la dr. Ianez Drnovșek (R.S. Slovenia), al cărui mandat a fost exercitat, de asemenea, pe perioada de un an. Mai trebuie adăugat că actuala componență a Prezidiului R.S.F.I., în care fiecare din cele șase republici și două provincii ale R.S.F.I. deține cîte un reprezentant, a fost aleasă anul trecut pentru o perioadă de cinci ani.

Noul președinte al Prezidiului R.S.F.I., dr. Borisav Iovici, este autorul a numeroase studii și lucrări din domeniul economiei și politologiei.

Cu prilejul învestiturii în înalta funcție, dr. Borisav Iovici a afirmat că R.S.F. Iugoslavia este confruntată, în momentul de față, cu probleme extrem de serioase, „poate mai serioase ca oricînd în trecut", constînd în sarcini vizînd „menținerea stabilității politice a țării, a integrității ei teritoriale, prosperitatea economică, edificarea prestigiului și credibilității Iugoslaviei în comunitatea internațională". „Toate aceste sarcini — a spus noul președinte al Prezidiului R.S.F.I. — trebuie să le realizăm în concordanță cu spiritul și criteriile epocii în care trăim, iar spiritul acestei epoci este cel al unei mai mari înțelegeri și colaborări pe plan internațional, al slăbirii încordării, întăririi unității europene, integrării și interdependențelor internaționale. Astăzi, securitatea noastră și încrederea altora în noi depinde, în primul rînd, de capacitatea noastră ca, trăind și dezvoltîndu-ne în conformitate cu cuceririle democratice ale civilizației, să acționăm ca un întreg armonios și, prin aceasta, să demonstrăm că sîntem capabili să realizăm reformele pentru care am optat noi înșine".

Vasile Crișu

POLIACRILAMIDA

tip POLIFIN™

Agent de sedimentare, utilizat în tratarea apelor și a nămolurilor, în minerit și hidrometalurgie, fabricația hîrtiei, recuperarea secundară a petrolului, etc.

INSTITUTUL DE FIZICA ATOMICA A BREVETAT UN PROCEDEU SIMPLU SI EFICIENT DE OBTINERE PRIN IRADIERE A POLIACRILAMIDEI,

DUPA TESTAREA SI PERFECTIONAREA TEHNOLOGIEI LA SCARA PILOT, TIMP DE 4 ANI, SINTEM IN FAZA SA INITIEM O COLABORARE CU UN PARTENER INTERESAT IN DEZVOLTAREA EI LA SCARA INDUSTRIALA.

Informatii suplimentare :

IFA - Bucuresti-Magurele,

P.O.Box MG-6,

Telefon :
807040/1680,

Telex :
11350 A IFA R

INSTITUTUL DE FIZICA ATOMICA IFIN

poșta redacției

Din „Murphologie"

Legea lui Hecht

Nu există timp mai potrivit pentru a face o treabă neplăcută decît acum.

Legile muncii în birou

Mașinile care funcționează perfect în timpul programului vor înceta să funcționeze atunci cînd venim după-amiaza la birou pentru a ne rezolva unele treburi particulare. Mașinile stricate vor funcționa perfect la sosirea depanatorului.

Plicurile și timbrele care nu se vor lipi atunci cînd vrei se vor lipi de orice alte lucruri atunci cînd nu vrei.

Hîrtiile de importanță vitală își vor dovedi vitalitatea mișcîndu-se spontan din locul în care le-ai pus în locul în care nu mai pot fi găsite.

Pentru orice merge rău într-un birou răspunde întotdeauna ultima persoană care a plecat, aceasta pînă pleacă o altă persoană.

Dacă apeși deodată două taste ale mașinii de scris, cea care nu vrei va lovi hîrtia.

E. Victor, Craiova. Date despre actualul președinte al Adunării Generale a O.N.U. am publicat în revista „Lumea" nr. 39/1989, iar componența actuală a Consiliului de Securitate, inclusiv cei șase membri nepermanenți, o găsiți în revista „Lumea azi" nr. 2/1990. Alte răspunsuri la numeroasele dumneavoastră întrebări — în numerele viitoare ale revistei noastre.

Darbinian Tigran, Erevan. Vă mulțumim pentru rîndurile trimise. Ne bucurăm că revista noastră are cititori fideli într-o capitală atît de îndepărtată de București. Am consultat cu interes datele oferite de dv. în scrisoare, în legătură cu tensiunile din regiunea Nagorno-Karabah și v-am fi recunoscători dacă ne-ați indica sursele oficiale din care le-ați preluat. În ceea ce ne privește, am utilizat, în cronologia la care vă referiți, știri transmise de agenția de presă sovietică „T.A.S.S.", precum și telegrame recepționate de la marile agenții internaționale de presă. Am fi, desigur, interesați și în examinarea surselor de care dispuneți.

Florin Chiorcea, Iași, str. Vasile Lupu, nr. 96, bloc C 7, sc. B, et. 4, apt. 4. 1) Așa cum bine ați observat, rubrica „Profil" este rezervată numai personalităților de peste hotare (șefi de stat și de guvern, în special). Date biografice despre domnii Ion Iliescu și Petre Roman au fost publicate în presa română (inclusiv revista „Lumea azi"), mai ales în timpul campaniei electorale.

2) Nu deținem date atît de recente (1 ianuarie 1990) despre populația țărilor care vă interesează, iar pe cele mai vechi le găsiți în orice atlas geografic, în lucrarea „Statele lumii" etc.

3) Transmitem celor interesați că vindeți revista „Lumea" pe anii 1987—1989, așa cum ne solicitați.

Coordonatorul rubricii : Aurel Zamfirescu

Colectivul redacțional : Mihaela Brumă, Ștefan Cârjă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ion Madoșa – șef de secție, Ilie Olteanu – secretar general de redacție, Radu Pascal, – redactor șef adjunct, Ilie Șerbănescu, Doina Topor, Stelian Țurlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu – șef de secție. Secretariat de redacție și tehnic : Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Ion Matei, Marin Pieleanu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu. Tipografi : Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu, Dan Zaharia. Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, cod 71341, căsuța poștală 33–29, telefon 17 60 10 ; internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" – sectorul export-import presă. P.O. BOX12–201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64–66.

C.P.B.

ADAS VĂ RECOMANDĂ

Oricare dintre dv. puteți fi posesorul unei polițe de asigurare, contractînd la ADAS una sau mai multe din următoarele forme de asigurare :

- **mixtă de viață ;**
- **familială mixtă de viață ;**
- **mixtă de viață și suplimentară de accidente ;**
- **mixtă de viață cu pensie pentru urmași.**

Fiecare din aceste asigurări vă oferă avantaje sporite :

- **protecție împotriva urmărilor unor evenimente neprevăzute asigurate ;**
- **economii planificate ;**
- **dreptul de participare la tragerile lunare de amortizare.**

Nu uitați ! **„Nimic nu trebuie să rămînă neprevăzut".**

★

Pentru relații suplimentare și pentru contractarea de asigurări, vă recomandăm să vă adresați agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități ADAS.

LUNA CADOURILOR PENTRU COPII

1 — 30 iunie

Chiar dacă pentru orice copil tentațiile irezistibile sînt jucăriile, nu trebuie uitată... VESTIMENTAȚIA !

Moderne și practice, rezistente și comode, ARTICOLELE DE CONFECȚII, adăugate TRICOTAJELOR sau celor de LENJERIE, completate cu o ÎNCĂLȚĂMINTE ușoară și lejeră, reprezintă tot atîtea sugestii pe care magazinele și raioanele specializate ale comerțului de stat vi le oferă spre selecția opțiunilor dv. pentru cele mai frumoase cadouri pe care le veți face copiilor.

Lei 5

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 23 7 iunie 1990

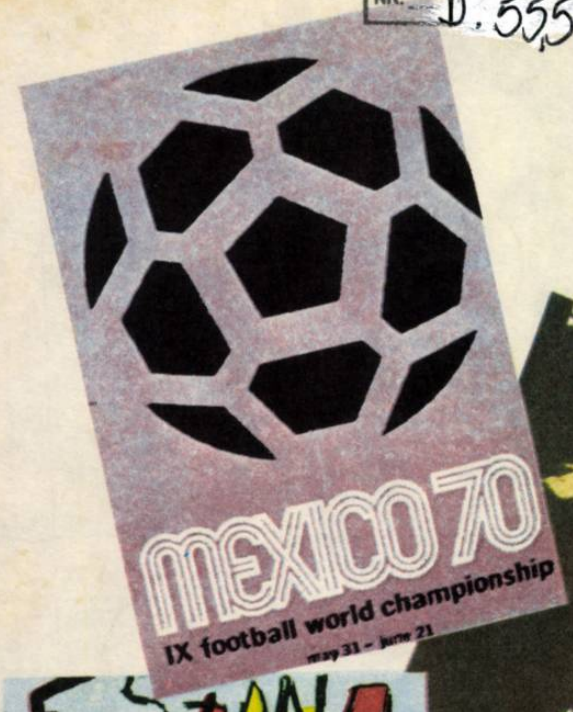

Coppa del Mondo

ITALIA '90

Bush—Gorbaciov: dialog cu rază scurtă sau lungă de acțiune?

Liga Arabă traversînd deșertul

Fenomenul Elțîn

Trianon — 70

Problema germană : „4+2" în viziunea revistei „Der Spiegel"

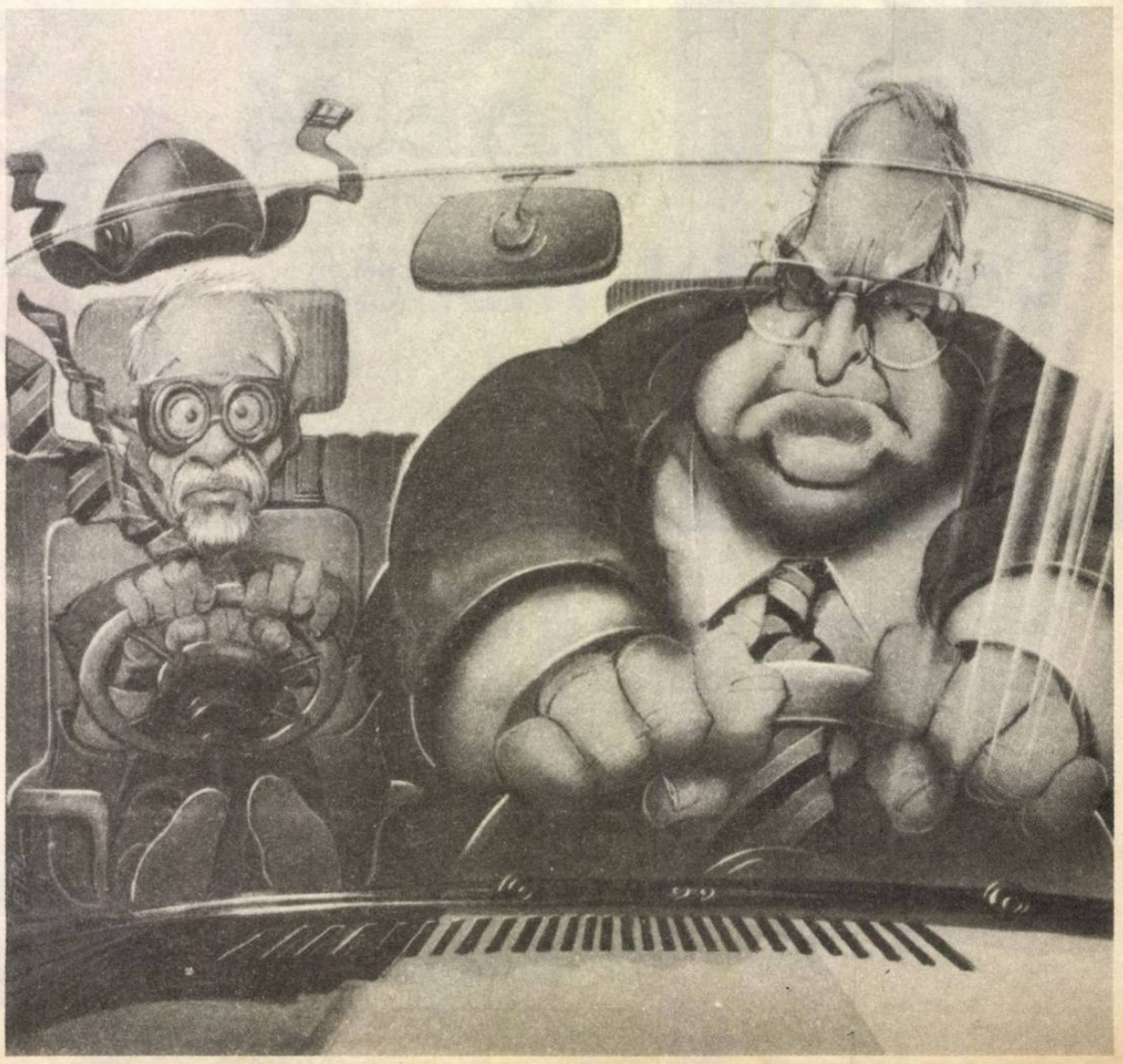

Aflat la Camp David, în timpul vizitei sale în SUA, președintele sovietic Mihail Gorbaciov a descoperit un nou mijloc de transport: „the golf cart", o mașinuță folosită pe terenurile de golf, pentru a scurta distanța

Dialogul superputerilor

La Washington, timp de patru zile, președinții George Bush și Mihail Gorbaciov au învățat să se cunoască mai bine. Încheiate cu semnarea unui număr de acorduri, aproape toate favorabile, dar fără vreun rezultat spectaculos, întîlnirea pare să constituie, totuși, un progres. Nici unul din interlocutori nu a încercat să ascundă deosebirile de vederi, dar amîndoi au insistat asupra nevoii de a se reîntîlni și discuta problemele lumii **(pag. 2—4)**

Maradona — „băiatul de aur"

Coppa del Mondo — Italia '90

Hai România ! ● Mozaic ● Papa Ioan Paul al II-lea și sportul, în primul rînd fotbalul. El face recomandări chiar și arbitrilor ● Ghici cine-i „el pibe de oro", care-i atît de „iubit de Camorra" despre care „France Presse" scrie că „atunci cînd el strănută, Argentina e bolnavă" ?

● Fără violență pe stadioane și în afara lor ! Arenele sportive vor fi păzite de polițiști cu 24 de ore înaintea fiecărui meci. Se iau și alte măsuri de securitate. Pînă atunci, deja, luni, 20 de suporteri englezi (tot ei !) au fost condamnați la 20 zile închisoare, întrucît au furat perdele din camerele de la un hotel din Cagliari. ● Cazul Belodedici ● Super-show sportiv, economic și... politic ● Pronosticuri : J. Vengles, S. Lazaroni, Vialli, Platini ● S-au fixat arbitri pentru primele 12 meciuri. Este o noutate, pînă acum se stabileau brigăzile pentru toate meciurile din preliminarii ● În preajma Coppei del Mondo val de greve în Italia, declanșate special de sindicatele căilor ferate, aviației, muzeelor și băncilor. Spectatorii nu sînt antrenați în acest „balet" sui-generis. **(pag. 22—24)**

Liga arabă

Traversînd deșertul...

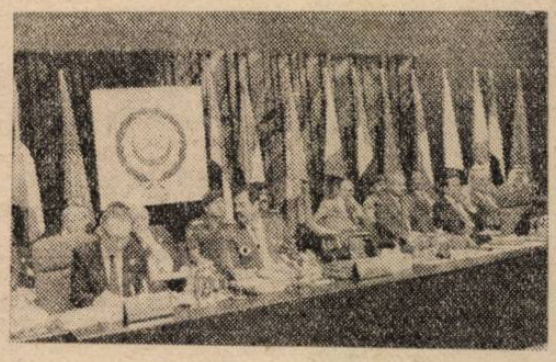

Reuniunea la nivel înalt a Ligii Arabe, desfășurată la Bagdad, a însemnat, înainte de toate, o radicalizare a pozițiilor țărilor arabe în ceea ce privește căile de soluționare a problemei palestiniene, a celei libaneze, precum și a diferendului irakiano-iranian.

Cei 16 lideri arabi, împreună cu reprezentanții personali a trei șefi de stat (Siria și Libanul nu au participat la întrunire) și-au exprimat, ferm, hotărîrea de a trece la măsuri politico-economice împotriva țărilor ce sprijină imigrația evreilor sovietici în Israel, care recunosc Ierusalimul drept capitală a statului israelian și care împiedică accesul oricărui membru al Ligii la progresul științific, la obținerea de tehnologie modernă necesară dezvoltării propriei economii naționale. **(pag. 6)**

„Fenomenul Elțîn"

Una din cele mai interesante figuri politice puse în lumină de „perestroika" : Boris Elțîn, ales, recent, președinte al Sovietului Suprem al Federației Ruse. Lider al Blocului radical „Rusia Democrată", el a avut curajul să-și asume, în public, răspunderea ce-i revenea pentru perioada de stagnare, anterioară introducerii procesului de restructurare, obținînd un puternic credit moral în ochii a milioane de cetățeni sovietici. Este cel care reamintește permanent că „perestroika" avansează lent, că oamenii așteaptă rezultatele ei nu mîine, ci astăzi, deoarece mîine va fi, poate, prea tîrziu **(pag. 14)**

În aceste zile, în Piața Tienanmen. Deng Xiaoping este de părere că „Primăvara de la Beijing" va fi repede uitată. „Nu am aruncat niciodată răspunderea pe studenți, pe tineri" — a afirmat el. **(pag. 12—13)**

Sumar

Dialogul superputerilor — „paharul jumătate plin sau jumătate gol ?" **Ilie Șerbănescu** 2

Copenhaga. Dialoguri despre rolul C.S.C.E. **I. Madoșa** 5

Bagdad. Liga Arabă traversînd deșertul. **Ștefan Cârjă** 6

Atena. Acord asupra bazelor americane 7

Sofia. Prin „restructurare" la alegeri. **Rodica Dumitrescu** 8

Praga. Este rîndul Cehoslovaciei. **Vera Maria Anton** 9

Moscova. De la „perestroika" la economia de piață ? **Nicolae Crețu** 10

Beijing. În Piața Tienanmen, iunie 1990 12

„Beijing Review" : După tulburările de anul trecut 13

„Fenomenul Elțin" sau fuga din nomenclatură. **Vitali Tretiakov** 14

Paradoxuri... financiare. **Liana Enescu** 15

1 000+1 16

Tratatul de la Trianon (2) **George Sofronie** 19

Coppa del Mondo — Italia '90 22

Cînd 23

Camorra îl iubește mult 24

„Putem munci și dormi liniștiți pînă la începutul mileniului trei". Convorbire cu dr. Corneliu Radu. **Aurel Zamfirescu** 25

Acei bolnavi care au guvernat (16) 26

Arhipelagul Gulag (21) 28

Poșta redacției 30

Profil. Cesar Gaviria, președintele ales al Columbiei 31

Coperta I
Marin Pieleanu

Dialogul superputerilor: „paharul jumătate plin sau jumătate gol"?

De la trimisul nostru la Washington, Ilie Șerbănescu

Pentru un ziarist dintr-o țară în care telecomunicațiile moderne reprezintă cel mult un proiect de viitor cine știe cînd realizabil, participarea la un eveniment de anvergura unei întîlniri sovieto-americane la nivel înalt, în care se desfășoară toate forțele comunicaționale de ultim strigăt, constituie o experiență copleșitoare. Miile de faxuri, telexuri computerizate și telefoane, strînse într-un singur centru de presă, alcătuiesc o imagine amețitoare. Fără a mai vorbi de faptul că pot funcționa toate simultan, fără deranjante așteptări. Dar, poate cel mai impresionant spectacol îl oferă sutele de care ale canalelor de televiziune împrăștiate, aici, la Washington, pe toate peluzele de iarbă din jurul Casei Albe și obeliscului lui George Washington, cu pălăriile lor parabolice pentru comunicații prin sateliți. Tehnologiile moderne nu reușesc să înlocuiască, însă, apropierea „fizică" de eveniment, ca și de personalitățile implicate. O asemenea prezență directă la eveniment este rezervată, în mod obiectiv, unui „pool" de ziariști de la marile agenții internaționale de presă și TV, precum și de la cîteva principale publicații din lume — în total, doar vreo 100 de persoane, dintre cei peste 6 000 de reprezentanți ai mass media aflați la Washington cu prilejul „summit"-ului Bush-Gorbaciov.

Deși deloc satisfăcuți, locuitorii Washingtonului mi s-au părut destul de toleranți față de evidentele incomodități pe care le-au avut de înfruntat prin oprirea circulației rutiere pe porțiuni importante în centrul orașului, pe străzile 14, 15, 16, din preajma Casei Albe și ambasadei sovietice, timp de patru zile pe parcursul vizitei președintelui Mihail Gorbaciov în S.U.A. Probabil că înțelegerea față de anumite exigențe politice și de protocol este mai mare în capitală decît în alte orașe americane. Și, oricum, Washingtonul nu este New York, iar Gorbaciov este, totuși, Gorbaciov.

Impresia predominantă este că o miză importantă — probleme de mare calibru a căror discutare nu mai suportă amînare — a împins cele două superputeri la organizarea, acum, a acestei întîlniri la nivel înalt. Căci, altfel, auspiciile nu se arătau foarte favorabile. În America, atitudinile conservatoare și intransigente tind să cîștige teren, în timp ce liderul sovietic pare să se afle tot mai mult în postura „ucenicului vrăjitor". Schimbările majore și de neimaginat încă în urmă cu cîțiva ani, al căror inițiator și artizan de necontestat a fost Gorbaciov, au luat o viteză care a depășit anticipările. „Cutia Pandorei" a fost deschisă și, în fața unui noian de probleme aproape de nesoluționat, președintele sovietic pare să piardă din monedele de schimb. Oricum, pe plan intern, el se află sub presiunea contestărilor : de la stînga, conservatorii denunță crearea unui climat în care au explodat conflictele interetnice ; iar de la dreapta, reformatorii reproșează înrăutățirea situației economice datorată întîrzierilor în înfăptuirea restructurării. Delicata problemă a țărilor baltice este ambarasantă pentru actualele relații dintre cele două superputeri. Politicește, este clar că Gorbaciov nu poate accepta secesiunea, în timp ce S.U.A., care nu au recunoscut niciodată apartenența acestor țări la U.R.S.S., nu pot da un cec în alb lui Gorbaciov, dar, în același timp, nici compromite ansamblul relațiilor cu sovieticii printr-o susținere a secesiunii țărilor respective. De altfel, demonstrațiile probaltice de pe parcursul vizitei lui Gorbaciov în S.U.A. nici nu au fost încurajate, dar nici oprite de autoritățile americane. Totodată, în chiar preziua sosirii lui Gorbaciov la Washington, pe scena politică sovietică a reintrat în forță Boris Elțîn, care agita sloganuri cu privire la reforme economice radicale imediate și afirmarea distinctă a Rusiei în cadrul Uniunii Sovietice.

Vineri, 1 iunie, Mihail Gorbaciov și George Bush semnează documentele asupra cărora s-a căzut de acord

Unii analiști politici prezenți la Washington au propus, mai în glumă, mai în serios, metafora că Elțîn ar fi fost, indirect, cel de-al treilea participant la „summit"-ul sovieto-american. În ce fel rămîne, însă, de văzut. Multora le pare simplistă asocierea lui Elțîn

Ce sînt negocierile START

În urma unei revizuiri a politicii americane asupra controlului armelor, în 1981, președintele Ronald Reagan a decis să se concentreze mai degrabă asupra unor reduceri semnificative ale forțelor strategice, decît asupra unor simple limitări ale sporirii lor viitoare — care fuseseră rezultatul Tratatului SALT. În acest scop, SUA au propus Convorbirile pentru reducerea armelor strategice (Strategic Arms Reductions Talks — START), *care au început la Geneva, în iunie 1982.*

În primele negocieri (1982—1983), SUA au propus reducerea focoaselor de rachete balistice strategice la 5 000 de fiecare parte. Răspunsul sovietic : în timp ce se reducea numărul de arme strategice, abordarea sovietică permitea o creștere substanțială a numărului de focoase ale rachetelor balistice. Convorbirile au luat sfîrșit, fără rezultat, în decembrie 1983.

În martie 1985, convorbirile START au fost reluate la Geneva, ca parte a convorbirilor NST (arme nucleare și spațiu), care includeau și INF și problemele spațiale. În noiembrie 1985, la întîlnirea la nivel înalt de la Geneva, Ronald Reagan și Mihail Gorbaciov au fost de acord să dea un impuls convorbirilor, introducînd și principiul unor reduceri de 50 la sută la asemenea arme.

În octombrie 1986, SUA înaintează noi propuneri la Geneva. În mai 1987, se prezintă și o schiță de tratat. În decembrie 1987, la întîlnirea la nivel înalt de la Washington, cei doi lideri acceptă să ceară negociatorilor lor să pregătească un tratat pe baza punctelor asupra cărora există un acord : reduceri de 50 la sută. Dar Tratatul START n-a putut fi încheiat în ultimul an al Administrației Reagan și nici în primul an al Administrației Bush.

Relațiile sovieto-americane

■ **Probleme generale**

La întîlnirile ministeriale de la Moscova, din mai anul trecut, s-a convenit crearea unui grup de lucru privind cooperarea în problemele generale și s-a adoptat o agendă inițială pentru o astfel de cooperare. Ea cuprinde :

Mediul înconjurător. *Ambele părți au fost de acord să intensifice cooperarea bilaterală și multilaterală pentru a găsi răspunsuri la problemele globale de mediu, inclusiv schimbarea climei. A fost semnat un acord de cooperare în combaterea poluării mărilor Bering și Chukchi, în cazuri de urgență.*

Spațiu. *Se examinează posibilitățile de a adînci cooperarea în cercetarea și exploatarea spațiului.*

Dezastre naturale. *Ambele părți au căzut de acord să coopereze mai strîns pentru îmbunătățirea posibilităților de a combate dezastrele naturale. Cercetări susținute au loc îndeosebi în seismologie.*

Terorism. *Ambele părți și-au făcut cunoscută dorința de a avea o bază comună în abordarea terorismului internațional. Ambele părți și-au exprimat intenția de a pune în aplicare memorandumul din ianuarie 1989 privind cooperarea în combaterea traficului ilicit de narcotice.*

Grupuri de lucru ministeriale. *Cuprind o gamă largă de probleme, împărțite pe cinci capitole : controlul armamentelor ; problemele regionale ; problemele genera-*

cu eroziunea pozițiilor lui Gorbaciov. Dimpotrivă, — susțin ei — ar putea fi vorba, mai degrabă, de un măiestrit orchestrat proiect gorbaciovian al unei Rusii puternice, ca pilon al unei confederații sovietice înnoite, debarasată de contenciosul interetnic și chiar confesional baltic și, respectiv, centrasiatic, care a blocat, pînă acum, concentrarea forțelor spre necesarele reforme economice. Astfel că, potrivit aceloraşi analiști, s-ar cam pripi cei care — deocamdată în majoritate — au considerat că de actuala întîlnire sovieto-americană la nivel înalt a avut nevoie mai mult Gorbaciov decît Bush. Și că totul s-ar fi rezumat la un fel de gest de bunăvoință americană față de liderul sovietic pentru contribuția adusă la schimbările majore pe care lumea le cunoaște spre acest sfîrșit de secol, în vreme ce, de fapt, Bush, avînd toate atù-urile în mînă, ar fi făcut jocurile.

Este adevărat — se susține — că Bush, în afara gestului de bunăvoință, nu s-a angajat, practic, cu ceva concret în legătură cu unul din aspectele de interes central pentru Gorbaciov : statuarea relațiilor economice sovieto-americane pe baza tratamentului conform clauzei națiunii celei mai favorizate, care ar constitui, pe de o parte, o recunoaștere a reformelor politice și democratice din U.R.S.S. și, pe de altă parte, un sprijin — în fapte și nu în vorbe — pentru perestroika și îmbunătățirea situației economice. Cu toate acestea, însă, pe plan global, aparențele — se argumentează — nu trebuie luate neapărat drept realități, întrucît Gorbaciov menține, la rîndul său, multe atù-uri. Și, în fapt, cele două mari puteri, dincolo de orice altceva, au în comun interesul față de o miză copleșitor de importantă pentru ele : încercarea de a prelungi, cît de cît, controlul asupra unei lumi care, prin multipolarizare și efervescența schimbărilor, tinde, spre deosebire de trecut, să le scape din mînă.

Ca și la precedentele întîlniri sovieto-americane la nivel înalt, deciziile stabilite, în aceste privințe, nu au fost făcute cunoscute. Ar fi, însă, o naivitate să se creadă că, dacă despre asemenea decizii nu s-a spus mai nimic oficial, ele ar și lipsi. Și este sigur că, printre acestea, un cap de afiș l-au constituit cele referitoare la problema germană. Doar faptul că această problemă crucială nu numai bate la ușă, dar este și scoasă din culise la suprafață, a făcut ca ea să fie recunoscută de ambele părți ca dominantă pe agenda reuniunii. Nu se poate evalua, deocamdată, sensul deciziilor luate în problema germană. Au fost avute în vedere patru variante : o Germanie unificată neutră (teza principală sovietică), o Germanie unificată membră a ambelor pacte militare europene, o Germanie unificată în structurile politice, dar nu și militare ale NATO (după modelul francez), o Germanie unificată membră deplină a NATO (teza americană, potrivit căreia apartenența militară a acestei țări la NATO, deci sub un prezumtiv control american, ar reprezenta răul mai mic). Îndeosebi neclar rămîne faptul dacă deciziile sovieto-americane în problema germană — ce vor cîntări greu în discuțiile din cadrul reuniunii „2 + 4“, unde vor deveni probabil cunoscute și unele detalii — sînt „independente“ sau fac parte dintr-o tranzacție mai largă, de anvergură europeană. Semn că ar putea fi așa este faptul că s-a lăsat, practic, deschisă poarta finalizării, pînă la sfîrșitul anului, a unui aranjament global care — după încheierea tratatului propriu-zis de reducere cu 30 la sută a armelor nucleare strategice și negocierea unor scăderi semnificative a arsenalelor de arme convenționale de pe continent — să se organizeze, în cadrul procesului C.S.C.E.,

Președinții Mihail Gorbaciov și George Bush înaintea discuțiilor din Biroul Oval

le ; drepturile omului ; problemele bilaterale.

■ Negocierile privind controlul armamentelor

— Convorbirile asupra forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa (de la Viena). *Constituie una din prioritățile Administrației Bush. În 1986, la Stockholm, participanții la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa au adoptat un program de măsuri de sporire a încrederii. Între acestea, se includ schimburi cuprinzătoare de informații asupra desfășurării de trupe și armamente în Europa, observări și inspecții ale exercițiilor militare, contacte și comunicații sporite.*

Cele 23 țări ale N.A.T.O. și Tratatului de la Varșovia au început, în 1989, convorbirile C.F.E. (forțele armate convenționale din Europa). În februarie a.c., la Ottawa s-a ajuns la un acord privind limitarea trupelor sovietice și americane staționate pe continent. Se speră pregătirea pentru semnare, în 1990, a unui acord C.F.E. și a unuia privind noile măsuri de creștere a securității și cooperării în Europa.

— Convorbiri pentru armamentul nuclear și spațiu (N.S.T.), Geneva. *Începute în 1985, acoperă trei mari arii : armele nucleare strategice ofensive ; armele defensive și spațiale ; forțele nucleare cu rază medie de acțiune. Șeful delegației americane — ambasadorul Richard R. Burt. Șeful delegației sovietice — ambasadorul Iuri K. Nazarkin.*

— Convorbirile privind reducerea armamentului strategic (START), Geneva. *Obiectivul constă în reducerea riscului de război, prin crearea unui echilibru nuclear mai stabil la nivele semnificativ mai scăzute. Părțile au căzut de acord să rezolve toate problemele rămase în suspensie la întîlnirea la nivel înalt din iunie, Tratatul urmînd a fi gata pentru semnare la sfîrșitul anului. Negociatorul american — ambasadorul Richard R. Burt. Negociatorul sovietic — ambasadorul L. A. Masterkov.*

— Convorbirile privind armele de apărare și spațiul (D.S.T.), Geneva. *Obiectivul constă în a ajunge la un acord privind sprijinul mai degrabă pe arme defensive decît ofensive, ambele părți putînd face cercetări în domeniu. S.U.A. insistă pe continuarea Inițiativei sale Strategice de Apărare (S.D.I.), în cadrul Tratatului A.B.M. (rachete antibalistice). Negociatorul american — ambasadorul David J. Smith. Negociatorul sovietic — ambasadorul Iuri J. Kuznețov.*

— Forțele nucleare cu rază medie de acțiune (I.N.F.). *Potrivit Tratatului din decembrie 1987, S.U.A. și U.R.S.S. sînt pe cale de a elimina această clasă de arme nucleare.*

— Convorbirile privind experiențele nucleare (N.T.T.), Geneva. *Protocoalele privind verificarea Tratatului referitor la exploziile nucleare pașnice (P.N.E.T., 1976) și privind testele (T.T.B.T., 1974) vor fi gata pentru semnare la întîlnirea la nivel înalt de la Washington. Negociatorul american — ambasadorul C. Paul Robinson. Negociatorul sovietic — ambasadorul Igor M. Palenih.*

■ Probleme bilaterale

Din 1958, acordurile SUA—URSS au oferit baza pentru schimburile din domeniile științei, tehnologiei, educației și culturii. Cele două țări au facilitat acorduri între grupuri de cetățeni sovietici și americani.

Cooperarea bilaterală tehnologică și științifică s-a extins din 1984 și cuprinde 11 acorduri de schimburi (științe fundamentale, protejarea mediului înconjurător, spațiu, agricultură, oceane, transporturi, energie, folosirea pașnică a energiei atomice, cercetări privind inima artificială, construcții de locuințe, medicină și sănătate publică).

Există, din 1985, un acord privind schimburile generale, care prevede organizarea de expoziții, schimburi în domeniul educației, artelor, sportului, organismelor parlamentare ș.a.

În 1985, la întîlnirea la nivel înalt de la Geneva, s-a semnat o Inițiativă care să meargă mai departe de prevederile acordului privind schimburile generale, prin includerea vizitelor cetățenilor simpli.

■ Probleme regionale

Constituie o parte importantă a agendei în cinci puncte a relațiilor sovieto-americane și pot afecta aceste relații. Dar Washingtonul se declară „încurajat“ de semnele „noii gîndiri“ de la Moscova privind problemele regionale. Sprijinul sovietic pentru acordul Angola—Namibia —R.S.A. și deznodămîntul alegerilor din Nicaragua sînt apreciate ca trepte în direcția bună.

Problemele regionale cuprind zone încă fierbinți, precum Afganistanul, procesul de pace din Orientul Mijlociu, Cambodgia.

(Casetele privind complexitatea relațiilor sovieto-americane au fost realizate utilizînd buletinele Casei Albe)

din actualitatea internațională

printr-o așa-numită conferință „Helsinki 2", căreia pare să i se rezerve menirea de a consfinți o nouă ordine europeană. Care va fi aceasta ? Și în ce măsură se va supune ea în practică schiței probabil concepute, aici, la Washington, cu prilejul „summit"-ului sovieto-american 1990 ?

„Partea vizibilă" a întîlnirii la nivel înalt de la Washington sugerează că, în multe direcții, s-a obținut o deblocare și că cele două părți își concep relațiile pe baze diferite, pare-se, în directă legătură cu ceea ce se întîmplă în prezent în lume. Au fost semnate 16 acorduri și declarații comune, s-au făcut progrese în problemele dezarmării. Statele Unite și Uniunea Sovietică au trecut de la „confruntare, la competiție și se îndreaptă spre parteneriism", aprecia Mihail Gorbaciov. Cei doi președinți par să fi stabilit o relație personală strînsă și, ca urmare, au hotărît să se întîlnească anual. „Am făcut un enorm drum de la războiul rece. Niciodată, în urmă cu 20 de ani, n-am fi putut avea aceste discuții", declara George Bush. Discuțiile de la Washington, desfășurate într-o „atmosferă constructivă, responsabilă, de încredere crescîndă" (M. Gorbaciov) au fost continuate, în ultima zi a vizitei oficiale, la Camp David, „departe de agitația capitalei". Potrivit purtătorului de cuvînt al Casei Albe, s-a obținut o mai bună înțelegere a pozițiilor asupra conflictelor regionale și s-a căzut de acord pentru cooperarea în direcția reducerii tensiunilor oriunde va fi posibil.

Acorduri și dezacorduri discutate deschis. Cei direct implicați s-au declarat satisfăcuți de întîlnire. Cei care au urmărit „summit"-ul din afară au avut opinii contradictorii : de la întrunirea, importantă în sine, se aștepta mai mult. Unele poziții au rămas nemodificate. În unele dosare, pozițiile sînt intransigente. În toate, contactele vor continua. Admițînd că există diferențe de opinii între el și liderul sovietic, președintele american atrăgea atenția, de fapt, asupra unghiului de vedere esențial sub care trebuie văzute convorbirile : „Chestiunea este de a ști dacă paharul este pe jumătate plin sau pe jumătate gol".

16 acorduri

Întîlnirea la nivel înalt sovieto-americană de săptămîna trecută s-a încheiat cu semnarea și parafarea a 16 acorduri și declarații comune de către cei doi președinți și miniștrii de externe.

— Declarația comună în legătură cu START : *prevede liniile mari ale unui Tratat START, ce trebuie pregătit pentru a fi semnat la sfîrșitul lui 1990, cu o reducere a armelor strategice de pînă la 50 la sută la unele categorii. Numărul total al vectorilor va fi redus la 1 600 și cel al ogivelor nucleare la 6 000. Reducerile se vor face în trei faze, pe o perioadă de șapte ani.*

Cei doi interlocutori au căzut de acord asupra continuării negocierilor și după acest tratat, spre un Tratat START II.

— Acord pentru distrugerea stocurilor de arme chimice. *Cele două superputeri se angajează să reducă 80 la sută din stocurile lor de asemenea arme, între 1992 și 2002 (50 la sută în 1999), pentru a ajunge la 5 000 tone fiecare. Producția de asemenea arme se va opri îndată ce Acordul va intra în vigoare.*

— Acord comercial, *prin care se facilitează accesul pe piețele celor două țări și interdicția normelor discriminatorii.*

— Declarație comună asupra reducerii forțelor armate convenționale (CFE). *Cele două părți se angajează să semneze un Tratat, pînă la sfîrșitul anului, declarîndu-se de acord ca preconizata întîlnire la nivel înalt CSCE să nu aibă loc înaintea încheierii Tratatului CFE.*

— Protocoale de verificare a celor două tratate nucleare *(privind testele, 1974, și explozii pașnice, 1976). Se interzic prin aceste tratate exploziile mai mari de 150 kilotone. Metodele de verificare vor fi sistemul CORRTEX (hidrodinamic), care va măsura unda de șoc pe un cablu coaxial îngropat în apropierea locului exploziei.*

— Acord asupra utilizării pașnice a energiei nucleare. *Se prelungește acordul precedent, permițînd cercetări comune în domeniul medicinei și mediului înconjurător.*

— Acord asupra vînzării cerealelor, *care prevede vînzarea către URSS a 10—14 milioane tone.*

— Acord asupra extinderii schimburilor universitare.

— Declarație comună *pentru stabilirea unui parc internațional în regiunea strîmtorii Bering.*

— Acord de delimitare a domeniului maritim. *Se referă mai ales la Pacificul de Nord și Oceanul Arctic.*

— Acord de studii oceanografice.

— Acord pentru creșterea traficului aerian, *prevăzînd sporirea de patru ori a numărului de zboruri între 14 orașe din S.U.A. și U.R.S.S.*

— Acord de transport maritim.

— Acord pentru deschiderea de centre culturale *american și sovietic la Moscova și Washington.*

— Acord de cooperare vamală, *îndeosebi pentru lupta împotriva traficului cu droguri.*

— Memorandum *pentru sporirea difuzării revistelor „America" și „Viața sovietică" în cele două țări.*

Opinii despre „summit"

● *Un subiect asupra căruia interlocutorii n-au ajuns la un acord e unificarea Germaniei. Dar variante multiple au fost discutate. Secretarul de stat,* James Baker, *a evocat „posibilitatea unei forme de înțelegere" între NATO și Tratatul de la Varșovia, în ce privește viitorul statut militar al Germaniei. A fost una din ipotezele discutate, a precizat Baker.*

● *Agenția* „France Presse" *afirmă că întîlnirea la nivel înalt a fost „slabă în rezultate spectaculoase, în ciuda pleiadei de acorduri și declarații comune". (...) „Acordurile sînt mai puțin importante decît par. Cei doi președinți au aprobat — așa cum prevăzuseră în Malta, în decembrie trecut — o declarație privind liniile principale ale unui tratat START, care să reducă cu 50 la sută arsenalele strategice. În realitate, una singură din cele patru probleme-cheie, care blochează acordul, a fost soluționată înaintea acestui «summit». Cele două părți au fixat un plafon al numărului de focoase cu care vor fi dotate rachetele mobile. Negociatorii americani prevedeau, încă luna trecută, că aceasta va fi problema cea mai ușor de soluționat.*

În schimb, experții nu se înțeleg asupra vechii probleme a bombardierului sovietic «Backfire» — pe care Moscova îl dorește exclus din Tratat —, asupra testelor rachetei sovietice SS 18 — pe care Washingtonul le dorește limitate — și asupra vînzărilor de rachete americane «Trident-2» Marii Britanii — care neliniștesc URSS. Sovieticii au revenit asupra promisiunii ca o a doua rundă de negocieri START, mai ambițioasă, să se deschidă îndată, după semnarea Tratatului START I, dar expresia «cît mai curînd posibil», continuă în declarația comună, lasă Statelor Unite o portiță de ieșire.

Domnii Bush și Gorbaciov au semnat, este adevărat, un acord privind distrugerea progresivă a stocurilor lor de arme chimice și oprirea producerii gazelor de luptă. Dar acesta era deja obținut, în principiu, în luna februarie.

Cea mai mare parte din acordurile minore restabilesc, în fapt, legături ce au fost întrerupte în anii '80, pe vremea cînd Ronald Reagan denumea Uniunea Sovietică «Imperiul Răului». Dar, firește, ele sînt semnul unei cooperări între cele două superputeri, căreia cei doi președinți au dorit să-i dea un impuls nou".

● *Cancelarul vest-german,* Helmut Kohl, *a estimat că întîlnirea de la Washington a permis „progrese semnificative" în vederea reglementării unor aspecte externe ale unificării Germaniei. Evocînd „importanța psihologică" a deciziei americane de a spori cooperarea economică cu Uniunea Sovietică, Kohl a apreciat că hotărîrea celor doi președinți de a se întîlni, anual, „oferă o nouă stabilitate și noi perspective relațiilor Est-Vest".*

● *Întîlnirea a fost „cu mare succes" și va avea „repercusiuni pozitive" asupra „Uniunii europene și germane", a fost de părerea* Hans Dietrich Genscher, *ministrul de externe vest-german.*

● *Primul ministru al R. D. Germane,* Lothar de Maizière, *a estimat că „un nou concept de echilibru" s-a degajat în timpul întîlnirii de la Washington. „S-a reușit să se dea orientări mai clare negocierilor START și negocierilor de la Viena, precum și în alte domenii, în așa fel încît, printr-o dezarmare progresivă, se va ajunge la o schimbare a strategiilor alianțelor".*

● *Întîlnirea de la Washington a fost, în ansamblu, decepționantă — apreciază presa britanică. „Rezultatele nu sînt neglijabile, dar sînt decepționante în raport cu ce se putea aștepta după marile evenimente din ultimele șase luni"* („The Independent").

● *Întîlnirea de la Washington este „cea mai fructuoasă din istoria relațiilor noastre", a afirmat* Evgheni Primakov, *colaborator apropiat al lui Mihail Gorbaciov, membru al Consiliului prezidențial. „Ea se distinge prin ansamblul problemelor discutate și asupra cărora s-a obținut un acord. Am îndepărtat lucruri ce ar fi devenit ulterior obstacole în calea noastră".*

Grupaj realizat de
Stelian Țurlea

COPENHAGA

Dialoguri despre rolul C.S.C.E.

De la trimisul nostru, I. Madoșa

Moment politic de excepție aici, în pitoreasca și moderna capitală daneză, cu infrastructura ei răspîndită pe cele două insule de bază din zona centrală a țării — Sjaelland (în cea mai mare parte) și Amager, unde se află și cunoscutul aeroport internațional Kastrup.

Marți, în continuarea unor intense preparative diplomatice, Copenhaga a trăit evenimentul deschiderii unui dialog considerat ca deosebit de important și de promițător pentru rolul și perspectivele bogatului proces al securității europene — o întîlnire extraordinară, de două zile, a miniștrilor de externe ai celor 35 de state participante la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), menită, cu precădere, să dea „feu vert" pregătirilor pentru preconizata reuniune la nivel înalt a țărilor de pe continent, de la sfîrșitul anului. Dovadă, fără îndoială, atît a atenției acordate de Copenhaga continuării și dinamizării eforturilor general-europene de pace și conlucrare, de securitate, încredere și cooperare, cît și a recunoașterii ponderii ei specifice în acest context. De fapt, întîlnirea extraordinară a miniștrilor de externe prefațează și potențează un alt eveniment semnificativ din cadrul procesului CSCE, cu al cărui debut coincide în modul cel mai strict: cea-de-a doua reuniune asupra dimensiunii umane a securității europene, după cea care, la Paris, între 30 mai—20 iunie anul trecut, a inaugurat discutarea acestei complexe problematici. Continuitate, așadar, în abordarea și rezolvarea comună a unei tematici specifice, încă preocupante, și cristalizări de perspective, de noi măsuri cu privire la ansamblul securității pe continent sînt devizele fundamentale ale celor două forumuri din capitala daneză.

La ora cînd transmit această corespondență, lucrările întîlnirii miniștrilor de externe se află încă într-o fază cu totul incipientă, improprie unor considerații sau concluzii mai ample. Este limpede, însă, că această reuniune — convocată, în urma unui acord realizat la negocierile de la Viena, de către Ministerul de Externe de la Copenhaga — își propune un obiectiv deosebit de semnificativ pentru evoluția și perspectivele apropiate ale întregului proces al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa. Și anume, constituirea, la nivelul adecvat, din reprezentanți ai tuturor celor 35 de state participante, a unui comitet pregătitor al preconizatei reuniuni la nivel înalt a statelor europene, mai puțin Albania, împreună cu S.U.A. și Canada. Faptul în sine atestă că eforturile pentru convocarea, pînă la sfîrșitul anului, a unei noi conferințe a șefilor de state și guverne din țările implicate în procesul CSCE (așa-numita „Helsinki II") au atins un punct decisiv, angajant, un stadiu de la care nu par să mai fie posibile reculuri nedorite. În cursul unor convorbiri și clarificări prealabile, s-a convenit deja ca preconizatul „sommet" european să aibă loc la Paris (nu la Viena, cum insistaseră autoritățile austriece) și ca pe agenda lui să se afle toate aspectele politice impuse de noua situație de pe continent, de marile schimbări din Europa de est și centrală. Se va înainta, cu această ocazie, cum se speră, spre instaurarea unei securități de tip nou pe continent, clădită în esență, pe cooperare, pe atenuarea și, eventual, depășirea divizărilor de pînă acum, conform proiectelor complementare ale „casei comune", „confederației europene" sau altor formule? În tot cazul, intențiile există, iar constituirea comitetului pregătitor, la Copenhaga, atestă tocmai o mișcare comună și convergentă în sensul dorit.

Desigur, nici aici și nici în alte capitale europene nu sînt subestimate dificultățile ce mai trebuie depășite, etapele ce rămîn de parcurs. Esențial, convocarea noii reuniuni general-europene la nivel înalt, cu rol de călăuză fermă pentru viitor, depinde de finalizarea, într-un interval de timp acceptabil, a lucrărilor celor două forumuri de negocieri paralele de la Viena (asupra dezarmării convenționale și, respectiv, asupra unei noi generații de măsuri de creștere a încrederii și securității pe continent), menite să ofere infrastructura necesară, materială, a viitorului sistem de securitate și cooperare în Europa. Or, tratativele de la Palatul Hofburg, intrate în cea de-a 7-a rundă, la 14 mai, se află într-un fel de cursă contra-cronometru. Dificultăți suplimentare, de ultimă oră, legate mai ales de statutul militar al unei Germanii unificate, s-au adăugat unor probleme și așa complexe, așteptîndu-și o rezolvare comună, eficientă, alături de cele privind reducerea și plafoanele unor categorii de arme, măsurile de verificare și control sau, pe scurt, aplicarea proiectatelor înțelegeri. Se speră, însă, ca noua întîlnire Bush—Gorbaciov, ea însăși o componentă esențială a procesului de reașezare a relațiilor internaționale, și alte inițiative politice de marcă să contribuie la deblocarea aparentului impas, la grăbirea ritmului de lucru, în așa fel încît lunile următoare să nu constituie un termen prea scurt pentru realizarea de acorduri substanțiale, echilibrate, de natură să poată fi ratificate, în toamnă, la reuniunea la nivel înalt de la Paris, alături de alte măsuri preconizate.

Cît privește reuniunea asupra dimensiunii umane a procesului CSCE, prefațată de întîlnirea miniștrilor de externe, aceasta nu face decît să confirme rolul și ponderea faimosului „coș trei", mai ales într-un context în care regiunile de răsărit și centrală ale continentului au cunoscut schimbări radicale, iar întreaga Europă se află în căutarea unei noi identități, a unei noi unități. Programat a dura pînă la 29 iunie, la nivel de experți, acest al doilea forum umanitar de după semnarea documentului final al reuniunii general-europene de la Viena, în ianuarie 1989, a fost precedat, aici la Copenhaga, de o serie de dezbateri și de abordări specifice, inclusiv cu ocazia a 40 de ani de la adoptarea Convenției internaționale asupra drepturilor omului, la care, alături de unele progrese și evoluții incontestabile, au fost subliniate apăsat și neîmplinirile importante, generale, ce mai există în acest domeniu. Se pare că, ducînd mai departe clarificările reuniunii de anul trecut, de la Paris, dezbaterile de la Copenhaga vor reuși să lărgească și să aprofundeze examinarea în comun a stadiului îndeplinirii angajamentelor asumate de statele participante privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, să ducă la stabilirea de noi măsuri pentru concretizarea lor, în concordanță cu obiectivele comune de pace, securitate, cooperare și întărire a încrederii pe continent.

La reuniunea de la Copenhaga, România participă după o perioadă de profunde prefaceri interne, democratice, după o schimbare ce și-a pus amprenta și asupra politicii externe a țării, înlăturînd anacronismele și izolarea, promovînd drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei umane. Nu în ultimul rînd, se cuvine să amintim, în acest context, renunțarea de către ea la rezervele și observațiile formulate în legătură cu documentul final al forumului general-european de la Viena, rezerve ce aveau în vedere mai ales dimensiunea umană a procesului CSCE și care, la precedentele dezbateri, de la Paris, au plasat-o într-o poziție vădit expusă și incomodă. În noile împrejurări, se înțelege, delegația română este animată de dorința de a prezenta și a face cunoscute măsurile adoptate pe plan intern, după revoluția din decembrie, în vederea garantării și exercitării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, preocupările de perspectivă în ce privește adoptarea noii Constituții și adaptarea legislației naționale la prevederile documentelor CSCE. Nu lipsesc din mandatul ei o serie de acțiuni și inițiative specifice, precum adoptarea unei Declarații privind drepturile persoanelor care fac parte din minoritățile etnice, naționale sau religioase și protecția identității acestora, menită să consacre standarde europene general-acceptate în acest domeniu, sau atitudinea favorabilă extinderii colaborării pe plan general-european în domeniul drepturilor omului, în vederea elaborării de norme și proceduri uniforme, pe baza unor soluții de consens, în conformitate cu obiectivele democrației, libertății și demnității umane. Despre acestea, însă, mai pe larg într-o corespondență viitoare.

Și, totuși, se mișcă...

● Președintele sud-coreean Roh Tae Wu a anunțat, la San Francisco (California), stabilirea, în curînd, de relații diplomatice complete între Coreea de Sud și Uniunea Sovietică. Știrea a survenit după recenta întîlnire, în S.U.A., dintre Roh Tae Wu și Mihail Gorbaciov — prima întîlnire dintre cei doi lideri. „Este timpul ca valul de deschidere și destindere să atingă malurile Asiei de nord-est și Peninsula Coreea" — a afirmat Roh Tae Wu, considerînd, între altele, în ceea ce privește efectele întîlnirii sale cu liderul sovietic, că aceasta ar însemna „un prim pas spre reunificarea Peninsulei Coreea".

● Congresul Uniunii Creștin Democrate (U.C.D.) din R.D.G. va avea loc în perioada 28–29 septembrie la Berlin, a anunțat președintele în exercițiu al partidului, Horst Korbella. Este ultimul congres al U.C.D. din R.D.G. înaintea unificării lui cu partidul omolog din R.F.G. Cele două partide au convenit deja asupra formării a șase comisii care urmează să pregătească fuzionarea, a precizat H. Korbella.

● În viitor, Ministerul Afacerilor Interne va deveni un organ de organizare și punere a bazelor principiale ale unui serviciu social civil de menținere a ordinii, a declarat ministrul de interne al Ungariei, B. Horvath, în cadrul unei consfătuiri a conducerii acestui minister. Funcția de șef al Direcției Generale de Interne (Miliția) va fi deținută de o persoană civilă — G. Szabo, fost președinte al Tribunalului regional Vasz. Adjunctul său pentru probleme profesionale va fi un militar cu grad de general-maior de interne.

BAGDAD

Liga Arabă traversînd deșertul...

Corespondență de la trimisul nostru, Ștefan Cârjă

După trei zile de întîlniri în plen sau pe grupuri de interese (Consiliul de Cooperare Arab sau Consiliul de Cooperare al Golfului), reuniunea extraordinară la nivel înalt de la Bagdad s-a încheiat cu rezultate notabile. În primul rînd, întrunirea a însemnat un succes personal al liderului palestinian Yasser Arafat, care a propus-o, și al președintelui irakian, Saddam Hussein, care a găzduit-o. În al doilea rînd, reuniunea de la Bagdad a marcat sfîrșitul unei etape.

Președintele irakian Saddam Hussein (în centrul imaginii) în timpul reuniunii de la Bagdad. În dreapta sa, secretarul general al Ligii Arabe, Chadli Klibi

Este vorba de un an și jumătate de contacte politice și demersuri diplomatice, al căror scop era începerea unor negocieri directe, la Cairo, între o delegație palestiniană și una israeliană. Totul a început printr-o declarație, în engleză, a președintelui Yasser Arafat, în decembrie 1988, la Geneva, în fața Adunării Generale a ONU, în care liderul palestinian recunoștea, fără echivoc, statul Israel și condamna terorismul ca formă de luptă. Aceasta a fost condiția pentru ca Statele Unite să înceapă un dialog cu OEP, la Tunis. A urmat reuniunea de la Casablanca, din mai 1989, în care Egiptul a revenit în rîndul membrilor Ligii Arabe, după o absență de 10 ani, autoritățile de la Cairo, președintele Mubarak, personal, implicîndu-se în găsirea unor soluții politice, care să fie acceptate atît de palestinieni, cît și de israelieni. Cea de-a doua jumătate a anului trecut a fost marcată de o suită de planuri de pace ; „planul Shamir" în 4 puncte, „planul palestinian" în 5 puncte, „planul Mubarak" în 10 puncte, „planul Baker" în 5 puncte, acesta din urmă fiind acceptat de OEP, după intense eforturi din partea Egiptului. Presiunile Statelor Unite asupra Israelului au fost, și ele, puternice, „planul Baker" fiind susținut, în mare parte, de cabinetul Shamir, dar nu în totalitate. Criza guvernamentală din Israel a spulberat orice speranță de negocieri directe palestiniano-israeliene. Momentul favorabil a fost pierdut, „Planul Baker" a căzut în desuetudine.

Yasser Arafat, criticat de numeroși lideri palestinieni pentru concesiile făcute, s-a îndepărtat de varianta americană a negocierilor directe, susținută de Egipt și de alte țări arabe, și s-a apropiat, în schimb, de cea a unei conferințe internaționale, promovată constant de Irak și de alte state atît din regiunea Orientului Mijlociu, cît și din afara ei.

Dialogul palestiniano-american de la Tunis pare să fi rămas o formă fără fond. Totuși, nici OEP, nici Administrația americană, nu doresc să-și asume responsabilitatea de a decide întreruperea sa. Declarațiile, de genul celor prin care Arafat afirma că serviciile secrete palestiniene le vor sprijini pe cele americane pentru descoperirea cauzelor prăbușirii unor avioane în urma exploziilor la bord, au rămas departe în urmă.

De aceea, discursul liderului palestinian, la întrunirea din capitala irakiană, prin care este criticată, fără echivoc, politica americană față de problema palestiniană, n-a surprins pe nimeni, nici măcar atunci cînd „planul Baker" a fost calificat drept „idei confuze". Datorită divergențelor dintre palestinieni, pe de-o parte, egipteni și saudiți, pe de altă parte, în legătură cu terminologia folosită, mesajul, ce urma să fie adresat de membrii Ligii Arabe, prezenți la Bagdad, președinților Gorbaciov și Bush, nu a mai fost transmis.

În cuvîntul său de deschidere a reuniunii, președintele Saddam Hussein a ținut să precizeze că „Washingtonul trebuie să aleagă, deoarece nu poate să ajute Israelul prin diverse forme și în același timp, să afirme că este prietenul arabilor. Este inacceptabil ca țările, care beneficiază de resursele noastre, să promoveze o politică defavorabilă nouă", a conchis șeful statului irakian.

La încheierea lucrărilor reuniunii la nivel înalt, care s-au prelungit pînă noaptea tîrziu, a fost dat publicității un comunicat final intitulat **„Declarația de la Bagdad"**, în care sînt relevate principalele capitole care au stat pe agenda întrunirii.

Primul în ordinea menționării, este sprijinul Ligii față de Proclamația din 22 mai 1990 — actul de unificare a celor două Yemenuri —, acesta fiind apreciat ca un exemplu demn de urmat pentru întreaga națiune arabă.

Următorul s-a referit la „schimbările internaționale și poziția arabă unită în fața amenințărilor imediate" la adresa securității națiunii, Liga fiind nevoită, astăzi mai mult ca oricînd, să se bizuie pe „propriile mijloace".

După aceste două capitole mai generale, în declarație este elogiată, în continuare, revolta populației palestiniene din teritoriile arabe împotriva trupelor israeliene de ocupație. Intifada — se spune în comunicatul final — trebuie susținută prin toate mijloacele materiale și politice, pentru ca poporul palestinian să-și poată edifica „un stat independent, pe pămîntul patriei sale, avînd capitala la Al Qods (Ierusalim), sub conducerea OEP, singurul său reprezentant legitim".

Avînd în vedere că Israelul consideră Ierusalimul drept „capitala sa eternă", se opune creării unui stat palestinian și nu recunoaște OEP ca reprezentat legitim al poporului palestinian, apare, așadar, limpede că pozițiile părților aflate în conflict au devenit, din nou, diametral opuse.

O parte distinctă, în cadrul declarației, este acordată emigrației evreiești, considerată „ o gravă amenințare care trebuie să fie stopată prin adoptarea tuturor măsurilor necesare". Se atrage atenția asupra intențiilor de realizare a unui „Israel Mare", se cere „garantarea drepturilor naționale ale poporului palestinian, inclusiv dreptul întoarcerii în patria sa", precum și respectarea rezoluției 194 din 1949, care interzice schimbarea echilibrului demografic în teritoriile ocupate. Liga cere, de asemenea, stoparea creării de colonii israeliene în Cisiordania și Gaza, desființarea celor existente, precum și înființarea unui mecanism internațional, care să controleze activitatea israeliană în acest domeniu. Și în ceea ce privește această problemă, poziția arabă și cea israeliană sînt divergente.

La finele acestui capitol se arată că țările

Și, totuși, se mișcă...

● La Alma-Ata a avut loc Conferința de constituire a Partidului Social-Democrat din Kazahstan – informează agenția „TASS". În cadrul lucrărilor s-a relevat că Partidul Social-Democratic se pronunță împotriva oricărei forme de dictatură. Membrii partidului consideră necesar să se renunțe la ideologizarea statului, acesta trebuind să devină un mecanism eficient de coordonare a solidarității claselor din societate. Noul partid se pronunță pentru economia de piață ca factor principal de coordonare a economiei, pentru egalitatea tuturor formelor de proprietate și pentru trecerea pămîntului în proprietate particulară și împărțirea lui imediată celor care doresc să se ocupe de agricultură. Partidul nostru – a declarat agenției „TASS" unul dintre copreședinții noii formațiuni politice – intenționează să participe, ca forță politică organizată, alături de alte mișcări democratice din țară, la înfăptuirea consecventă și radicală a reformelor economice și sociale. Delegații au adoptat statutul și au ales organele de conducere ale partidului : Consiliul de coordonare și copreședinții partidului.

prezente la reuniunea de la Bagdad „reafirmă necesitatea de a evalua relațiile cu celelalte state, în lumina pozițiilor pe care acestea din urmă le au față de cele două probleme — drepturile naționale ale palestinienilor și emigrația evreilor".

În „Declarația de la Bagdad", se afirmă, în continuare, că Statele Unite poartă o responsabilitate esențială față de agravarea tensiunii în Orientul Mijlociu, ce poate duce la confruntare. Aceasta, deoarece SUA sprijină puternic Israelul atît din punct de vedere militar și financiar, cît și politic.

Un loc aparte este acordat susținerii, de către Ligă, a organizării, cît mai curînd posibil, a unei conferințe internaționale de pace, sub egida ONU, în prezența tuturor părților aflate în conflict, inclusiv OEP, care să dispună de aceleași drepturi. Cauza palestiniană reprezintă problema centrală a conflictului arabo-israelian, se arată în document.

În Comunicatul final sînt condamnate, de asemenea, deciziile Senatului și Congresului american privind statutul Ierusalimului. Reuniunea sprijină, totodată, organizarea unei Conferințe islamo-creștine pentru protejarea lăcașurilor de cult islamice și creștine. Țările arabe — se spune, în continuare — vor adopta măsuri politice și economice împotriva tuturor statelor care consideră Al Qods (Ierusalimul) drept capitala Israelului.

Un aspect important în „Declarația de la Bagdad" este cel referitor la criza libaneză. Aceasta cu atît mai mult cu cît problema libaneză nu era inclusă pe ordinea de zi a reuniunii. Țările prezente la reuniunea la nivel înalt au cerut punerea în aplicarea a Acordului de la Taif. Este pentru prima oară cînd Irakul acceptă acest document. Ceea ce va putea duce la răcirea legăturilor dintre șeful guvernului militar libanez, generalul Michel Aoun, și autoritățile de la Bagdad. Pe de altă parte, acest gest va putea contribui la încălzirea relațiilor irakiano-siriene. Nu trebuie omis faptul că prezența regelui Fahd la întrunirea la nivel înalt, el fiind unul din artizanii acordului, a contribuit mult la stipularea acestuia în documentul final.

În unul din capitolele finale se prevede ca reuniunile la nivel înalt să aibă loc în fiecare an, în luna noiembrie, următoarea întrunire fiind programată la Cairo, unde se află, din nou, sediul Ligii Arabe.

„Declarația de la Bagdad" scoate, deci, în evidență o radicalizare a poziției țărilor arabe, mai ales a palestinienilor, care va avea drept consecință o creștere a încordării în zonă și o îndepărtare de calea dialogului de către părțile aflate în conflict, care s-au aflat, la un moment dat, destul de aproape.

ATENA

Acord asupra bazelor americane

Miercuri, 30 mai, la încheierea celei de-a 19-a runde a îndelungatelor și dificilelor negocieri bilaterale, purtătorul de cuvînt al guvernului elen, Vyron Polydoras, anunța parafarea unui nou acord, de opt ani, privind viitorul statut al bazelor militare americane din Grecia. În aceeași zi, la Washington, noile înțelegeri erau confirmate de purtătoarea de cuvînt a Departamentului de Stat, Margaret Tutwiler, care preciza că semnarea oficială ar urma să aibă loc în luna iulie, după compararea atentă a textelor în limba greacă și engleză.

Acordul — s-a mai afirmat la Atena — este exclusiv militar și „corespunde intereselor superioare ale Greciei".

Anunțul din cele două capitale nu i-a surprins pe comentatori. Într-adevăr, cu toate dificultățile manifestate anterior, devenise evident, în ultimul timp, că Grecia și S.U.A. se îndreaptă spre rezolvarea reciproc acceptabilă a unei probleme care a grevat mult relațiile lor de cooperare și a făcut să curgă multă cerneală în legătură cu viitorul prezenței militare americane de pe pămîntul Eladei. Momentul decisiv, în acest sens, l-au constituit alegerile legislative de la 8 aprilie, ultimele dintr-o serie de trei consultări electorale apropiate, în mai puțin de un an, soldate, în cele din urmă, cu preconizata revenire la conducerea Greciei a Noii Democrații, partid de orientare conservatoare, favorabil, deopotrivă, strîngerii legăturilor pe toate planurile cu Europa occidentală și întăririi relațiilor „de alianță" cu S.U.A. și cu N.A.T.O. Format îndată după ultimul scrutin parlamentar, guvernul Noii Democrații, condus de Constantin Mitsotakis, și-a înscris pe agendă, ca una dintre principalele priorități, atît ameliorarea simțitoare a raporturilor cu puternicul partener de peste Ocean, cît și o acțiune promptă, eficientă, pentru depășirea stagnării din negocierile de ordin militar dintre cele două țări.

Aflați la putere în intervalul octombrie 1981 — iulie 1989, socialiștii greci, în frunte cu Andreas Papandreu, au fost și inițiatorii îndelungatului proces de tratative cu S.U.A., ce avea să ducă, în cele din urmă, la încheierea noului acord. După ce, în iulie 1983, contrar programului lor inițial, care preconiza închiderea bazelor americane din Grecia, acceptaseră, totuși, prelungirea prezenței acestora cu încă cinci ani, pînă în decembrie 1988, ei au inaugurat, în noiembrie 1987, și suita unor noi întîlniri, în special la Atena, consacrate rediscutării ansamblului problemelor militare dintre cele două țări. Numai că acest proces, deosebit de complex, nu a putut să fie finalizat sub guvernarea lor. Punctele de vedere diferite, pe de o parte, și fenomenele de criză politică internă, pe de altă parte, au făcut ca pasul decisiv să fie considerabil amînat, iar incertitudinile apărute de la bun început să rămînă intacte.

De fapt, pornind de la versiunea greacă a acordului de cooperare economică și militară din iulie 1983 (DECA), încheiat sub guvernarea lor, socialiștii PASOK au afirmat totdeauna că înțelegerile de atunci erau înțelegeri de retragere a bazelor militare americane, după 1988, în condițiile în care se urmărea, cel puțin formal, salvarea aparențelor cu privire la consecvența poziției lor inițiale față de prezența militară a S.U.A. Un eventual nou acord între cele două părți trebuia, conform socialiștilor, să fie realizat „pornind de la zero", ca și cum niciodată nu ar fi existat baze și instalații militare americane în Grecia ; în același timp, el ar fi urmat să fie supus aprobării unui referendum popular. Poziția americană era, în schimb, diametral opusă. Potrivit Washingtonului, care a pornit totdeauna de la versiunea engleză a înțelegerilor din 1983, acestea constituiau un simplu acord de reglementare temporară a prezenței militare a S.U.A. și puteau fi prelungite, pur și simplu, după expirarea lor, ca și în cazul înțelegerilor similare semnate cu alte țări. De la reluarea negocierilor bilaterale, în noiembrie 1987, puține lucruri au putut fi clarificate în această privință, dar s-a evidențiat, totuși, cum o atestă și precizările oficiale referitoare la noul acord, necesitatea unei comparări atente a versiunilor în limbile greacă și engleză...

Pornind de la asemenea controverse de principiu, tratativele inițiale dintre cele două părți s-au prelungit pe durata a 17 runde, pînă în mai 1989, fără ca impasul previzibil să poată fi depășit. În așteptarea alegerilor elene din iunie anul trecut, primele din seria celor trei scrutinuri menționate, procesul a fost temporar „înghețat". Urma ca el să fie reluat după aceea și, în caz de nereușită, conform acordului din 1983, bazele americane să fie retrase în termen de 17 luni de la expirarea acestuia. Cum, însă, alegerile de la începutul verii trecute nu s-au soldat cu o majoritate clară, socialistă sau conservatoare, a fost format un guvern provizoriu, de uniune națională, iar termenul de eventuală încetare a prezenței militare americane a fost prelungit cu șase luni. Un element nou, în același context, l-a reprezentat hotărîrea S.U.A., din ianuarie 1989, privind închiderea necondiționată, înainte de martie 1991, indiferent de rezultatul tratativelor, a două dintre principalele lor baze militare din Grecia. E vorba de baza de la Nea Makri, situată la nord-est de Atena, folosită pentru urmărirea comunicațiilor navale din Mediterana, și de baza aeriană de la Hellenikon, din apropierea aeroportului internațional al capitalei elene. În legătură cu aceasta din urmă, dé altfel, o solicitare similară făcuse și fostul guvern socialist grec, dornic, oricum, în perspectiva unui nou acord, să se ajungă la reducerea prezenței militare americane din țară.

Acesta fiind contextul reluării negocierilor, după alegerile de la 8 aprilie, au fost suficiente, în noile împrejurări, doar două runde de convorbiri (a 18-a și a 19-a) pentru finalizarea procesului. Prima a avut loc la începutul lunii mai, la Atena, iar a doua, săptămîna trecută, cînd a fost anunțat și noul acord, parafat de conducătorii celor două delegații — Christos Zacharakis și, respectiv, Alan Flanigam, ambasadorul S.U.A. în capitala elenă. Termenii lui, deocamdată, nu au fost făcuți publici. Totuși, după cum menționa premierul Constantin Mitsotakis, într-o declarație prin care îi anunța iminența, el ar stipula transferul unor instalații de la bazele de pe continent (Nea Makri și Hellenikon) la una dintre bazele deținute de S.U.A. în insula Creta — la Heraklion și la Suda Bay. Aceasta, desigur, confirmă precizările purtătoarei de cuvînt a Departamentului de Stat, Margaret Tutwiler, care, referindu-se la recentul acord, menționa că prezența militară americană din Grecia va fi „substanțial redusă". În tot cazul, acordul constituie un moment important în relațiile dintre cele două țări, punctate de numeroase dificultăți în actualul deceniu. Și, totodată, a creat premise considerate ca foarte favorabile pentru actuala vizită particulară la Washington a premierului C. Mitsotakis, din perioada 3—12 iunie, — prima vizită a unui șef de guvern elen în S.U.A. după mulți ani.

I. Madoșa

SOFIA

Prin „restructurare“ la alegeri

„Primul lucru pe care l-am văzut de la fereastra hotelului în care am stat la Sofia a fost — relatează trimisul special al revistei sovietice «Timpuri Noi», Vladimir Jitomirski — lozinca «Înainte, spre comunism», cu litere decolorate sub acoperișul clădirii cu șapte etaje din față. O jumătate de oră mai tîrziu, în apropierea sediului Adunării Naționale, am auzit sloganuri ca «Afară cu P.C. Bulgar !», «Nu vrem socialism !»... Lozinca decolorată și strigătul străzii sînt cele două extreme ale vieții politice și sociale ale Bulgariei de azi...“

La 10 noiembrie anul trecut, practic, toate sectoarele sociale au primit cu entuziasm sfîrșitul regimului dictatorial al lui Todor Jivkov, ce a durat 35 de ani, și a modelului totalitar adoptat de Bulgaria spre finele anilor '40. P.C. Bulgar a suferit, în primele luni scurse de la înlăturarea lui Jivkov, puternice seisme interne, urmare a îndelungatei dominații a incompetenței, carierismului, corupției și, mai ales, a dogmatismului. Supraviețuirea i-a impus o serie de schimbări : s-a renunțat la rolul conducător al partidului, au început lungi dezbateri cu opoziția în jurul „mesei rotunde“, a fost amendată Constituția în vederea asigurării trecerii pașnice de la sistemul totalitar la o societate democratică, precum și a pregătirii alegerilor libere și democratice.

În cadrul unor ample strategii a „restructurării“, luna aprilie ar putea fi denumită, din acest punct de vedere, „luna concretizărilor“. Astfel, la 3 aprilie, în cadrul unui mare miting desfășurat la Sofia, s-a anunțat decizia de a se schimba denumirea P.C.B. în Partidul Socialist Bulgar. Liderul partidului, Aleksandăr Lilov, a anunțat că noua formațiune va rupe cu greșelile, denaturările și crimele din trecut și va face pași pe calea înnoirii. „Cerem reforme radicale în toate domeniile, printre care și în partid. Noi știm bine la ce trebuie să renunțăm, ce nu trebuie să repetăm niciodată“ — a declarat el, arătînd că „lupta pentru schimbări va constitui cuvîntul de ordine al P.S.B.“. Aleksandăr Lilov s-a pronunțat pentru o reformă „radicală și rapidă“, dar împotriva unei „terapii de șoc“, împotriva șomajului de masă și a inflației. El a arătat că „unele forțe de dreapta încearcă să împingă țara spre un nou totalitarism“ și a subliniat că P.S.B. dorește o trecere, fără vărsare de sînge și civilizată, spre o societate democratică.

Tot în primele zile ale lui aprilie, Adunarea Națională a examinat măsurile economice urgente pentru 1990, propuse de guvernul condus de Andrei Lukanov, într-un moment în care Bulgaria trece printr-o criză economică, ce se exprimă în dezechilibrul general al economiei naționale, încetinirea dezvoltării, creșterea excesivă a datoriei externe (11 miliarde dolari, sumă apreciată ca astronomică pentru Bulgaria), dereglarea pieței și deficitul bugetului de stat.

Ieșirea economiei din această situație impune — s-a arătat în raportul prezentat, tot în aprilie, de guvernul Lukanov — adoptarea unei reforme economice radicale, care să asigure tranziția cît mai grabnică la economia de piață. Reforma proprietății este considerată ca prioritară. O parte a proprietății de stat va ieși de sub controlul statului, iar proprietatea cooperatistă, pe acțiuni și particulară, va fi stimulată. Măsuri concrete de stimulare a inițiativei particulare au fost adoptate încă din luna februarie a.c.

În raportul guvernului se atrage atenția că, în acest an, nu vor fi soluționate toate problemele sociale acute, întrucît rezolvarea lor integrală ar fi posibilă numai printr-o creștere substanțială a datoriei externe. Situația impune abținerea de la greve — se subliniază în raport.

În plan politic, acordurile încheiate la masa rotundă între guvern și opoziție, pentru organizarea, la 10 și 17 iunie, a primelor alegeri parlamentare libere în mai bine de 45 de ani, au marcat o etapă importantă în procesul de democratizare a țării. Parlamentul, confirmînd aceste acorduri, a adoptat amendamente la Constituție, care proclamă Bulgaria un „stat democratic de drept“ și suprimă noțiunea de „stat socialist“. Pluralismul politic este garantat printr-o nouă lege privind partidele. O lege asupra alegerilor legislative, trasată în linii generale la masa rotundă, a fost adoptată, de asemenea, în pofida obiecțiilor forțelor conservatoare din cadrul fostului partid comunist. Petăr Mladenov (53 de ani), inițiatorul reformelor și, pînă recent, președintele Consiliului de Stat, a fost ales în funcția nou creată de președinte al Republicii, calitate în care va trebui „să întruchipeze stabilitatea și unitatea țării“ și să reprezinte Bulgaria pe plan internațional.

Luni 23 aprilie și marți 24, a început campania electorală la televiziunea bulgară și, respectiv, la posturile de radio, conform acordurilor „mesei rotunde“. În urma votului de la 10 și 17 iunie, urmează a fi formată o Adunare Constituantă (400 de membri), a cărei sarcină principală va consta în elaborarea noii Legi fundamentale. După un an și jumătate de la alegeri, Constituția va fi supusă unui referendum. Uniunea Forțelor Democratice (U.F.D.), care regrupează 17 partide și mișcări de opoziție, a fost nevoită să cedeze în privința datei alegerilor, sub presiunea opiniei publice, care dorește schimbări rapide. „U.F.D. — comenta agenția «France Presse» — spera să poată întîrzia primul scrutin liber pînă în luna noiembrie, pentru a se organiza mai bine. Cu toate acestea, opoziția a reușit, prin intermediul creării unei Adunări Constituante, să împingă primele alegeri pentru un parlament obișnuit pînă în 1992“.

Sistemul electoral adoptat reprezintă, și el, rodul unui compromis între guvern și opoziție. Astfel, jumătate din cei 400 de deputați din Adunarea Constituantă vor fi aleși după sistemul majoritar cum dorește P.S.B., care mizează pe popularitatea unor personalități ca

În paralel cu mitingul organizat la Sofia de Uniunea Forțelor Democratice, la Plovdiv a avut loc o manifestație similară

„Niciodată, niciodată!“

Au fost ani de coșmar, își amintește generalul Gheorghi Milușev, fostul „om-umbră“ al lui Todor Jivkov, descriind perioada petrecută în imediata apropiere a liderului bulgar, ca șef al gărzii personale a dictatorului.

Într-o amplă mărturisire făcută unui ziarist de la săptămînalul „Antena“, Milușev relevă că pe el îl epuizau în mod deosebit continua nesiguranță în care îi ținea Jivkov pe oamenii din jurul său, suspiciunea patologică și permanenta neîncredere ale acestuia față de colaboratorii săi cei mai apropiați. Ca o ilustrare a atmosferei care domnea la „palatul împăratului socialist“, cum îl numește tot mai frecvent presa bulgară pe Jivkov, șeful Direcției pentru securitate și apărare (U.B.O.) menționează un principiu fundamental pe care membrii gărzii personale trebuiau să-l respecte — omul trebuie să fie „invizibil“, însă, în același timp, atît de aproape, încît să simtă și să audă respirația stăpînului.

Prima întrebare pe care mi-am pus-o după preluarea acestei sarcini a fost : cum de a putut predecesorul meu (generalul Koșev) să reziste 18 ani împliniți ? — mărturisește, cu amărăciune față, primul om al gărzii personale a lui Jivkov. Sînt greu de descris tonul și limbajul folosite de Jivkov cînd se adresa oamenilor din imediata lui apropiere, adaugă Milușev.

În ultimii ani, Jivkov nu ieșea niciodată la plimbare pe jos și nici nu intra în magazine. Deplasarea cu automobilul de la reședință la C.C. și înapoi, plecarea în orașul natal Praveț, zborul cu avionul sau elicopterul la cîte o reședință sau la vînătoare — iată traseele lui permanente.

Satisfacerea poftelor nesățioase și nelimitate ale fiului lui Jivkov, Vladimir, a constituit, pentru personalul „palatului“ și aparatul operativ, o problemă greu de rezolvat. Milușev mărturisește că Todor Jivkov i-a ordonat, în repetate rînduri, să predea din cassa statului anumite sume în devize nepoților săi, Evgheni și Todor. Iar pretențiile acestora nu au fost mici : călătorii frecvente în străinătate, jocuri de noroc, femei, cluburi de noapte prin Europa. Presa din Sofia se referă tot mai des la chiolhanuri, iar procuratura a emis un act de acuzare împotriva lui Evgheni, pentru viol. După evenimentele din noiembrie, nepotul Todor a fugit în Elveția, de unde, evident, nu intenționează să se întoarcă. În mod similar s-au comportat și ceilalți membri ai clanului Jivkov.

La întrebarea ziaristului dacă ar accepta din nou o sarcină de acest fel, generalul, cu nervii zdruncinați, răspunde : „Niciodată, niciodată !“ Aceasta este una din puținele întrebări la care orice bulgar ar da, în prezent, un răspuns identic — conchide ziarul.

Partidele

La scrutin vor participa trei alianțe electorale și 37 de partide. Principalele forțe politice sînt Partidul Socialist Bulgar **(fostul partid comunist) și** Uniunea Forțelor Democratice **(U.F.D.), reprezentată la alegeri de o alianță electorală de 17 partide și mișcări de opoziție.** Partidul Agrarian, **care s-a distanțat de P.S.B. deplasîndu-se spre centru, este cea de-a treia forță politică.**

Blocul Politic al Opoziției **și** Uniunea Populară Unită, **compuse, fiecare, din cinci mici partide cu orientare de dreapta, formează celelalte două alianțe electorale.**

primul ministru Lukanov, purtătorul de cuvînt al partidului, tînărul Filip Bokov, sau ministrul apărării, Dobri Djurov, care a jucat un rol esențial în îndepărtarea lui Jivkov. Prin sistemul proporțional, va fi aleasă cealaltă jumătate din deputați, așa cum o dorește U.F.D., care duce lipsă de lideri importanți, dar sconteză pe respingerea, de către majoritatea populației, a partidului comunist și a sistemului totalitar.

Platforma electorală a U.F.D. propune o reformă economică „radicală", pentru „a tăia cordonul ombilical" între cercurile conducătoare și proprietatea de stat. „Veritabilul motor al vieții economice îl reprezintă capitalul privat" — se arată în platformă. O reformă agrară trebuie să redea pămînturile proprietarilor de dinaintea colectivizării sau moștenitorilor acestora. Prioritatea economică revine — se subliniază — dezvoltării electronicii, biotehnologiilor și chimiei, precum și agriculturii, industriei ușoare și alimentare, turismului, comerțului și serviciilor. U.F.D. se pronunță pentru o trecere pașnică spre democrație și pentru „o reconciliere socială și națională", condamnînd „orice act de violență, de teroare, represiune și revanșism". Abordînd problema populației musulmane, U.F.D. se angajează să apere drepturile minorităților, dar se opune „oricărei tentative de atingere a integrității teritoriale" a țării. Pentru asigurarea depolitizării armatei, principala formațiune de opoziție propune încredințarea ministerului apărării unui civil.

Sondajele de opinie efectuate în timpul campaniei electorale îi acordă partidului socialist peste 40 la sută din voturi, U.F.D. — 27 la sută, Partidului Agrarian — 11 la sută, în timp ce 22 la sută din alegători se declară indecișI. Fapt tulburător : jumătate din cei interogați în cadrul acestui sondaj (4101 persoane) au declarat, potrivit agenției „France Presse", că le este frică să-și exprime opinia, chiar și anonim.

Între timp, P.S.B. și U.F.D. au organizat manifestații de sprijin în capitală. Astfel, la 20 mai, 50 000 de persoane au participat la o manifestație electorală organizată de U.F.D. la Sofia, în cadrul căreia au fost scandate sloganuri ostile comunismului : „45 de ani, e de-ajuns !", „P.C.B.-Mafia !" Șase zile mai tîrziu (26 mai), la apelul partidului socialist, 40 000 de persoane au manifestat pe străzile capitalei „pentru o înțelegere națională în cadrul trecerii spre democrație".

Campania electorală n-a fost scutită de tensiuni politice. Momentul cel mai semnificativ l-a constituit refuzul U.F.D. de a semna un acord de non-violență, propus de președintele Mladenov și susținut de 4 milioane de semnatari, care prevedea nerecurgerea, în cursul campaniei electorale, la violență, respectarea legii și drepturilor cetățenilor. Acordul — se arată în declarația de răspuns a Uniunii Forțelor Democratice — nu prevede obligația partidului de guvernămînt de a preda puterea pe cale pașnică, după alegeri. În plus, U.F.D. consideră că un asemenea acord nu este necesar într-un stat normal, civilizat. Obiectivul său este — subliniază declarația — de a pune, practic, capăt mitingurilor și acțiunilor electorale, articolelor critice din presă îndreptate împotriva partidului socialist. De altfel, opoziția consideră că partidul aflat la putere a beneficiat de avantaje abuzive în timpul campaniei electorale, în special în ce privește accesul la mijloacele locale de informare, posibilitatea de falsificare a listelor electorale și, mai ales, un tratament financiar favorizant. Potrivit cifrelor avansate de opoziție, P.S.B. dispune de 25 milioane leva, în timp ce U.F.D. doar de 216 000 leva. În provincie, se pare că foștii comuniști au sprijinul necondiționat al cadrelor locale, ce fac presiuni asupra populației de a vota pentru P.S.B.

În plan economic, situația s-a înrăutățit simțitor. Într-o anchetă prezentată la televiziune, se constată că majoritatea produselor de bază lipsesc din magazine : „Nu mai există zahăr, ulei, făină și ouă" — se plîng gospodinele. Prețurile la fructe și legume s-au dublat, cele ale cartofilor sînt de patru ori mai mari. Guvern și opoziție se acuză reciproc de a fi la originea acestei situații. Foștii comuniști vorbesc de „cuceririle economice și sociale din ultimii 40 de ani", în timp ce opoziția își exprimă îngrijorarea față de soarta pensionarilor, care trebuie să trăiască din 105 leva lunar, și față de deteriorarea nivelului de viață. Dar — este opinia generală — nici Partidul Socialist Bulgar și nici opoziția nu dețin soluții-miracol pentru a scoate țara din criză.

Rodica Dumitrescu

PRAGA

Este rîndul Cehoslovaciei...

Corespondență de la Vera Maria Antoni

În zilele fierbinți care au urmat după acel 17 noiembrie 1989 la Praga, mi-am zis : „Este rîndul Cehoslovaciei", și am ținut pumnii strînși tinerilor — și, apoi, părinților care li s-au alăturat — pentru a învinge. Pentru că trebuiau să învingă. Și au învins. Victoria lor, cred eu, a fost, într-un anume fel, și victoria noastră, pentru că hotărîrea și curajul de care au dat dovadă, în acele zece zile care au zguduit Cehoslovacia, zile intrate, de-acum, în istorie ca „revoluția de catifea", ne-au întărit și nouă convingerea că „se poate" sau — dacă vreți — că „nu se mai poate"...

Acum, este rîndul Cehoslovaciei ca, după peste patru decenii de regim totalitar comunist, să-și aleagă, în mod liber și democratic, reprezentanții în forumul legislativ suprem — Adunarea Federală bicamerală — și în parlamentele republicane — Consiliul Național Ceh și Consiliul Național Slovac. Conform noii legi electorale, dezbătută și aprobată de parlamentul actual la sfîrșitul lunii februarie, cei peste 11 milioane de alegători (populația Cehoslovaciei numără 15,6 milioane), urmează să aleagă 300 de deputați în Adunarea Federală (150 în Camera poporului — din care 101 cehi și 49 slovaci — și 150 în Camera națiunilor — cîte 75 din partea fiecărei republici) ; în Republica Cehă — 200 de deputați în Consiliul Național Ceh, iar în Republica Slovacă — 150 deputați în Consiliul Național Slovac. Noile organe legislative, alese pentru o perioadă de tranziție de doi ani, au drept principale sarcini alegerea președintelui Republicii Federative Cehe și Slovace (deocamdată, singurul candidat la funcția prezidențială este Vaclav Havel), elaborarea Constituției R.F.S.C. și — pentru prima dată, în istoria statului cehoslovac — și a legilor fundamentale ale celor două republici.

Pentru a stăvili fărîmițarea politică a societății și, în același timp, a asigura pluralismul în parlament, legea electorală, aprobată în februarie, are la bază, alături de principiul proporționalității, alte două prevederi demne de menționat : clauza limitativă — conform căreia, pentru a fi reprezentat în parlament, un partid politic trebuie să obțină minimum 5 la sută din sufragii —, și așa-numitul „vot preferențial" — care oferă alegătorului posibilitatea să încercuiască, pe lista de candidați a partidului pentru care optează, maximum patru candidați cărora le acordă prioritate, făcînd, deci, abstracție de ordinea în care aceștia au fost trecuți pe lista respectivă. Legea electorală cehoslovacă este mai severă decît a noastră și în ce privește criteriile de participare a diferitelor partide politice în alegeri : pentru a putea prezenta listă proprie de candidați, fiecare partid a trebuit să facă dovada că are cel puțin 10 000 de membri sau sprijinitori — criteriu valabil și pentru candidații independenți (care pot fi trecuți pe listele diferitelor partide).

La începutul lunii aprilie, în Cehoslovacia erau constituite și înregistrate peste 50 de partide politice. O mare parte dintre ele — ca și la noi — cu denumiri destul de asemănătoare și programe, în general, foarte apropiate sau chiar identice. Multe dintre ele și-au unit forțele, pentru a forma partide mai puternice sau coaliții. Au fuzionat, de exemplu, unele formațiuni de stînga, cît și partide sau grupări de orientare creștin-democrată, astfel încît, în ultimă instanță, la alegerile din 8 și 9 iunie vor participa numai 22 de partide, mișcări sau alianțe politice. Aici, aș dori să menționez că, inițial, numărul formațiunilor participante la alegeri era de 23, dar „Organizația românilor independenți" (în Cehoslovacia trăiesc aproximativ 10 000 de cetățeni de naționalitate română) a renunțat să participe, declarînd că această hotărîre este parțial motivată de „atitudinea birocratică" față de ea.

Chiar de la primele sondaje de opinie — organizate, încă de la sfîrșitul anului trecut, de Institutul pentru sondaje de opinie și Grupul independent pentru analiză socială — s-a conturat o preferință a electoratului pentru un număr de 4—6 partide, mișcări sau alianțe politice. Potrivit sondajelor efectuate pînă la jumătatea lunii mai, numărul partidelor, mișcărilor sau coaliților care ar depăși procentul magic de 5 puncte, pentru a putea fi reprezentate în forurile legislative, ar fi fost de șase. Dar ultimul sondaj de opinie — realizat în perioada 28—31 mai (legea electorală prevede că ultimul sondaj de opinie poate fi realizat cu o săptămînă înainte de alegeri) — a îngustat și mai mult lista formațiunilor politice potențial învingătoare. Astfel, pe cele mai bune poziții s-au plasat, în perioada menționată, Forumul cetățenesc din Cehia și formațiunea geamănă din Slovacia, „Opinia publică împotriva violenței", cu 42 la sută din opțiunile de vot. La nivel republican, procentele obținute de cele două mișcări politice diferă oarecum : în timp ce, în Cehia, ele au fost cotate cu 49 la sută din sufragii, în Slovacia au întrunit numai 27 la sută. Cele două mișcări sînt urmate de Uniunea Creștin-Democrată și Mișcarea Creștin-Democrată cu 15 la sută la nivelul întregii țări (10 la sută în Cehia, dar 23 la sută în Slovacia). Creșterea pregnantă a audienței Mișcării Creștin-Democrate din Slovacia a fost explicată și prin recenta vizită în Cehoslovacia a Papei Ioan Paul al II-lea. Pe locul

al treilea s-ar plasa Partidul Comunist din Cehoslovacia cu 10 la sută din opțiuni (7 la sută în Cehia și 15 la sută în Slovacia), iar pe al patrulea loc, Partidul Verzilor, cu numai 4 la sută la nivelul întregii țări (5 la sută în Cehia și doar 3 la sută în Slovacia, unde, pe locul al patrulea, s-ar situa Partidul Național Slovac, cu 11 la sută din opțiuni). În Cehia, pe al patrulea loc s-a optat pentru Societatea Cehia și Moravia (6 la sută), iar pe al cincilea (cu 5 la sută) — Partidul Verzilor.

Același ultim sondaj oferă date interesante și despre evoluția poziției electoratului față de participarea la alegeri : dacă, la jumătatea lunii aprilie, și-au exprimat dorința de a participa la vot 61 la sută din cei interogați, ponderea lor a sporit, cu o săptămînă

Afișe ale Forumului Cetățenesc pe zidurile din Brno

înainte de alegeri, la 83 la sută. 16 la sută din cei chestionați ezită încă dacă să participe sau nu și 1 la sută au declarat, limpede, că nu vor participa la vot. Numai 4 la sută dintre cei chestionați au spus că nu știu încă pentru cine vor vota — față de 24 la sută, înaintea declanșării campaniei electorale.

Aș remarca, în legătură cu mecanismul votării, cîteva elemente care par nu numai interesante de prezentat publicului de la noi, dar — aș îndrăzni să spun — chiar demne de a fi luate în considerație pentru viitoarele scrutinuri, ca elemente de simplificare, de creștere a „operativității" procesului de votare. În primul rînd, listele de candidați ale partidelor (respectiv, ale mișcărilor și coalițiilor) nu au sigle, ci numere (tragerea la sorți a ordinii listelor s-a făcut cu participarea reprezentanților tuturor partidelor). Fiecare listă este scrisă pe o foaie separată. Alegătorii au primit acasă, cu cel puțin trei zile înainte de alegeri, listele respective, pentru a le studia în liniște și pentru a apela, dacă doresc, și la „votul preferențial" (încercuirea, pe lista partidului ales, a maximum patru candidați preferați). Alături de listele de candidați ai partidelor, fiecare alegător a primit și o „legitimație de alegător", pe care o va prezenta la secția de votare împreună cu buletinul de identitate. În cabina de vot, alegătorul nu va face, deci, decît să introducă cele trei liste pentru care a optat (două pentru camerele parlamentului federal și cea de-a treia pentru parlamentul ceh sau, respectiv, slovac) în plicuri ștampilate pe care le va lipi și le va introduce, apoi, în urnă. Restul listelor le va rupe, pur și simplu, și le va arunca într-un loc special amenajat în acest scop.

Comentînd prognozele oferite de sondajele de opinie, săptămînalul „Tvorba" făcea, în luna mai, unele reflecții semnificative. „Nesiguranța prognozelor — scria revista citată — este dată, în primul rînd, de instabilitatea opiniilor alegătorilor. Această instabilitate este obiectivă — lipsesc experiența, cunoștințele, îndoielile sînt justificate. Partidele, mișcările și coalițiile se prezintă tinerei democrații prin cuvinte — faptele vor fi evidente abia după alegeri. Spectrul politico-ideologic se va stabiliza abia atunci cînd se vor fi maturizat procesele sociale legate de trecerea la economia de piață".

În privința modului de desfășurare a campaniei electorale, face o serie de remarci pertinente foarte seriosul ziar independent „Lidove noviny", aflat în al treilea an de apariție, primii doi — în „samizdat" (în clandestinitate) ; se pare că odată cu începerea campaniei electorale, s-a încheiat era politicii cehoslovace de după noiembrie, căreia îi ia locul era democrației impuse, așa cum am trăit-o, din martie 1945 pînă în februarie 1948... Din punct de vedere instituțional, reazemul cel mai ferm al democrației noastre de catifea pare a fi Hradul lui Havel. Se repetă, astfel, situația din vremea lui Masaryk și epoca prezidențială a lui Beneș, de dinaintea dictatului de la München. «Politica Hradului» ar putea fi, deci, din nou, o garanție că scena politică cehoslovacă nu va deveni o feudă exclusivă a partidelor politice, a căror principală înțelepciune constă în a înlocui monopolul comunist printr-un oligomonopol al unui cartel politic, cu alte cuvinte dominația unui singur partid prin dominația cîtorva".

Desigur, campania electorală nu a fost lipsită nici în Cehoslovacia de animozități, acuzații reciproce de încălcare a prevederilor legii electorale etc. Ca și la noi, formațiunile politice au dispus, la radio și televiziune, de cîte patru ore de emisie, în total, pentru a-și face cunoscute programele și platformele electorale, iar în ultima perioadă — la propunerea Forumului cetățenesc — au avut loc la televiziune „mese rotunde" ale reprezentanților diferitelor partide, în marile probleme care frămîntă astăzi populația : reforma economică (trecerea la economia de piață și la privatizare), politica socială și problematica ecologică.

Ca și la noi, la alegerile care vor avea loc vineri 8 iunie (între orele 14—22) și sîmbătă 9 iunie (între orele 7—14) vor fi prezenți observatori străini : personalități politice din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie, delegații ale Consiliului Europei și Parlamentului european.

Primele rezultate privind participarea la vot, numărul de sufragii obținute de diferitele partide sînt așteptate cel mai devreme duminică seara, iar rezultatele definitive (și în Cehoslovacia, vor trebui adunate, împărțite și atribuite „resturile") vor fi cunoscute în seara zilei de miercuri 13 iunie sau, cel mai tîrziu, joi 14 iunie.

N-aș vrea să închei aceste succinte însemnări fără a prezenta cititorului și explicația la o întrebare pe care, în mod firesc, și-ar putea-o pune, așa cum mi-am pus-o și eu : de ce alegerile au loc vineri și sîmbătă, și nu duminică ? Știți ce mi s-a răspuns ? Duminica este, totuși, zi de odihnă, nu ?

MOSCOVA

De la „perestroika" la economia de piață?

Corespondență de la Nicolae Crețu

Niciodată în ultimele decenii, guvernul nu a fost pus în situația să prezinte un raport atît de dificil și să-și asume o atît de grea răspundere în ceea ce privește măsurile care, prin conținutul lor real, vor stabili modul de trai, în continuare — așa și-a început expunerea sa pe marginea raportului „Cu privire la situația economică a țării și concepția trecerii la economia reglabilă de piață", prezentat în plenul Sovietului Suprem, la Moscova, de către Nikolai Rîjkov, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. Acest pas hotărîtor este

Din nou doliu în Armenia

Un comunicat oficial, publicat de întreaga presă sovietică, anunță că, la 27 mai un grup de persoane înarmate neidentificate a atacat în plină zi o subunitate a trupelor de interne ce se afla în misiune pe teritoriul gării capitalei Armeniei — Erevan. Pentru a respinge atacul, militarii au recurs la arme. Ministrul de Interne al Armeniei a anunțat că, în cadrul schimburilor de focuri, au fost uciși șapte atacatori, au fost răniți peste zece soldați și ofițeri, dintre care doi au decedat.

În seara aceleiași zile, s-a comis un atac asupra altei subunități a trupelor de interne, dislocată în afara orașului Erevan, la Nubarashene. Și aici s-au înregistrat victime. Au fost uciși peste zece atacatori, numărul răniților, de o parte și de alta, fiind de ordinul cîtorva zeci. Ministerul de Interne consideră că atacul a urmărit capturarea de arme și muniții. Procuratura Republicii a ordonat o anchetă pentru a fi stabilite circumstanțele în care s-au produs aceste tragedii, ca și vinovații.

În noaptea de 27 mai, primul secretar al C.C. al P.C. din Armenia, V. Movsisian, a adresat un mesaj televizat întregului popor armean, calificînd situația din țară deosebit de încordată. El a cerut populației să dea dovadă de vigilență și de bun simț, să nu se lase atrasă în provocări ce pot duce la noi vărsări de sînge și la escaladarea încordării. Apelul primului secretar a fost susținut de liderii Mișcări naționale armene.

În numele C.C. al partidului, al Prezidiului Sovietului Suprem și al guvernului Armeniei, V. Movsisian a adresat condoleanțe tuturor familiilor îndoiale. Pe în-

făcut după cinci ani de „perestroika", de transformări radicale și profunde, de regîndire a tuturor concepțiilor cu privire la socialism, democrație, „glasnosti", proprietate, piață.

În concepția premierului sovietic, piața este condiționată de restructurarea fundamenală a sistemului de administrare economică — vechiul sistem pierzîndu-și vitalitatea și impunîndu-se, cu necesitate, unul nou. Condițiile concrete cu care se confruntă Uniunea Sovietică, mai menționa primul ministru, cer soluționări netradiționale, total noi, o analiză aprofundată a situației economiei sovietice.

Pentru prima oară după multe decenii, releva vorbitorul, se înregistrează o scădere a producției și eficienței sociale, însoțită de o creștere vertiginoasă a veniturilor bănești ale populației. Numai în primele patru luni ale anului 1990, venitul național al U.R.S.S. a scăzut cu 1,7 la sută, în timp ce veniturile bănești au sporit cu 13,4 la sută. Situația economică s-a degradat și datorită faptului că întreprinderile și-au redus, cu de la sine putere, planurile de producție în valoare de aproximativ 12 miliarde ruble, față de ceea ce s-a aprobat de forul suprem legislativ al țării. O situație deosebită se înregistrează în industria bunurilor de consum, unde programele acceptate de întreprinderi sînt cu 27 miliarde ruble sub valoarea celor prevăzute în planul de stat. Acestor dificultăți pur economice li se adaugă altele ce sînt o consecință directă a instabilității politice pe plan unional. Ca urmare a conflictelor interetnice, a grevelor, a cererilor ultimative către „centru", a fenomenelor de „centrifugare", economia unională înregistrează pagube imense. Statisticile arată că, în primele patru luni ale anului în curs, comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut, producția industrială a R.S.S. Azerbaidjene a scăzut cu 18 la sută, cea a R.S.S. Armene — cu 9 la sută, iar a R.S.S. Gruzine — cu 8 la sută. În R.S.S. Tadjică producția industrială a scăzut cu 4 la sută. Reduceri ale producției industriale s-au înregistrat, de asemenea, și în republicile baltice.

Pentru depășirea acestei situații grave cu care se confruntă economia sovietică, guvernul propune trecerea la „piața reglabilă". Aceasta presupune, în opinia primului ministru, autonomia reală a întreprinderilor și a răspunderii lor economice ca liberi producători de bunuri, un mecanism de formare a prețurilor, care să reacționeze la dinamica cererii și ofertei, și elementul vital — concurența —, care ar duce la scăderea prețurilor, la stimularea satisfacerii cererii și l-ar obliga pe întreprinzător să folosească noutățile tehnico-științifice pentru o și mai mare rentabilitate.

Capitolul cel mai controversat și mai contestat din raportul primului ministru a fost cel legat de majorarea prețurilor — acesta urmînd a fi efectuată în etape și controlată de guvern. Anunțarea creșterii prețurilor la o serie de produse alimentare, începînd cu data de 1 iulie, a avut un ecou, probabil, puțin scontat de guvern.

În timp ce Nikolai Rîjkov își prezenta, la Kremlin, considerentele pe marginea programului guvernamental de „piață", magazinele din Moscova au fost luate, pur și simplu, cu asalt. În aceeași zi, a fost cumpărată din magazine întreaga cantitate lunară de ulei și unt, necesarul pe trei luni de făină și paste făinoase, o cantitate uriașă de sare, chibrituri și, în general, a dispărut orice produs care ar putea fi „păstrat" cel puțin două săptămîni. Consiliul orășenesc Moscova — în noua componență — a impus vînzarea pe baze de „pașaport (buletin de identitate) de Moscova". Situația s-a agravat, însă, în zilele următoare. În presă, la radio și televiziune, miniștri, directori, specialiști au încercat să explice noua concepție a pieței reglabile și a fost nevoie chiar de intervenția televizată a președintelui Uniunii Sovietice, Mihail Gorbaciov, pentru a calma țara, precizînd că noul program nu se reduce doar la majorarea prețurilor, că nu a fost acceptată „șoco-terapia" (de tip polonez, de liberalizare completă a prețurilor).

Însăși noțiunile de „șoco-terapie" au produs panică, lumea dînd credit mai mult „șocului" și uitînd, probabil, că terapie înseamnă, de fapt, vindecare, însănătoșire.

Criticii programului reproșează faptul că guvernul vrea să-și mențină, în continuare, dreptul de stabilire a prețurilor. Se mai reproșează că „raportul" nu conține acel capitol necesar cu privire la atitudinea față de „proprietate".

Problema prețurilor și cea a proprietății sînt puse, în concepția guvernului de o asemenea manieră, încît se oferă mari garanții sectorului de stat, mai ales cînd se vorbește de agricultură. Se afirmă că țara are nevoie de un producător agricol competent, de un „stăpîn harnic". În același timp, se preconizează încă din anul acesta o sporire a prețurilor de achiziție la produsele agricole, modalitate prin care — atrag atenția criticii programului guvernamental — se vor oferi actualelor sovhozuri și colhozuri noi miliarde de ruble, fără a le determina, în vreun fel, să muncească mai bine. Persistă, astfel, o serie de întrebări : Ce garanții are guvernul că aceste miliarde nu vor fi risipite de negospodarii din sovhozuri și colhozuri ? De ce să fie supraconsolidată forma colhoznică și de sovhoz, în dauna noilor forme de proprietate ? Mai mult ; se propune chiar ca sovhozurile și colhozurile rentabile să-și sporească productivitatea, determinînd, astfel, o scădere a prețurilor și de către „arendași". În argumentarea guvernului, se pornește, însă, de la considerentul că, numai redîndu-i poporului proprietatea de care a fost înstrăinat cu forța, i se va reda încrederea în ziua de mîine, independența de a hotărî, responsabilitatea pentru tot ceea ce face și pentru destinul propriu.

Comentînd programul guvernului, Pavel Grigorevici Bunici, membru corespondent al Academiei, vicepreședinte al Comitetului pentru problemele reformei economice al Sovietului Suprem al U.R.S.S., l-a calificat drept „șoc" fără terapie. Se menționează, în intervenția lui Bunici chiar în paginile ziarului „Izvestia", că durata de materializare a programului guvernului este de 10—15 ani pentru a dezetatiza circa 60 la sută din întreprinderi. Populația — analizează expertul — ar putea să mai aștepte un an — un an și jumătate, dar nicidecum trei cincinale, cum îi propune guvernul. Criticînd actuala concepție, Pavel Bunici afirmă că „guvernul face un nou cadou inamicilor reformei economice, care susțin că, demult, ei au spus că piața nu duce la nimic bun și că vor fi doar necazuri". Problema problemelor — susține cunoscutul economist sovietic medaliat pentru contribuția la reforma economică — este de a lărgi „banda", de acțiune a prețurilor libere pînă la 40—50 la sută. Și, mai precizează el, prețurile libere atrag, după sine, salarii libere. Or, întreprinderile de stat vor avea prețuri „de stat" și salariile — tot „de stat". Dacă guvernul nu va face tot ce este necesar pentru a se trece la economia de piață — este de părere acad. Bunici — un asemenea guvern trebuie să-și dea demisia. La rîndul său academicianul Oleg Bogomolov, deputat al poporului al U.R.S.S., remarcă faptul că, „pentru economiști, actualul program guvernamental nu oferă nici o garanție că s-ar fi făcut ceva. Singurul lucru recunoscut cinstit de către guvern este inconsistența planului de stabilizare economică pe anul 1990". Un alt deputat al poporului Ser-

În ultimele zile, transmite agenția „TASS", în Armenia au avut loc confruntări între persoane înarmate (acestea din imaginea alăturată au fost fotografiate lîngă Erevan) și efective ale Ministerului de Interne, fiind înregistrați numeroși morți și răniți, atît din rîndul militarilor, cît și al persoanelor civile

treg teritoriul țării a fost decretată stare de doliu.

Armenia îndoliată și-a îngropat morții, victime ale ciocnirilor cu militarii. Cine sînt acești tineri ? Sînt tineri denumiți „luptători ai poporului" („Idananni").

Cîte morți înspăimîntătoare și inutile. În spitale și dispensare se află mulți răniți, dintre care numeroși militari din forțele de interne.

Din nou, în aceste zile „de foc", se răspîndesc zvonuri provocatoare — scrie ziarul „Krasnaia Zvezda". Desigur, potrivit acestora, militarii și familiile lor ar fi vinovații. Circulă zvonuri despre atrocități săvîrșite de militari, despre tancuri care zdrobesc, sub șenilele lor, oameni, despre numărul mic, „oficial", al victimelor. Pentru a risipi aceste zvonuri, trebuie căutat, cu răbdare, adevărul, trebuie găsite, prin dialog soluțiile reciproc-acceptabile, în toate problemele — conchide ziarul citat.

Cu cîteva zile în urmă, și în Armenia, seismografele au înregistrat mișcări ale scoarței pămîntului. Din nou, a reînviat spaima ce i-a cuprins pe oameni în acel decembrie cumplit, din anul 1988. Din fericire, nu au fost victime. Din nou, triunghiul Spitak, Leninakan, Stepanavan.

Să se fi cutremurat pămîntul de îngrijorare ? se întreabă cei mai mulți dintre locuitorii țării. Să fi uitat oare locuitorii Armeniei că, în ceasurile de grea cumpănă, primii care au întins o mînă de ajutor, în decembrie 1988, după acel sinistru cutremur, au fost militarii ? Acești tineri îmbrăcați în haine kaki, asupra cărora, acum, deschid focul „luptătorii poporului". Pe bună dreptate, se întreabă și „Krasnaia Zvezda" : de ce nici o cazarmă militară din Armenia nu se simte în siguranță ? Actorii politici trebuie să aibă în vedere că nu trebuie sacrificate, niciodată, viețile tinerilor în scopuri pur politice. Pentru asta este nevoie de adevăr. Ancheta este în curs. În timp ce Armenia rămîne îndoliată.

N. C.

ghei Vasiltov, doctor în ştiinţe istorice, afirmă că „esenţa economiei de piaţă presupune suficienţă şi surplus de mărfuri şi servicii. A înlocui toate acestea printr-o simplă majorare de preţuri a sărăciei pe care o avem nu duce la nimic. Prognozele arată că schimbarea metodelor de conducere — de la cele administrativ de comandă la cele ale comenzii tehnocratice — duce la creşterea neîncrederii populaţiei în organele supreme ale puterii".

Unica soluţie pentru ieşirea din criză — afirmă profesorul Anatoli Denisov, şi el deputat al poporului al U.R.S.S., — ar fi modelarea naturală a viitoarei pieţe libere cu participarea subiecţilor reali ai pieţei cu posibilităţile reale de conducere, ţinînd seama de actualul potenţial economic. Pentru aceasta ar trebui să se anunţe, cu o perioadă de circa nouă luni înainte, trecerea generală la relaţiile de piaţă. Ipotetic, se propune chiar 1 ianuarie 1991. În acest răstimp, întreprinderile ar avea posibilitatea să încheie contracte la preţuri negociabile, să stabilească posibilele reduceri de personal, să vîndă surplusurile de materii prime şi materiale, să-şi orienteze producţia spre bunurile deficitare, în locul producţiei inutile de acum. Statul, la rîndul său, ar reuşi să ia măsurile necesare în vederea asigurării locurilor de muncă pentru cei rămaşi disponibili, a pensiilor şi ajutoarelor necesare beneficiarilor acestora, înainte de a fi complet sărăciţi. Mai mult, toţi se vor găsi în condiţiile viitoarei „pieţe" fără a suporta consecinţele reale ale acţiunilor lor. S-ar putea aprecia, cu destulă exactitate, care vor fi urmările reale ale trecerii la „piaţa reglabilă", cîţi şi ce fel de muncitori vor reduce întreprinderile, ce preţuri vor fi la materiile prime şi la produsele finite, ce fonduri trebuie să aloce statul drept compensaţii pentru populaţie. În această perioadă se poate trece la „conversie" nu numai în întreprinderile cu caracter militar, ci şi în cele civile care în condiţiile de piaţă, nu sînt competitive. Aceasta ar permite adaptarea mecanismului de creare a preţurilor şi a locurilor de muncă la condiţiile reale, vînzînd din timp cooperativelor sau particularilor întreprinderile nerentabile sau fiind luate în arendă o serie de întreprinderi ineficiente din diverse motive. Toate aceste măsuri vor face ca momentul de trecere la „piaţa liberă" să nu fie urmat de nici un fel de convulsii sociale. Economia de piaţă, conchide Anatoli Denisov, promite mult, dar şi cere mult, realizarea ei depinzînd în totalitate, de fiecare şi de toţi la un loc.

O hotărîre în legătură cu programul guvernamental de „piaţă reglabilă" urmează să fie adoptată în cursul acestei săptămîni.

Se poate, însă, constata că, în timp ce, în Sovietul Suprem şi în presa sovietică, opiniile legate de piaţa liberă „dau în clocot", realitatea este mult mai puternică, ea depăşind pronosticurile. Piaţa liberă există. Aşa cum constată şi ziarul „Pravda", poţi cumpăra şi vinde orice, de la produse alimentare la maşini. Dar nu prin obişnuita reţea comercială. Oricît ar fi de amar adevărul, el trebuie recunoscut, scrie „Pravda". Statul a pierdut controlul asupra distribuirii bunurilor. În timp ce, în rafturile magazinelor nu găseşti nimic, alături găseşti de toate. Întrebarea care se pune este următoarea : „Cu ce să plăteşti aceste bunuri ?"

BEIJING

În Piaţa Tienanmen, după un an

Agenţiile internaţionale de presă au relatat, în aceste zile, despre atmosfera şi evenimentele ce au marcat aniversarea unui an de la lichidarea revoltei studenţeşti şi a altor oameni ai muncii din Piaţa Tienanmen din Beijing. Majoritatea ştirilor reflectă adunarea studenţilor din campusul Beida, cartier universitar situat în partea de nord a capitalei chineze. Astfel, se relatează că, în noaptea de duminică spre luni, aproximativ 300 de studenţi, în majoritate participanţi la evenimentele din iunie anul trecut, au organizat o manifestaţie în aer liber. După ce au intonat „Internaţionala", un student a luat „cuvîntul şi a prezentat unele revendicări", între care organizarea de alegeri, în care deputaţii Adunării Naţionale Populare (A.N.P.) să fie aleşi prin vot universal, restituirea pămîntului şi uneltelor de muncă ţăranilor şi liberalizarea economiei. O tînără studentă a vorbit colegilor săi, spunîndu-le că „acesta este un proces care va dura mult timp. China nu poate fi schimbată în două sau trei zile, dar sînt sigură că, în cele din urmă vom obţine victoria".

Mitingul s-a prelungit pînă dimineaţă, fără incidente. Luni în zori, poliţia a ridicat barajele ce interziceau accesul către cartierul universitar. Dimineaţa, nici un poliţist nu se mai afla în incinta universităţii, muzica se mai auzea la megafoane. La Beida, se pare că viaţa a intrat în normal. În campusul evacuat de poliţie, studenţi şi profesori puteau fi văzuţi făcîndu-şi, cu conştiinciozitate, exerciţiile fizice matinale, evitînd cu grijă orice contact cu vreo persoană străină.

Cu toate că a decurs fără incidente deosebite, observatorii apreciază că „manifestaţia din noaptea de duminică a constituit cel mai spectaculos gest de sfidare a regimului" (agenţia „France Presse"), de la ridicarea legii marţiale, din ianuarie anul acesta.

4 iunie 1990, Tienanmen : trupe ale Armatei Populare de Eliberare interpretează cîntece patriotice

Deplasînd imaginea evenimentelor în centrul capitalei, spre locul unde, anul trecut, s-a desfăşurat revolta, Piaţa Tienanmen, din relatările agenţiilor de presă desprindem, în general, o atmosferă aparent calmă, presărată ici-colo cu unele altercaţii şi incidente. În capitală au fost mobilizaţi mii de poliţişti şi trupe armate — a transmis agenţia „Reuter". Pentru a se evita o nouă revoltă, acum, la aniversarea unui an de la evenimentele din Piaţa Tienanmen, autorităţile chineze şi-au consolidat cordonul de securitate în jurul Beijingului şi au oprit, sîmbătă, accesul publicului în Piaţă. Oficial, s-a anunţat că piaţa rămîne închisă duminică şi luni.

M. B.

Tributul extern al evenimentelor

China a plătit un preţ politic şi economic ridicat pentru eşecul campaniei democratice de acum un an — scrie, într-un comentariu, agenţia „Reuter" —, iar costul s-ar putea să mai crească, sînt de părere diplomaţi străini.

De la intervenţia armată din Beijing, de la 3—4 iunie, anul trecut, China nu a mai avut acces la creditele cu dobînzi scăzute, încasările din turism s-au diminuat considerabil, întîrzierile sau aminarea unor investiţii străine sînt incalculabile, arată aceeaşi agenţie.

În pofida pierderii unor contacte la nivel înalt cu ţările occidentale, Beijingul şi-a menţinut o serie de raporturi diplomatice cu alte ţări. Săptămîna trecută, preşedintele Yang Shangun a efectuat un turneu în cinci ţări latino-americane, iar, în aprilie, premierul Li Peng a vizitat Moscova. Din luna iunie a anului trecut, preşedintele egiptean Hosni Mubarak, liderul OEP, Yasser Arafat, şi preşedintele Mongoliei, Punsalmaagiyn Ochirbat, au fost oaspeţii Beijingului. Au fost primiţi mai puţini vizitatori occidentali ; oaspeţi, cum ar fi consilierul american pentru securitate naţională, Brent Scowcroft, politicianul britanic David Owen şi fostul cancelar vest-german Helmut Schmidt au vizitat China.

Beijingul şi-a menţinut cîteva contacte cu Occidentul, cu ocazia unor forumuri internaţionale. Dar importanţa sa diminuată pe scena politică internaţională s-a reflectat, în mod evident, recent, cînd China a rămas pe o „linie colaterală", ratînd ocazia de a fi menţionată la întîlnirea dintre Mihail Gorbaciov şi George Bush.

Beijingul a reuşit să limiteze efectele politice şi economice negative în alte zone ale lumii.

Cel mai notabil succes al său l-a constituit recomandarea făcută, luna trecută, de preşedintele George Bush pentru prelungirea clauzei naţiunii celei mai favorizate. China a apreciat că retragerea acestui regim special al tarifelor asupra bunurilor sale ar fi însemnat o pierdere de 10 miliarde de dolari.

Taiwanul face unele demersuri pentru a reduce restricţiile în contatele cu China, vorbind deja de prezenţa unui reprezentant neoficial la Beijing şi chiar de zboruri directe între insulă şi China continentală. Oamenii de afaceri taiwanezi se îndreaptă către China. Însă, mulţi oameni de afaceri occidentali nu sînt la fel de entuziaşti.

În general, efectul pe termen lung al evenimentelor de anul trecut înseamnă o apropiere mai dificilă de China în „afaceri şi politică", este de părere un diplomat citat, în încheierea comentariului său, de agenţia „Reuter".